

ปัญหาพิเศษปริญญาตรี

ภาควิชาพืชสวน

เรื่อง

การศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์และรวบรวมข้อมูลพันธุ์ไม้มีพิษ

ในประเทศไทย จำนวน 60 ชนิด

Study on Botanical Characteristic and Information Compilation

of 60 Poison Plant species in Thailand

โดย

นางสาว วนิตา รุ่งกัญญา

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผศ.ดร.จรัสญ์ เก้าสินวัฒนา

รฟ.

๖๑๗๑๗

๒๕๔๖

ภาควิชาพืชสวน คณะเทคโนโลยีการเกษตร

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เลขหมู่.....

เลขทะเบียน.....51324

วัน,เดือน,ปี ๘ ก.ค. ๒๕๔๗

๑๑๗๑๗๑๗
๖.....
๗.....

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (เกษตรศาสตร์)

พุทธศักราช ๒๕๔๖

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ใบรับรองปัญหาพิเศษปริญญาตรี
ภาควิชาพืชสวน

เรื่อง

การศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์และรวบรวมข้อมูลพันธุ์ไม้มีพิษ
ในประเทศไทย จำนวน 60 ชนิด

Study on Botanical Characteristic and Information Compilation
of 60 Poison Plant species in Thailand

โดย

นางสาว วนิตา รุ่งภิญโญ

ได้รับการพิจารณาเห็นชอบจาก

(ผศ.ดร.จรรุญ เล้าสินวัฒนา)

อาจารย์ที่ปรึกษา

วันที่ 26 เดือน 12 พ.ศ. ๕๖

ภาควิชารับรองแล้ว

(รศ.สมภพ สุตะวัตตันต์)

หัวหน้าภาควิชาพืชสวน

วันที่ 26 เดือน 12 พ.ศ. ๕๖

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชื่อเรื่อง	การศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์และรวบรวมข้อมูลพันธุ์ไม้มีพิษ ในประเทศไทย จำนวน 60 ชนิด (Study on Botanical Characteristic and Information Compilation of 60 Poison Plant species in Thailand)
โดย	นางสาว วนิตา รุ่งภิญโญ
สาขาวิชา	พืชสวน
ภาควิชา	พืชสวน
คณะ	เทคโนโลยีการเกษตร
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผศ.ดร.จรรุญ เล้าสินวัฒนา

บทคัดย่อ

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลพันธุ์ไม้มีพิษในประเทศไทย จำนวน 60 ชนิด ได้ศึกษาถึง ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อสามัญ ชื่อวงศ์ ชื่ออื่นๆ ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ได้แก่ ลำต้น ใบ ดอก ผล สารที่เป็นพิษ ความเป็นพิษรวมถึงการรักษา ซึ่งแบ่งออกเป็นกลุ่มตามการออกฤทธิ์ต่อระบบต่างๆของร่างกาย หลังจากได้รับสารพิษเข้าไปทั้งทางการสัมผัส และการรับประทาน

1. พืชที่ออกฤทธิ์ต่อระบบผิวหนัง เช่น พืชในวงศ์ URTICACEAE ได้แก่ ตำแย
2. พืชที่ออกฤทธิ์ต่อระบบทางเดินอาหาร เช่น พืชในวงศ์ ARACEAE ได้แก่ บอนสี
สาวน้อยปะแป้ง
3. พืชที่ออกฤทธิ์ต่อระบบโลหิตและหัวใจ เช่น พืชในวงศ์ APOCYNACEAE ได้แก่ ร้าเพย
4. พืชที่ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท เช่น พืชในวงศ์ RUBIACEAE ได้แก่ กระทม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Title Study on Botanical Characteristic and Information Compilation of 60 Poison Plant species in Thailand

By Miss Wanida Rungpinyo

Department Horticulture

Major Horticulture

Faculty Agricultural Technology

Advisor Assist. Prof. Dr. Chamroon Laosinwattana

Abstract

According to a recent study on botanical characteristic and information compilation of 60 poison plant species in Thailand, an analysis has been made on their scientific name, common name, family, other titles, botanical character. Their stem, foliage, blossom, fruit, toxic substances, toxicity, and curative methods were under research. Such species have been categorized according to their activation into human physical systems after a contact or consumption happened.

1. Plant species activating to dermatological system such as URTICACEAE FAMILY; *Fleurya interrupta* Gared.
2. Plant species activating to gastric system such as ARACEAE FAMILY; *Caladium bicolor* Vent., *Dieffenbachia sequine* Schott.
3. Plant species activating to blood and cardiac system such as APOCYNACEAE FAMILY; *Crinum amabile* Linn.
4. Plant species activating to nerve system such as RUBIACEAE FAMILY; *Mitragyna speciosa* Benth.

คำนิยม

ปัญหาพิเศษฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีเนื่องจากคำปรึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหา ตลอดจนการตรวจแก้ไขปัญหาพิเศษ ตั้งแต่ต้นจนเสร็จสมบูรณ์จากอาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษ ผศ.ดร.จำรุณ เล้าสินวัฒนา ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

และขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ ที่ได้อนุเคราะห์ทุนทรัพย์และกำลังใจในการศึกษา จนถึงปัจจุบัน พี่ๆและเพื่อนๆทุกคนที่คอยสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือต่างๆเป็นอย่างดีตลอดมา

วนิดา รุ่งภิญโญ
กุมภาพันธ์ 2547

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	1
Abstract	2
คำนิยาม	3
สารบัญ	4
คำนำ	5
วัตถุประสงค์	6
ตรวจเอกสาร	7
อุปกรณ์และวิธีการทดลอง	15
ผลการศึกษา	16
สรุปผลและวิจารณ์	100
เอกสารอ้างอิง	101

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำนำ

ในปัจจุบันพืชที่สามารถนำมาปรุงแต่งเพื่อบริโภคนั้นมีอยู่มากมาย สามารถนำมาใช้เป็นยารักษาโรค หรือป้องกันและกำจัดศัตรูพืช แต่จะพบว่าพืชเหล่านี้มีทั้งประโยชน์และโทษในตัวเอง ก่อนจะใช้เราจึงควรศึกษาคุณสมบัติของพืชนั้นให้ดีเสียก่อน พืชส่วนใหญ่ที่เป็นพิษ บางครั้งผู้ใช้ไม่สามารถทราบได้เลยว่ามีพิษ เพราะเป็นพืชที่พบเห็นโดยทั่วไปและสามารถนำมาบริโภค แต่ก่อนนำมาบริโภคได้นั้นจำเป็นจะต้องผ่านขบวนการกำจัดพิษออกไปเสียก่อน ดังนั้น หากเราไม่ทราบถึงความเป็นพิษของพืช อาจทำให้เกิดอันตรายอันตรายได้ รวมไปถึงพืชที่ก่อให้เกิดอันตรายจากการสัมผัส เพราะพืชบางชนิดมีลักษณะภายนอกที่คล้ายคลึงกันมาก ทำให้เกิดความสับสนได้ ปัญหาพิเศษฉบับนี้จึงได้ทำการศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ สารพิษที่มีอยู่ในพืช ส่วนที่เป็นพิษ การเกิดพิษ รวมถึงการรักษา เพื่อให้ผู้สนใจศึกษาได้รับความรู้อย่างถูกต้องและนำไปใช้ประโยชน์ได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพันธุ์ไม้มีพิษ จำนวน 60 ชนิด
2. รวบรวมข้อมูลด้านสารพิษ ความเป็นพิษและการรักษาหลังได้รับสารพิษ
3. เพื่อให้ผู้สนใจทราบถึงอันตรายของพันธุ์ไม้มีพิษเหล่านี้และสามารถรักษาได้ทันเวลาที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การตรวจเอกสาร

มนุษย์รู้จักเสาะแสวงหาพืชที่ขึ้นเองตามธรรมชาติมาเพื่อยังชีวิตก่อนที่จะรู้จักการเพาะปลูก ในการเสาะแสวงหาพืชเพื่อใช้เป็นอาหารในบางโอกาสมักจะประสบกับการเป็นพิษ แต่เมื่อได้ศึกษาและคุ้นเคยกับพืชเหล่านั้นก็สามารถหลีกเลี่ยงกับการเป็นพิษและดำรงชีวิตสืบเนื่องกันมาได้ ในการดำรงชีวิตของคนในสมัยโบราณหรือคนในสมัยปัจจุบันในบางภูมิภาคได้นำยางของพืชจำพวกยางน่องมาใช้อาบลูกดอกไว้ใช้ยิงศัตรูที่จะมาทำร้ายหรือยิงสัตว์เพื่อนำมาเป็นอาหาร นอกจากนี้มนุษย์ยังได้นำพืชหลายชนิดมาใช้ในการเมื่อปลา ซึ่งก็มักใช้พืชที่มี saponin กล่าวกันว่าชาวตะวันตกเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับพืชพิษให้แก่ชาวตะวันตกแต่การค้นคว้าเกี่ยวกับพืชพิษโดยวิธีการสมัยใหม่ที่อาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์นั้นเริ่มต้นมาจากตะวันตกประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 18 ผู้ที่สมควรได้รับเกียรติเป็นผู้บุกเบิกวิชานี้ได้แก่ นักวิทยาศาสตร์ชาวฝรั่งเศสชื่อ Orfila

อันตรายที่ได้รับเนื่องจากพืชพิษนั้นมีอยู่ในทุกส่วนของโลกซึ่งส่วนใหญ่มักเกิดแก่เด็กเล็ก ซึ่งเป็นวัยที่ต้องการเรียนรู้ธรรมชาติรอบตัว ทำให้เด็กบางคนลองกัด ชิม เคี้ยวผลไม้หรือส่วนอื่นๆ ของพืชที่มีสีสันท่าลึมนองเพราะพืชบางชนิดนั้นมีลักษณะคล้ายกับพืชที่ใช้เป็นอาหารหรือยาต่างๆ ไป บางครั้งเกิดขึ้นเนื่องจากมีผู้พยายามใช้พืชบำบัดอาการที่ต้องการปกปิดไว้เป็นความลับเช่น พืชที่เชื่อว่ากินแล้วทำให้แห้งได้จากรายงานของ O'leary แสดงให้เห็นว่าในผู้ป่วยที่กินพืชพิษ 1,051 ราย พบว่าผู้ป่วยมักลองกินส่วนต่างๆ ของพืชดังต่อไปนี้

ลองกินผลชนิด berry	454 ราย
ลองกินผลชนิด nut	60 ราย
กินผลชนิดที่เป็นฝัก	81 ราย
กินเห็ดพิษ	288 ราย
กินส่วนอื่นๆ เช่น ดอก ใบ ลำต้น หรือราก	168 ราย

นอกจากธรรมชาติที่อยากลองในสิ่งใหม่แล้ว เด็กยังมีขนาด รูปร่าง น้ำหนักตัวน้อย จึงมักไม่ค่อยมีความต้านทานสารพิษ เมื่อได้รับพิษจำนวนเพียงเล็กน้อย จึงมีโอกาสเกิดพิษได้มากกว่าผู้ใหญ่ที่ได้รับพิษในปริมาณเท่ากัน ส่วนผู้ใหญ่มักจะเกิดพิษจากอุบัติเหตุ เช่น ยางจากพืชกระเด็นถูกผิวหนังหรือเข้าตา หรือเปื้อนมือแล้วใช้มือขยี้ตา เป็นต้น อีกสาเหตุหนึ่งคือการเก็บพืชที่ไม่รู้จักมาเป็นอาหาร หรือเก็บมาใช้ทดแทนกับพืชที่ใช้อยู่เดิม หรือมีความสับสนเก็บผิดเก็บถูกโดยไม่รู้ หรือบางคนใช้พืชปรุงยาโดยไม่ทราบขนาดและวิธีใช้อย่างถูกต้อง

การเป็นพิษอาจเกิดขึ้นโดยการดื่มนมหรือกินเนื้อสัตว์ที่กินพืชพิษเข้าไปและพิษถ่ายทอดมาถึงผู้บริโภค ตัวอย่างเช่น สัตว์กินกากเมล็ดพืชที่ประกอบด้วยสารจำพวกอนุพันธ์ของ anthraquinone ซึ่งมีฤทธิ์เป็นยาระบาย สาร anthraquinone จะออกมาในน้ำนมของสัตว์ ในต่างประเทศมีรายงานถึงการเกิดพิษในบุคคลที่กินน้ำผึ้งจากตัวผึ้งที่ไปดูดน้ำหวานจากดอกยี่โถและยังมีรายงานเพิ่มเติมอีกว่าผู้ที่กินเนื้ออย่างที่ใช้กิ่งยี่โถเสียบเกิดการเป็นพิษถึงแก่หมดสติ การสูดดมละอองเกสรดอกไม้ทำให้เกิดโรคแก่ระบบทางเดินหายใจ

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เช่น หืด หรือ hay fever นอกจากนี้ยังมีอาการแพ้ที่เกิดขึ้นโดยการสัมผัส ทำให้เกิดอาการระคายเคืองหรือเป็นผื่นแดงเกิดขึ้น (รุ่งระวี, 2537.)

พืชพิษ คือ พืชที่ประกอบด้วยสารพิษหรือผลิตสารพิษในปริมาณมากพอที่จะทำให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์และสัตว์โดยอาจจะทำให้เกิดการระคายเคือง, ความเจ็บปวด, จากการสัมผัสหรือ บริโภคเข้าไป ทั้งนี้ไม่รวมถึงพืชมีหนามทั่วไป อันตรายที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงต่างกัน อาจเกิดถึงขั้นเสียชีวิต เกิดโรคหรือพิการก็ได้ พืชบางชนิดเกิดพิษเพียงระยะเวลาสั้น ถ้าได้รับการแก้ไขที่ถูกต้องร่างกายก็จะกลับคืนสู่สภาพปกติได้ การเป็นพิษของพืชเนื่องจากสารพิษเพียงชนิดเดียวหรือหลายชนิดก็ได้ (พร้อมจิต, 2532)

อย่างไรก็ดีผู้ที่ได้รับพิษจะแสดงอาการไม่เท่ากัน เนื่องจากปัจจัยจากพืช และปัจจัยส่วนตัวของผู้ที่ได้รับพิษ ซึ่งมีความต้านทานสารพิษไม่เท่ากัน หรือ ความไวต่อสารพิษไม่เท่ากัน ขนาดที่สัมผัสหรือระยะเวลาที่สัมผัส หรือระยะเวลาที่พืชพิษอยู่ในกระเพาะอาหาร ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งส่งผลต่อความรุนแรงของการเกิดพิษได้ ถ้าสัมผัสขนาดสูงเป็นระยะเวลานานก็จะมีพิษมากขึ้น

ปัจจัยของพืชที่มีผลต่อความรุนแรงของการเกิดพิษ ได้

1. ชนิดของพืช
2. อายุของพืช
3. ฤดูกาล พืชบางชนิดมีสารพิษไม่เท่ากันในแต่ละฤดูกาล
4. ภูมิประเทศที่แตกต่างกัน อาจทำให้มีการสร้างสารพิษไม่เท่ากัน
5. ส่วนของพืช ในแต่ละส่วนมีสารพิษปริมาณไม่เท่ากัน บางส่วนอาจไม่มีพิษเลยก็ได้ เช่น ยางจากผลฝิ่นมีพิษ ในขณะที่เมล็ดไม่มีพิษสามารถปรุงเป็นอาหารได้

จากสาเหตุการเกิดพิษที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นว่าส่วนใหญ่เป็นสาเหตุที่ป้องกันได้ ฉะนั้นจึงควรระลึกลักษณะว่าไม่ควรปลูกพืชที่จัดว่าเป็นพืชชนิดรุนแรงเป็นไม้ประดับในบริเวณบ้าน โดยเฉพาะบ้านที่มีเด็กเล็ก และสอนให้เด็กๆ รู้จักโทษของพืช ไม่พยายามลองชิมพืชที่ไม่รู้จัก หรือพืชที่ไม่เคยมีผู้บริโภคเป็นอาหารมาก่อน เพราะเคยมีรายงานว่าเด็กวัยรุ่นกลุ่มใหญ่กินผลฝิ่นด้วยความหิว และรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ทำให้ท้องเสียรุนแรง และในกรณีที่ใช้พืชเป็นยา ไม่ควรใช้ขนาดสูงกว่าที่ระบุในตำราและควรศึกษารายละเอียด เช่น วิธีปรุงร่ง ข้อควรระวังก่อนใช้ (รุ่งระวี, 2537)

พืชที่เป็นพิษมักประกอบด้วยสารเหล่านี้

1. Vegetable bases สารประเภทนี้เป็น nitrogenous vegetable bases ซึ่งประกอบด้วย amines purines และ alkaloids

1.1 Amines เป็น bases ที่มีสูตรโครงสร้างต่างๆที่พบในธรรมชาติ สารจำพวกนี้ส่วนใหญ่สืบเนื่องมาจาก amino acids สาร amines บางชนิดทำให้พืชมีกลิ่นเหม็น (foetid odour) เห็ดบางชนิดมีสารพวกนี้ซึ่งทำให้เกิดการเป็นพิษ amine ที่มีสูตรโครงสร้างธรรมดา ก็คือ trimethylamine สารนี้ไม่เป็นพิษพบในดอก hawthorn (*Crataegus oxycantha* Linn.) ซึ่งทำให้ดอกไม้มีกลิ่นพิเศษ กลิ่นเหม็นคล้ายอุจจาระของต้นตดหนูคดหมา (*Paederia foetida* Linn.) นั้นเนื่องมาจากมีสารประเภท indole อุทริที่เพิ่มความดันโลหิตของกาฝากอเมริกัน (*Phoradendron flavescens* (Pursh) Nutt.) เนื่องมาจาก Phenylethylamines และสาร amines ที่ active เช่น isoamylamine, β -iminazolyle-thylamine ฯลฯ

จุลินทรีย์หลายชนิดสามารถสร้าง amines ได้ ซึ่ง amines เหล่านี้มีปฏิกิริยาต่อโปรตีนที่มีอยู่ในอาหารหลายชนิดทำให้เกิดการเป็นพิษขึ้น พวก amines ที่พบในจุลินทรีย์มักไม่ค่อยพบในพืชชั้นสูง

1.2 Purines พวก purines หรือ methylxanthines ประกอบกันเป็นสารประกอบในโตรเจนที่เป็นสาระสำคัญของพืชเมืองร้อน เช่น ใบชา (*Camellia sinensis* (Linn.) Kuntze) กาแฟ (*Coffea arabica* Linn.) โกโก้ (*Theobroma cacao* Linn.) Kola (*Cola acuminata* Schott & Endl. และ *C. vera* K. Schum.) สารพวกนี้พบในพืชวงศ์จอกัด สาร purines ที่สำคัญและมีฤทธิ์ต่อร่างกายก็คือ caffeine, theobromine, theophylline ฯลฯ

1.3 Alkaloids เป็น bases ที่ได้จากพืชที่มีความสำคัญที่สุด เป็น heterocyclic nitrogenous compounds จากธรรมชาติที่มีคุณสมบัติเป็นด่างและเกือบทั้งหมดเป็น tertiary amines เมื่อเกิดเป็นเกลือแล้วและละลายได้ดีกว่าเมื่อเป็น free base ในพืชมักพบรวมอยู่กับกรดอินทรีย์หลายชนิดในรูปของเกลือซึ่งทำให้ละลายได้ดีในน้ำ แอลคาลอยด์บางชนิดไม่เป็นพิษแต่บางชนิดก็เป็นพิษมาก พืชที่มีแอลคาลอยด์อยู่มีรสขมซึ่งพืชใช้รสขมนี้เป็นเครื่องป้องกันมิให้ศัตรูตัวมากิน การพบสารประเภทนี้ก็พบในพืชในวงศ์จอกัด ไม่พบสารนี้ในสาหร่าย liverworts และ มอส พบน้อยมากในพวกเห็ดรา (fungi) พืชที่ไม่มีดอกอันได้แก่ เฟิร์น และ gymnosperms พบมากขึ้นในพวกพืชใบเลี้ยงเดี่ยว ในพืชใบเลี้ยงคู่พบมากขึ้นเป็นลำดับ ในบรรดาพืชใบเลี้ยงเดี่ยวและถั่ววงศ์ที่พบแอลคาลอยด์ก็ได้แก่วงศ์เหล่านี้ เช่น RANUNCULACEAE PAPAVERACEAE LEGUMINOSEAE RUBIACEAE APOCYNACEAE SOLANACEAE LILIACEAE ฯลฯ แอลคาลอยด์ที่เป็นพิษมาก ได้แก่ aconitine จากราก aconite (*Aconitum* spp.) พืชจำพวกโหราเดือยไก่ morphine จากยางของฝิ่น (*Papaver somniferum* Linn.) emetine จากราก Ipecac [*Cephaelis ipecacuanha* (Brot.) A. Rich.] strychnine จากเมล็ดสะลงใจ (*Strychnos nux-vomica* Linn.) nicotine จากใบยาสูบ (*Nicotiana* spp.) และ curarine จาก curare (*Strychnos toxifera* Schomb. Ex Benth.)

2. Glycosides เป็นหมู่ของสารที่พบในพืชมากกว่าแอลคาลอยด์ สารนี้เมื่อถูกสลายตัวด้วยกรดหรือเอนไซม์ให้น้ำตาลและส่วนที่ไม่ใช่น้ำตาลเราเรียกส่วนนี้ว่า aglucones หรือ aglycones aglycones อาจเป็น phenols aldehydes alcohols หรือกรดก็ได้และก็มี aglycones หลายชนิดที่มีในโตรเจนอยู่ในโมเลกุล เนื่องจาก aglycones มีสูตรโครงสร้างได้ต่างๆ กัน สารประเภท glycosides จึงแบ่งออกเป็นหลายกลุ่ม glycosides บางชนิดก็ไม่เป็นพิษ บางชนิดเป็นพิษ บางชนิดจะเกิดเป็นพิษก็ต่อเมื่อถูกสลายตัว พวก glycosides ที่สลายตัวแล้วเป็นพิษได้แก่พวก cyanogenetic glycosides เพราะ glycosides ประเภทนี้เมื่อสลายตัวแล้วให้ hydrocyanic acid ตัวอย่างของ glycosides ประเภทนี้คือ amygdalin ซึ่งพบในเมล็ดอัลมอนด์ชนิดขม (*Prunus amygdalus* Batsch) linamarin จากเมล็ด flax (*Linum usitatissimum* Linn.) prunasin จากเปลือก wild cherry (*Prunus* spp.) gynocardin จากเมล็ดกระเบา (*Gynocardia odorata* R.Br.) sambunigrin จากถั่วฝรั่ง (*Sambucus nigra* Linn.) และสิ่งอื่นๆ อีก นอกจากนี้ยังมี glycosides อีกประเภทหนึ่งเมื่อสลายตัวแล้วให้สารที่เป็นพิษชื่อ sinigrin พบในเมล็ดมัสตาร์ดดำ (*Brassica nigra* (Linn.) Koch) และสาร sinalbin พบในเมล็ดมัสตาร์ดขาว (*Sinapis alba* Linn.) สารประเภทนี้ทำให้เกิดการระคายเคืองต่อผิวหนัง Glycosides ที่เป็นพิษโดยตรงต่อคนและสัตว์มีหลายประเภท เช่น สาร digitoxin ที่พบในพืชจำพวก Digitalis, สาร cerberin ที่พบในพืชจำพวกดินเป็ด

น้ำ, สาร strophanthin ที่พบในพืชจำพวก Strophantus, สาร thevetin ที่พบในพืชจำพวกราเพชหรือยี่โถ เหลือง, สาร antiarin ที่พบในพืชจำพวกยางนองต้น

3. Saponins สารประเภท saponins เป็นสารที่พบมากในพืช พบในพืชประมาณ 400 ชนิดใน 50 วงศ์ สกุลที่พบ saponins มี Sapindus (สกุลของพวกประคำดีควาย) Entada (สกุลของพวกสะบ้า มอญ) Barringtonia (สกุลของพวกจิก) ฯลฯ ถึงหากว่าจะได้จัด saponins ไว้ในสารประเภท glycosides ก็จริง แต่เนื่องจากสารประเภทนี้มีคุณสมบัติที่ผิดแผกไปจาก glycosides อื่นๆ มาก จึงได้จัด สารประเภท saponins แยกไว้ต่างหาก กล่าวคือสารประเภทนี้เมื่อเขย่ากับน้ำจะเกิดฟอง (soapy) ซึ่งก็ได้ นำ คำว่า soapy นี้มาตั้งเป็นชื่อ saponins มีรสขมและกลื่นฉุนถ้าอยู่ในรูปของผงแห้ง สารนี้จะทำความระคาย เคืองให้แก่เยื่อจมูก นอกจากนี้แล้ว saponins ยังเป็นพิษต่อสัตว์เลือดเย็น เช่น ปลา กบ แมลง ฯลฯ ใน ขนาดที่เจือจางมาก เช่น 1 : 200,000 ก็สามารถฆ่าปลาได้ ในสัตว์เลือดอุ่นถ้ากินสารนี้จะทำให้เกิดความ ระคายเคืองต่อทางเดินอาหาร อาเจียนและท้องร่วงได้ แต่ถ้าสารนี้เข้าทางกระแสโลหิตก็จะทำให้เม็ดเลือด แดงแตก การเป็นพิษจาก saponins เรียก "sapotoxins" เมื่อสลายตัวจะให้น้ำตาลที่มีสูตรโครงสร้างแตก ต่างกันหลายชนิด แต่ส่วนใหญ่แล้วมักเป็น hexoses และ pentoses และ aglycone ที่เรียกว่า saponins ซึ่งเป็นส่วนที่มีฤทธิ์ต่อร่างกาย

4. Bitter Principles เป็นสารรสขมที่พบในพืชมีมากมายหลายชนิดและเป็นสารเคมีได้หลาย พวก พืชที่มีสารรสขมมักใช้เป็นยาเจริญอาหาร (increasing appetite) กระตุ้นน้ำย่อย สารรสขมอาจเป็น สารพวกแอลคาลอยด์ก็ได้ เช่น brucine quinine ฯลฯ อาจเป็นสารพวก iridoids เช่น gentiopicrin จาก gentian, สารพวก sesquiterpenes เช่น picrotoxin จากลูกหวายดิน (*Anamirta cocculus*) พวก resins acids เช่น lupin จาก hops พวก degraded triterpenes เช่น quassin จากประทัดจีน (*Quassia amara*) พวกอนุพันธ์ของ hydroxyanthraquinone ที่พบในพืชพวกว่านหางจระเข้ (*Aloe spp.*) พืชในสกุล Cassia Rheum Rhamnus ฯลฯ รวมถึงพืชในวงศ์ CUCURBITACEAE ที่ให้สารรสขมซึ่งเป็นสารอยู่ในพวก Cucurbitacin

5. Toxic proteins โปรตีนประกอบด้วย amino acids หลายหน่วยมารวมตัวกันเข้าโปรตีนที่เป็นพิษเรียกว่า toxalbumins พบมากในพืชวงศ์ LEGUMINOSEAE เช่นในสกุล Abrus และ Cassia และในวงศ์ EUPHORBIACEAE เช่นสกุล Croton (พวกสลอดเปล้า), Ricinus (พวกกะหุ้ง), Jatropha (พวกสบู่แดง สบู่ดำ) และ Hura (พวกโพธิ์ศรีมหาโพธิ์) ตัวอย่างของสารประเภท toxalbumins ได้แก่ abrin จากเมล็ดมะถ้ำตาหนู (*Abrus precatorius Linn.*), crotin จากเมล็ดสลอด (*Croton tiglium Linn.*), ricin จากเมล็ดกะหุ้ง (*Ricinus communis Lin.*) และ curcin จากเมล็ดสบู่ดำ (*Jatropha curcas Linn.*). พวก toxalbumins เป็นพิษต่อเลือดมีคุณสมบัติที่เฉพาะของสารนี้คือทำให้เม็ดเลือดแดง เกิดการรวมตัว (agglutination) และตกตะกอน

6. Resins เป็นสารที่มีส่วนประกอบทางเคมีแตกต่างกันแต่มีคุณสมบัติทางกายภาพเหมือนกัน ส่วนประกอบหลักของ resin เป็น ester ที่เราเรียกกันว่า resin esters และสารที่ไม่ทราบว่าเป็นสาร ประกอบอันใดที่เรียกว่า resenes สาร resin บางชนิดมีสาร phenolic ซึ่งมีคุณสมบัติทำให้เกิดความระคาย เคืองอย่างมาก บางชนิดมีสารรสขมอยู่ด้วย ซึ่งทำให้ฤทธิ์เป็นยาถ่ายอย่างแรง resin ที่มีคุณสมบัติเป็นยา

ระบายพบในพืชจำพวกจิงจ้อ *Ipomoea hederacea* (Linn.) Jacq. *I. purga* Hayne ฯลฯ resins สามารถทำให้เกิดความระคายเคืองและเป็นผื่นแดงที่ผิวหนังเช่น resin จากต้นมะม่วงหิมพานต์ *Anacardium occidentale* Linn. ขางจากพืชจำพวกสลัดใจ *Euphorbia* spp. resin ที่มีคุณสมบัติเป็นยาฆ่าแมลงพบในพืชพวกหางไหล Derris, พวกรามป่า *Tephrosia* sp. พวกรักดอก *Calotropis* sp. พวกกัญชา *Cannabis sativa* Linn. ฯลฯ

7. Organic acids พวกรวม organic acids ที่เป็นพิษก็คือ oxalic acid เป็นพิษต่อ protoplasm สาร oxalic acids พบในพืชหลายชนิดในรูปของ calcium oxalate, sodium oxalates และ potassium oxalates โดยทั่วไปแล้วสาร oxalates พบในพืชในปริมาณน้อยที่จะทำให้เกิดการเป็นพิษได้ การเป็นพิษของ oxalic acid มักเกิดแก่ปศุสัตว์ เช่น มีรายงานของการเป็นพิษที่เกิดจากการที่สัตว์กินใบ rhubarbs (*Rheum* sp.), sorrels (*Rumex* sp.)

การจัดกลุ่มพืชพิษ

อาจทำได้หลายวิธีแต่ในที่นี้จัดตามการออกฤทธิ์ต่อระบบต่างๆ ของร่างกายร่วมกับการจัดกลุ่มสารพิษดังนี้

1. พืชที่ทำให้ผิวหนังอักเสบและระคายเคือง

ความเป็นพิษเนื่องจากพืชกลุ่มนี้จะทำให้คนหรือสัตว์ที่ไปสัมผัสเกิดอาการคัน ผื่นแดงหรือบวม, เป็นตุ่มพองหรือ เป็นแผล หรือ เกิดอาการปวดแสบปวดร้อนเป็นต้น อาการที่เกิดและความรุนแรงมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับภูมิคุ้มกันของแต่ละบุคคล และปัจจัยอื่นๆ เช่น ความเข้มข้นของสารพิษ ระยะเวลาที่สัมผัส บริเวณที่สัมผัสเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความรุนแรง ถ้าแบ่งจำพวกของสารที่เป็นต้นเหตุจะได้ดังนี้ คือ

1.1 สารที่ทำให้เกิดการแพ้พวก histamine พบในพืชวงศ์ URTICACEAE เช่น ตำแย และพืชวงศ์อื่นๆ ได้แก่ พืชวงศ์ PAPILIONACEAE เช่น หมามูย

อาการพิษจากพืชกลุ่มนี้เกิดขึ้นเนื่องจากขนและสารเคมีในขน เมื่อขนสัมผัสกับผิวหนัง ขนเหล่านี้จะปล่อยสาร histamine, acetylcholine และ 5-hydroxytryptamine หรือสารที่คล้ายคลึงกับสารเหล่านี้ ออกมา ลักษณะการสัมผัสคล้ายกับถูกเข็มฉีดสารเข้าใต้ผิวหนัง ผู้สัมผัสจะรู้สึกคัน บวมเป็นปื้นคล้ายลมพิษหรืออาจรุนแรง จนเกิดอาการปวดแสบปวดร้อน ผื่นแดงหรืออักเสบขึ้นได้

1.2 สารประกอบพวก phenol มักพบในพืชวงศ์ ANACARDIACEAE ซึ่งมียางใสตามส่วนต่างๆ ของพืช

อาการพิษนั้นจัดเป็นอาการแพ้ชนิดหนึ่งซึ่งขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลและบริเวณที่สัมผัส อาการแพ้ที่พบ มีตั้งแต่บวมแดง พองเป็นตุ่มน้ำใส หรืออาจลุกลามรุนแรงเป็นโรคผิวหนังเรื้อรัง สำหรับสารที่เป็นสาเหตุการแพ้ ได้แก่ urushiol, cardanol, cardol, anacardic acid

1.3 ผลึกแคลเซียมออกซาเลท เป็นผลึกที่พบในพืชที่น้ำยางใส โดยเฉพาะวงศ์ ARACEAE เช่น กระดาดแดง บอนสี สาวน้อยประแป้ง

อาการพิษ เมื่อสัมผัสน้ำยางจะมีอาการคัน ปวดแสบปวดร้อน ต่อมาจะอักเสบบวมและพองเป็นตุ่มน้ำใส ไม่ควรรับประทาน ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การรักษา ล้างยางออกโดยใช้น้ำชะล้างหลายๆครั้ง แล้วทาด้วยครีมสเตียรอยด์ และรับประทานยา สเตียรอยด์ ถ้ายางเข้าตาให้ล้างตาด้วยน้ำหลายๆครั้ง หยอดตาด้วยยาหยอดตาที่มีสเตียรอยด์แล้วนำส่งโรงพยาบาลโดยเร็ว

1.4 สารอื่นๆ เช่นพืชวงศ์ EUPHORBIACEAE

อาการพิษ ยางขาวประกอบด้วยสารที่มีฤทธิ์กัด เมื่อสัมผัสจะรู้สึกปวดและผิวหนังอักเสบเป็นปื้นแดง ต่อมาบวมพองเป็นตุ่มน้ำ ภายใน 2-8 ชั่วโมง และถ้าสัมผัสตาจะทำให้เยื่อตาอักเสบ (keratoconjunctivitis) สารที่ออกฤทธิ์ดังกล่าว ได้แก่ กลุ่ม diterpene ester ซึ่งในพืชแต่ละชนิดจะพบสารอนุพันธ์ที่แตกต่างกันไป

การรักษา ล้างออกด้วย alcohol ถ้าเข้าตาล้างด้วยน้ำสะอาดหลายๆ ครั้งทันที ให้การรักษาเช่นเดียวกับพิษจาก phenol คือใช้ยาทาสเตียรอยด์หรือยารับประทานสเตียรอยด์ตามแต่อาการ

2. พืชที่ก่อให้เกิดการระคายเคืองของระบบทางเดินอาหาร

สามารถแบ่งพืชพิษกลุ่มนี้ได้เป็น 3 กลุ่มย่อย มีอาการแตกต่างกันดังนี้

2.1 พืชพิษที่ก่อให้เกิดอาการระคายเคืองของปากและคอ

พืชในกลุ่มนี้มีผลึกแคลเซียมออกซาลาเลทรูปเข็ม ไม่ละลายน้ำ อยู่ในเซลล์ เมื่อรับประทานเข้าไปจะทำให้เกิดอาการปากพองและปวด พืชกลุ่มนี้ที่สำคัญอยู่ในวงศ์ ARACEAE เช่น บอน สาวน้อยปะแป้ง พลูฉีก กระดาดแดง เป็นต้น

อาการพิษ เสียเสียง น้ำลายไหล อาเจียน แสบร้อนผิวหนังที่สัมผัส เยื่อบุกระพุ้งแก้ม ลิ้น และเพดานบวมพอง อาจพองเป็นตุ่มน้ำใส บางรายพูดลำบากไม่มีเสียง อาการที่รุนแรงมากคือ กลืนลำบากจนอาจถึงขั้นกลืนไม่ได้ ถ้าพืชบางส่วนถูกกลืนลงไป จะทำให้กระเพาะอาหารและลำไส้อักเสบรุนแรงได้ (gastroenteritis) อาการบวมที่เกิดขึ้นจะลดลงภายใน 4 วัน และลดลงเกือบหมดภายใน 12 วัน ส่วนอาการปวดจะยังคงอยู่ใน 8 วัน บริเวณผิวหนังเยื่อบุกระพุ้งแก้มและลิ้นจะมีเซลล์ตาย

การรักษา ใช้น้ำชะล้างในปากและคอ อาจให้ยาลดกรด aluminium-magnesium hydroxide ทุกๆ 2 ชั่วโมง และให้ทานยาแก้ปวดตามความจำเป็น เช่น Corticosteroid ชนิดรับประทาน จะช่วยบรรเทาอาการต่างๆ โดยเฉพาะอาการอักเสบให้บรรเทาขึ้น ระวังการสูญเสียน้ำ ถ้าสูญเสียมากให้น้ำเกลือ (intravenous fluid) ทางเส้นเลือด

2.2 พืชพิษที่ก่อให้เกิดอาการระคายเคืองของเยื่อบุกระเพาะอาหาร

พืชในกลุ่มนี้เมื่อรับประทานเข้าไปจะมีผลระคายเคืองเยื่อบุกระเพาะอาหาร ซึ่งเกิดจากสารแอลคาลอยด์ จำพวก lycorine ซึ่งพบในพืชวงศ์ AMARYLLIDACEAE ทุกชนิด และเป็นแอลคาลอยด์ที่ไม่สลายตัวเมื่อถูกความร้อน พืชพิษในกลุ่มนี้ เช่น พลับพลึง

2.3 พืชพิษที่ก่อให้เกิดอาการระคายเคืองของลำไส้

2.3.1 กลุ่มพืชที่มีสารพิษกลุ่ม saponin

สาร saponin เหล่านี้จะระคายเคืองผนังลำไส้ การดูดซึมมีน้อย แต่ saponin บางชนิดอาจทำให้เซลล์ตายและเปลี่ยนแปลงเนื้อเยื่อที่ดูดซึมสารต่างๆ เข้าสู่ร่างกายมากขึ้น ผู้ป่วยจะแสดงอาการพิษดังนี้คือ

ไม่วารณใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง ท้องเสีย ลำไส้อักเสบ ในรายที่เกิดอาการพิษรุนแรง เนื้อเยื่อที่อยู่ลึกๆ อาจถูกทำลาย กรณีที่มีการดูดซึมสารพิษ ผู้ป่วยจะมีไข้สูง กระจายน้ำ จิตใจมีความกังวล ม่านตาขยาย และหน้าแดง พิษที่รุนแรงแสดงออกโดยกล้ามเนื้อที่ไม่มีแรง การประสานงานของกล้ามเนื้อไม่ดี สูดหายใจเหนื่อยเวียนของเลือดไม่สม่ำเสมอและอาจถึงขั้นชัก

อาการพิษ ผู้ป่วยจะมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง ภาวะอาหารและลำไส้อักเสบ กรณีที่เป็นรุนแรงอาจจะมีการทำลายเนื้อเยื่อที่อยู่ลึกๆ ไปเกิดขึ้นได้ และจะทำให้มีการดูดซึมสารพิษเข้าไป ความรุนแรงของอาการจะขึ้นกับระดับของการทำลายเม็ดเลือดแดง ผู้ป่วยมักจะมีอาการกระวนกระวาย ปวดศีรษะ เป็นไข้ และกระจายน้ำ นอกจากนี้ม่านตาจะขยาย ใบหน้าแดง กล้ามเนื้ออ่อนเปลี้ย และทำงานไม่สัมพันธ์กัน ในที่สุดจะแสดงอาการพิษต่อระบบไหลเวียนโลหิตและชักได้

การรักษา ให้รับประทานไข่ขาวเพื่อลดการดูดซึมสารพิษและนำส่งโรงพยาบาล เพื่อให้น้ำเกลือทางเส้นเลือดชดเชยการสูญเสียและเกลือแร่ แต่ยังไม่มียาเฉพาะสำหรับการแก้พิษเมื่อมีการดูดซึมสารพิษเข้าสู่ร่างกาย พิษที่มีสาร saponin ได้แก่ เทียนหยด มันแกว ก้ามปู เป็นต้น

2.3.2 พิษที่มีสารกลุ่มโปรตีนที่เป็นพิษ

พิษกลุ่มนี้มีโปรตีนที่เป็นพิษ (toxalbumins) ซึ่งถูกดูดซึมจากระบบทางเดินอาหารอย่างช้าๆ พิษในกลุ่มนี้ เช่น มะกัดำตาหนู ละหุ่ง ทองกลางฝรั่ง และพิษในสกุล *Jatropha*

อาการพิษ คลื่นไส้ อาเจียน ท้องเดิน ปวดท้อง อ่อนเพลีย จุกเสียด กระจายน้ำ ปวดศีรษะ อาจถ่ายเป็นเลือด ความดันเลือดต่ำ อัมพาต

การรักษา พยายามทำให้อาเจียนและรับประทานยาเคลือบกระเพาะอาหารและลำไส้ แล้วรีบส่งผู้ป่วยไปโรงพยาบาลเร็วที่สุดเพื่อล้างท้อง ให้รับประทานยาถ่ายประเภทเกลือ เช่น ดิเกลือ เพื่อลดการดูดซึมสารพิษและลดการดูดซับของทางเดินในไตเนื่องจากเม็ดเลือดแดงที่เกาะรวมตัวกัน โดยให้รับประทานโซเดียมไบคาร์บอเนต เช่น โซดามินต์ วันละ 5-15 กรัม เพื่อทำให้ปัสสาวะเป็นด่าง ระหว่างนี้ต้องให้อาหารประเภทคาร์โบไฮเดรตสูง เช่น น้ำหวาน งดอาหารไขมันเพื่อลดอาการตับอักเสบ ต้องระวังอาการไตวายและหมดสติด้วย

2.3.3 พิษที่มีสารพิษกลุ่มแอลคาลอยด์

พิษกลุ่มนี้มีแอลคาลอยด์โคชิซิน ซึ่งมีผลต่อการแบ่งเซลล์ ระดับของการยับยั้งการแบ่งเซลล์นั้นขึ้นกับขนาดของสารที่ได้รับ เนื่องจากโคชิซินถูกขับออกจากร่างกายอย่างช้าๆ จึงอาจจะมีฤทธิ์แบบสะสมเกิดขึ้นได้ เช่น ดอกคิง (รุ่งระวี, 2537)

3. พิษที่ก่อให้เกิดพิษต่อหลอดเลือดและหัวใจ

พิษในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีผลต่อจังหวะการเต้นและแรงดันของหัวใจและหลอดเลือด แบ่งได้เป็นกลุ่มย่อยดังนี้

3.1 พิษพิษที่มีสารซึ่งสลายตัวให้กรดไฮโดรไซยานิก

พืชหลายชนิดมีสารประเภท cyanogenetic glycosides ซึ่งไม่เป็นพิษ แต่เมื่อรับประทานเข้าไปจะสลายตัวให้กรดไฮโดรไซยานิก ซึ่งจะแย่งจับเม็ดเลือดแดงแทนออกซิเจน ทำให้เซลล์ต่างๆ ของร่างกาย

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขาดออกซิเจน อย่างไรก็ตามกรณีนี้ระเหยได้ง่ายเมื่อถูกกับความร้อน ดังนั้น ก่อนจะนำมารับประทานจึงควรนำไปทำให้สุกเสียก่อน พืชกลุ่มนี้ เช่น มันสำปะหลัง ไฮเดรนเยีย

อาการพิษ เมื่อรับประทานชิ้นส่วนพืชเข้าไปในปริมาณมากจะเกิดการอาเจียน กล้ามเนื้อทำงานไม่ประสานกัน หายใจลำบาก กล้ามเนื้ออ่อนเปลี้ย กล้ามเนื้อกระตุก มึนงง ไม่รู้สึกรู้ตัว ชักก่อนที่จะหมดสติ

การรักษา ทำให้อาเจียนแล้วรีบนำส่งโรงพยาบาลเพื่อล้างท้อง และให้การรักษาตามอาการ

3.2 พืชที่มีสารพิษกระตุ้นหัวใจ

พืชกลุ่มนี้มีสารพิษพวก cardiac glycosides สำหรับเด็ก อันตรายมักจะเกิดจากการรับประทานผลของพืชพิษในกลุ่มนี้เข้าไป เช่น ยี่โถ รำเพย บานบุรีเหลือง ขวนม

อาการพิษ อาการอาเจียน ท้องเดิน ปวดศีรษะและท้อง ถ้ารับประทานเข้าไปมากและล้างท้องไม่ทัน สารพิษจะถูกดูดซึมผ่านทางลำไส้ และแสดงพิษต่อหัวใจซึ่งจะเกิดขึ้นช้าหรือเร็วขึ้นกับชนิดของไกลโคไซด์

การรักษา ส่งโรงพยาบาล โดยเร็วที่สุดเพื่อล้างท้องและให้การรักษาตามอาการ(สมพร, 2535)

4. พืชที่ก่อให้เกิดพิษต่อระบบประสาท

สารพิษ อาการพิษและการรักษามีลักษณะเฉพาะตัวของพืชแต่ละชนิด ซึ่งอาจจะมีทั้งออกฤทธิ์ในการกระตุ้นประสาท เช่น สาร dioscorine ในกลอยออกฤทธิ์กดประสาท สาร Mitragynine ในกระท่อม ออกฤทธิ์กดประสาท ประสาทหลอน เช่น สารแอลคาลอยด์จำพวก atropine ในลำโพงออกฤทธิ์ประสาทหลอน เป็นต้น

ข้อปฏิบัติตัวเมื่อทราบว่าเกิดพิษจากพืช

ก่อนอื่นควรรหาข้อมูลรอบด้านว่าพืชที่กินคืออะไร ส่วนของพืชที่ผู้ป่วยนำมากินเป็นส่วนใด ถ้ามีเศษอาหารเหลืออยู่ กากอาเจียนหรือกากอุจจาระ ให้นำไปส่งแพทย์เพื่อความสะดวกในการวินิจฉัย ถ้าสามารถนำชิ้นส่วนหรือพืชทั้งต้นไปให้ตรวจบันทึกจะช่วยให้การรักษาเป็นไปได้ยิ่งขึ้น

ข้อมูลอื่นๆ ที่ควรทราบคือระยะเวลาที่กิน อาการที่เป็น และมีการทำให้ผู้ป่วยอาเจียนหรือไม่ ขณะเดียวกันให้การปฐมพยาบาลตามความจำเป็นขณะนำส่งแพทย์ (รุ่งระวี, 2537)

การรักษาพิษเบื้องต้น

1. การรักษาพิษที่เกิดจากการสัมผัส โดยการล้างด้วยน้ำสบู่หรือเช็ดด้วยแอลกอฮอล์ หากเพิ่มมากอาจทาด้วยคาลาไมน์โลชั่น หรือครีมสเตียรอยด์ หรือกินยาแก้พิษ หากเข้าตาให้รีบล้างตาทันที หลายๆ ครั้งถ้ามีอาการปวดมากให้หยอดตาด้วยยาที่มีส่วนผสมของสเตียรอยด์และยาฆ่าเชื้อ

2. การรักษาพิษที่เกิดจากการกิน ควรล้างปากล้างคอด้วยน้ำสะอาด กินนมเพื่อช่วยลดความระคายเคือง ดื่มน้ำมากๆ เพื่อเจือจางพิษ หรือล้างคอเพื่อทำให้อาเจียน กินยาเคลือบกระเพาะในกรณีที่ได้รับพิษมีอาการอาเจียนมาก ควรดื่มน้ำเกลือแร่เพื่อชดเชยน้ำที่เสียไป จากนั้นรีบนำส่งโรงพยาบาลเพื่อล้างท้อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อุปกรณ์และวิธีการ

1. อุปกรณ์

- 1.1 กล้องถ่ายภาพดิจิทัล
- 1.2 ตัวอย่างพืช
- 1.3 อุปกรณ์สำหรับจดบันทึก
- 1.4 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

2. วิธีการศึกษา

- 2.1 รวบรวมรายชื่อพรรณไม้ที่มีพิษ
- 2.2 ค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ และจำแนกลักษณะทางพฤกษศาสตร์
- 2.3 ถ่ายรูปลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพรรณไม้ที่มีพิษ
- 2.4 เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดรวมเป็นรูปเล่ม

3. สถานที่ทำการศึกษา

- ห้องสมุดคณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- ห้องสมุดคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- สำนักหอสมุดกลาง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- หอสมุดแห่งชาติ เขตเทเวศน์ กรุงเทพฯ
- สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

4. ข้อมูลที่ศึกษา

- ชื่อวิทยาศาสตร์
- ชื่อสามัญ
- ชื่อวงศ์
- ชื่ออื่นๆ
- ลักษณะทางพฤกษศาสตร์
- ส่วนที่เป็นพิษ
- สารพิษ
- การเกิดพิษ
- การรักษา

5. ระยะเวลาที่ทำการศึกษา

เริ่มทำการศึกษา 1 สิงหาคม 2546

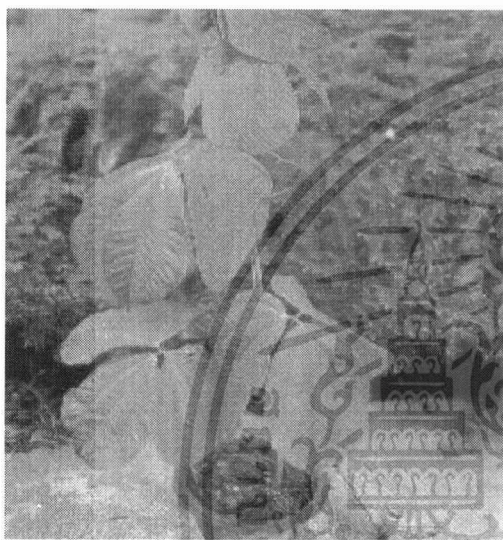
สิ้นสุดการศึกษา 31 มกราคม 2547

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
รวมระยะเวลาทำการศึกษา 184 วัน
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมีเหตุดเบี่ยงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผลการศึกษา

กลอย

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea hispida</i> Dennst. He.
ชื่อสามัญ	Wild yam
วงศ์	DIOSCOREACEAE
ชื่ออื่นๆ	กลอยข้าวเหนียว, กลอยนกก, กลอยหัวเหนียว, กอย, คลี, มันกลอย

(ที่มา: เชียงใหม่เวชสาร 16(2) , 2520)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้เถาเลื้อยพันต้นไม้อื่น ไม่มีมือเกาะ ลำต้นมีหนามเล็กๆ กระจายทั่วไปและมีขนนุ่มๆ สีขาวปกคลุม มีหัวอยู่ใต้ดิน (corm) ลักษณะทรงกลมรี มีรากเล็กๆ กระจายทั่วทั้งหัว มี 3-5 หัวต่อต้น เปลือกหุ้มบางสีน้ำตาลออกเหลือง เนื้อในหัวมี 2 ชนิดคือ สีขาว (กลอยข้าวเหนียว) และสีครีม (กลอยไข่, กลอยเหลือง)

ใบ ใบประกอบก้านใบยาว 10-15 ซม. มีใบย่อย 3 ใบ รูปร่างใบแหลมขอบใบเรียบเส้นใบขนาน ผิวใบสากมือมีขนนุ่มๆปกคลุม ความกว้างขอบใบ 3-5 ซม.

ดอก ดอกช่อ ออกตามซอกใบ ก้านดอกเดี่ยวยาวห้อยย้อยลงมา มีดอกเล็กๆ ติดบนก้านดอก ใน 1 ช่อ มีดอกจำนวน 30-50 ดอก

ผล คล้ายผลมะเฟืองมี 3 พู แต่ละพูมี 1 เมล็ด เมื่อแก่จะแตกได้เอง เมล็ดลักษณะกลมแบนมีปีกบางใสรอบเมล็ดช่วยในการปลิวตามลม

ส่วนที่เป็นพิษ หัวใต้ดิน

สารพิษ สารพิษแอลคาลอยด์ ชื่อ dioscorine ในหัวกลอยสดจะมี dioscorine ในปริมาณมาก ไข่ขาวที่โดน หัวกลอยแห้งและลอกเปลือกออก แล้วจะมีแอลคาลอยด์ที่เป็นพิษ 0.19 %

การเกิดพิษ สาร dioscorine มีฤทธิ์ทำให้ม่านตาขยาย (Mydriatic activity) และมีอาการพิษต่อระบบประสาทส่วนกลาง โดยกระตุ้นระบบประสาทส่วนกลาง ให้เกิดอาการคลื่นไส้ อาเจียน กระตุ้นการหายใจ ความร้อนในร่างกายสูงกว่าปกติ (Hyper thermia) ชัก การหายใจหยุด และตายได้

การรักษา ให้การรักษาตามอาการ ได้แก่ ให้ phenobarbital หรือ diazepam เพื่อป้องกันอาการชัก แต่ต้องระวังไม่ให้ยาในผู้ป่วยรายที่ขนาดของกลอยที่ได้รับนั้นทำให้เกิดอาการพิษที่ไปลดการเคลื่อนไหว (motor activity) หรือกดระบบประสาทส่วนกลางแล้ว ยาเหล่านี้อาจไปเสริมฤทธิ์แทนที่จะต้านฤทธิ์ของกลอย และหากมีอาการหยุดหายใจ อาจแก้ไขโดยใช้ neostigmine

ดังนั้น การนำหัวกลอยมาใช้ประโยชน์เป็นอาหาร ต้องใช้ความชำนาญและเวลามาก โดยมีการหั่นเป็นชิ้นบางๆ นำไปล้างในน้ำไหล หรือต้มในน้ำเกลือโดยเปลี่ยนน้ำล้างหลายหน รวมทั้งการทดสอบในขั้นตอนสุดท้ายก่อนนำไปใช้ประโยชน์ให้แน่ใจว่าไม่มีสารพิษเหลืออยู่ (สำนักงานข้อมูลสมุนไพร, 2543)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กระดาดแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Alocassia indica</i> var. <i>Metallica</i> Schott.
ชื่อสามัญ	-
วงศ์	ARACEAE
ชื่ออื่นๆ	โทป๊ะ (แม่ฮ่องสอน) บอนกาวิ (ยะลา)

(ที่มา : สำนักงานสมุนไพร, 2543)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุกเนื้ออ่อน จำพวกบอน ลำต้นมีลักษณะคล้ายบอน กาบใหญ่ ยาวกว่าบอน ต้นกลมโตสูงพื้นดินเล็กน้อย

ใบ ก้านใบสีแดงโผล่พื้นผิวดิน ใบยาว แผ่นใบกลมใหญ่โตกว่าใบบอนหรือเผือก ขนาดโตกว่ามากประมาณ 1-2 ฟุตยาวประมาณ 2- 3 ฟุตครึ่ง สีเขียวเข้มอมแดง ขอบใบเรียบ

ดอก ดอกคล้ายดอกหน้าวัว มีกาบสี เหลืองอมเขียวห่อหุ้ม

ผล ทรงกลม เมื่อสุกเป็นสีแดง เนื้อนุ่ม มีกลิ่นหอม เมล็ดแข็ง 1 เมล็ด

ส่วนที่เป็นพิษ สารในต้น

สารพิษ สาร calcium oxalate

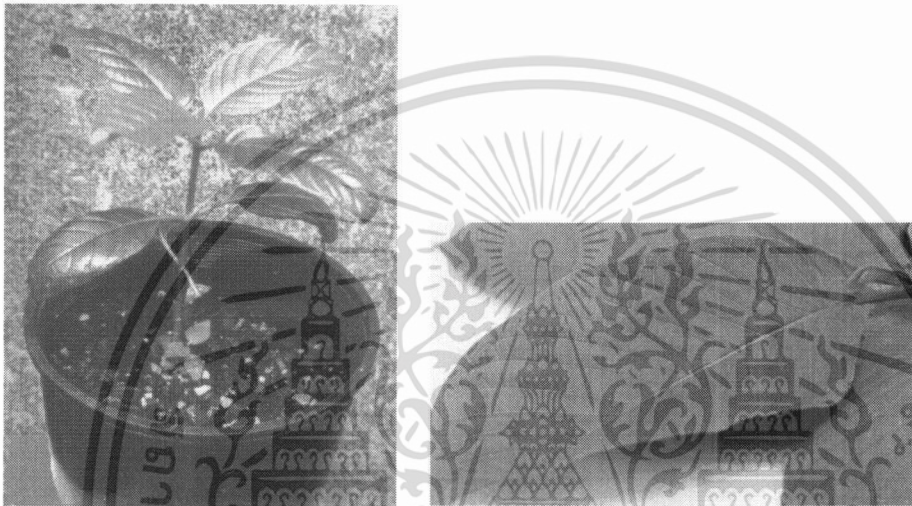
การเกิดพิษ ถ้าถูกผิวหนังจะคันและปวดแสบปวดร้อน ต่อมาจะอักเสบบวมและพองเป็นตุ่มใสๆ ถ้ารับประทานเข้าไปจะเกิดอาการไหม้ที่ เพดาน ปาก ลิ้นและคอ กล้องเสียงจะบวม การเปล่งเสียงจะผิดปกติ หรือไม่มีเสียง อาเจียน ท้องเสียเล็กน้อย

การรักษา ถ้าถูกผิวหนังให้ล้างออกโดยใช้น้ำชะล้างหลายๆ ครั้ง แล้วทาด้วยครีมสเตียรอยด์ เมื่อได้รับพิษจากต้นให้ยาระงับปวดจำพวก meperidine (Demerol) บ้วนปากและกลั้วคอ รับประทาน aluminum magnesium hydroxide งดอาหารจำพวกไขมัน ให้อาหารอ่อน ๆ (ชมรมพัฒนาไม้ดอกไม้ประดับ, 2536)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กระท่อม

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Mitragyna speciosa</i> Benth.
ชื่อสามัญ	Kratom
วงศ์	RUBIACEAE
ชื่ออื่นๆ	กระท่อมโคก กระท่อมพาย

(ที่มา: สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ,2545)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้นขนาดกลาง สูงได้ถึง 20 เมตร แก่นและเนื้อไม้แข็ง

ใบ ใบเป็นใบเดี่ยว เรียงตรงกันข้าม รูปไข่กว้าง ยาว 12-18 ซม. กว้าง 5-10 ซม. ปลายใบแหลมหรือเป็นติ่งแหลม โคนใบป้านกลม แผ่นใบบาง ด้านท้องใบมีเส้นใบเป็นสันขึ้นมาชัดเจนเมื่อแก่ เส้นแขนงใบข้างละ 8-14 เส้น ก้านใบยาว 2-3 ซม. มีหูใบอยู่ระหว่างโคนก้านใบ จำนวน 1 คู่ ลักษณะคล้ายแผ่นใบ ยาว 3-4 ซม. กว้าง 1-2.5 ซม. ปลายแหลม

ดอก ดอกออกเป็นดอกช่อกระจุกกลม เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 ซม. แดกจากปลายกิ่ง มี 1-3 ช่อ ก้านดอกช่อยาว 3-5 ซม. แต่ละช่อประกอบด้วยดอกสีเหลืองคล้ายดอกกระถิน กลีบเลี้ยงรูปถ้วย ขนาดสั้น ส่วนปลายแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอกเชื่อมติดกันที่โคนกลีบ ส่วนปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก ยาวประมาณ 5 มม. มีขนปกคลุมภายในกลีบดอก เกสรเพศผู้มีจำนวน 5 อัน ฝังไข้อยู่ใต้วงกลีบ

ผล ผลรูปไข่เกือบกลม ขนาดยาว 5-7 มม. มีสันตามความยาวจำนวน 10 สัน เมล็ดมีปีก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่เป็นพิษ ใบ

สารพิษ กระท่อมที่พบในประเทศไทยเรามีลักษณะของใบที่แตกต่างกัน 2 ชนิด คือ ชนิดหนึ่งมีก้านและเส้นใบสีแดง และอีกชนิดหนึ่งมีเส้นใบสีเขียวอ่อน และสีอ่อนกว่าสีของแผ่นใบ พันธุ์ที่นิยมเสพกันคือพันธุ์ก้านแดง ใบกระท่อมมีสารอันตรายชนิดหนึ่งเรียกว่า “Mitragnine” เป็นสาร alkaloids ที่สำคัญในกลุ่มสาร Indole compounds เป็นสารเสพติดชนิดออกฤทธิ์ในการกระตุ้นประสาท

การเกิดพิษ เมื่อรับประทานใบกระท่อมเข้าไปเพียง 2-3 ใบจะทำให้ประสาทมึนชา คอแห้ง คลื่นไส้อาเจียน บางทีเมมาถึงกับต้องนอนพัก แต่สามารถช่วยรักษาให้หายปวดเมื่อยตามอวัยวะต่างๆ ได้ คนที่รับประทานเข้าไปมากๆ ผิวหนังจะดำเกรียมคล้ายถูกแดดจัดและท้องผูก

การรักษา ให้รักษาตามอาการ ฉีด Nalorphine 10 มก. และ Levallorphan 2 มก. เข้าทางเส้นโลหิตสลับทุก 10 นาทีล้างท้องด้วย 0.05% KMnO_4 แล้วถ่ายด้วยยาถ่าย Na_2SO_4 30 กรัมกับน้ำ 250 มล. ห่มผ้าให้ร่างกายอุ่นและให้ออกซิเจนช่วยการหายใจ (สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ,2545)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กุ่มน้ำ

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Crateva magna</i> DC.
ชื่อสามัญ	-
วงศ์	CAPPARIDACEAE
ชื่ออื่นๆ	รอละ(ละว้า-เชียงใหม่), เหาะเถาะ (กะเหรี่ยง-กาญจนบุรี)

(ที่มา: เอี่ยมพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้น ลำต้นมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 40 ซม. มีความสูงประมาณ 4-20 เมตร

ใบ ใบออกเป็นช่อ ใบมีลักษณะเป็นรูปหอก หรือรูปขอบขนานปลายใบแหลมเรียว โคนใบสอบแคบ ผิวเนื้อใบค่อนข้างหนา หลังใบมีสีเทาอมน้ำตาล ใต้ท้องใบมีขนอ่อนเป็นสีเทา เส้นกลางใบเห็นได้ชัด มีสีค่อนข้างแดง ขนาดของใบกว้างประมาณ 0.5-2.5 นิ้ว ยาวประมาณ 2-9 นิ้ว ก้านใบมีรอยเป็นร่องไปตามยาว ตรงปลายก้านจะมีต่อมน้ำตาล มีขนาดประมาณ 1 มม. ขนาดของก้านยาวประมาณ 1.5-5.5 นิ้ว

ดอก ดอกออกเป็นช่อ ยาวประมาณ 4-6.5 นิ้ว ลักษณะของดอก มีกลีบรองกลีบดอกเป็นรูปไข่ หรือรูปรี ปลายกลีบแหลมเรียว มีขนาดยาวประมาณ 2-3.5 มม. กว้างประมาณ 1.2-1.5 มม. สำหรับกลีบดอกมีลักษณะเป็นรูปค่อนข้างกลม รูปรีหรือรูปไข่ โคนกลีบกลมสอบแคบ ส่วนปลายกลีบจะมน กลีบดอกมีขนาดประมาณ 1.5-3 ซม. กว้างประมาณ 1.5-2 ซม. ตรงกลางดอกมีเกสรตัวผู้ ก้านเกสรมีสีม่วงมีทั้งหมดประมาณ 15-25 อัน สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผล ผลมีลักษณะเป็นรูปรี ผิวเปลือกหนา มีสะเก็ดบาง ๆ ซึ่งจะเป็นสีเหลืองอมเทา ขึ้นอยู่ทั่วไป ผลมีขนาดยาวประมาณ 5-8 ซม. เมล็ดมีลักษณะเป็นรูปเกือบกลม มีขนาดหนาประมาณ 2-3 มม. ยาวประมาณ 6-9 มม. (สุทธิชัย , 2543)

ส่วนที่เป็นพิษ น้ำเลี้ยงหรือยางจากรากและยอดอ่อน

สารพิษ มีสารพิษกลุ่ม saponin และ tannin ซึ่งทำให้เกิดอาการระคายเคือง

การเกิดพิษ โดยการสัมผัส ระคายเคืองผิวหนัง ทำให้คัน

โดยการกิน ทำให้คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง ภาวะอาหาร และลำไส้อักเสบ ปวดศีรษะ มีไข้ กล้ามเนื้ออ่อนเปลี้ย

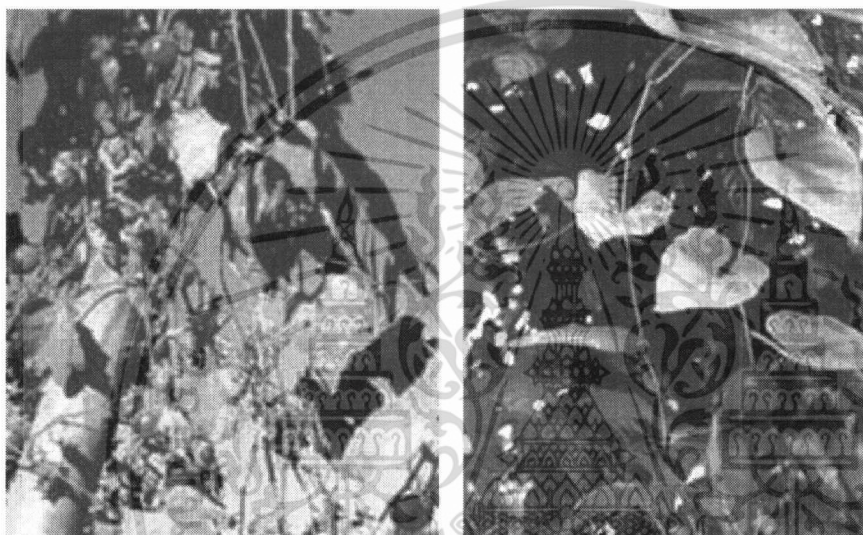
การรักษา ด่างน้ำยางออกจากผิวหนังโดยใช้สบู่ และน้ำอาเจียนให้ยาธา สติยรอยด์ ถ้ากินเข้าไปให้ล้างท้องแล้วรับประทานพวก demulcents เช่น นมและไข่ขาว ระงับการสูญเสียน้ำและ electrolyte balance ถ้าสูญเสียมากต้องให้น้ำเกลือทางเส้นเลือด (รุ่งระวี, 2537)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขี้กาแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Gymnopetalum integrifolium</i> Kurz.
ชื่อสามัญ	-
วงศ์	Cucurbitaceae
ชื่ออื่นๆ	แดงโมป่า (กาญจนบุรี), มะกาดิน (ชลบุรี), กายิงอ (มลายู)

(ที่มา: เอ็มพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เถาขนาดเล็ก ลำเถาอวบน้ำและสาک

ใบ ใบเป็นใบเดี่ยวมีลักษณะเป็นเถา และใบคล้ายฟักเขียว รูปไข่เกือบกลม 5 เหลี่ยมหรือแฉกเล็ก 5 แฉก โคนเว้ารูปหัวใจ ขอบค่อนข้างเรียบปลายแหลมผิวหยาบสาคด้านล่างมีขน ยาวประมาณ 5 นิ้ว เถามีมือจับ

ดอก ดอกโตสีขาวรูปกรวยหรือกึ่งหลอด ออกเดี่ยวๆตามง่ามใบ ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียแยกจากกัน ดอกเพศผู้ออกเป็นช่อยาวประมาณ 10-20 ซม. ดอกเพศเมีย เป็นดอกเดี่ยว ฐานดอกเป็นหลอดยาว กลีบดอกรูปไข่กลับปลายแหลมสีขาว

ผล ผลกลมโตน้ำน้ำ เมื่อสุกมีสีแดงห้อยเป็นระย้า เมื่อแห้งเนื้อโปรงเหมือนฟองน้ำ เมล็ดรูปร่างรีสีดำ (สุขชัย , 2546)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่เป็นพิษ ผล, เมล็ด

สารพิษ สารรสขมจำพวก momordicin resins และ resin acids 2 ชนิด พืชนี้มี แอลคาลอยด์ อยู่ 0.038%

การเกิดพิษ โดยการกิน ทำให้เกิดอาการท้องเดินอย่างรุนแรง เป็นยาเบื่อที่มีฤทธิ์รุนแรงมาก ทำให้เสียชีวิตได้ง่าย แต่ส่วนอื่นเป็นยาสมุนไพรที่มีประโยชน์

การรักษา ในรายที่เกิดอาการระคายเคืองกระเพาะลำไส้อักเสบอย่างรุนแรงอาจให้ limecatharticx โดย parenteral feeding ระงับการสูญเสียน้ำและ electrolytes balance ซึ่งอาจทำให้ช็อคได้ (รุ่งระวีร ,2537)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คริสต์มาส

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Euphorbia pulcherrima</i> Wild.
ชื่อสามัญ	Poinsettia
วงศ์	EUPHORBIACEAE
ชื่ออื่น ๆ	บานใบ (เหนือ), โฟผัน, ส่องระดู (กรุงเทพ)

(ที่มา: เอ็มพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มสูง 1-3 เมตร แตกกิ่งค่อนข้างตั้งชัน เป็นพุ่มแน่น

ใบ ใบเดี่ยว ลักษณะใบคล้ายรูปไข่ปลายแหลม โคนคريب ขอบใบหยัก 2-3 หยัก ใต้

ใบมีขนสั้น

ดอก ดอกสีเหลืองออกเป็นช่อที่ยอด โดยมีดอกเพศผู้ และ เพศเมียอยู่บนช่อเดียวกัน

และมีใบประดับสีแดงอยู่โดยรอบ ช่อเกสรตัวผู้มีจำนวนมาก

ผล ค่อนข้างกลม (น้ำหนึ่ง, 2545)

ส่วนที่เป็นพิษ น้ำยางขาว, ใบ, ลำต้น

สารพิษ สารเคมี จำพวก resin ซึ่งมีคุณสมบัติทำให้เกิดการระคายเคืองอย่างมาก

การเกิดพิษ โดยการสัมผัส ถ้าถูกน้ำยางขาวทำให้เกิดผื่นคัน ผิวหนังบวมแดง หากโดนตาจะทำให้

เยื่อตาอักเสบ หนึ่งตาบวมอาจมีอาการตาบอดชั่วคราวได้ ศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โดยการกิน ถ้ารับประทานเข้าไป จะทำให้ปวดท้อง คลื่นไส้ อาเจียนจนทำให้กระเพาะ
 อักเสบได้

การรักษา   ถ้าง่ายๆออกจากผิวหนังโดยใช้สบู่ และน้ำอาเจียนหายาทาสดียรอยด่าง ถ้ารับประทานเข้าไป
 ไปให้เอาส่วนที่ไม่ถูกดูดซึมออกใช้ activated charcoal ถ้างท้อง หรือทำให้อาเจียน และรักษาตามอาการ (รุ่งระวี,2537)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

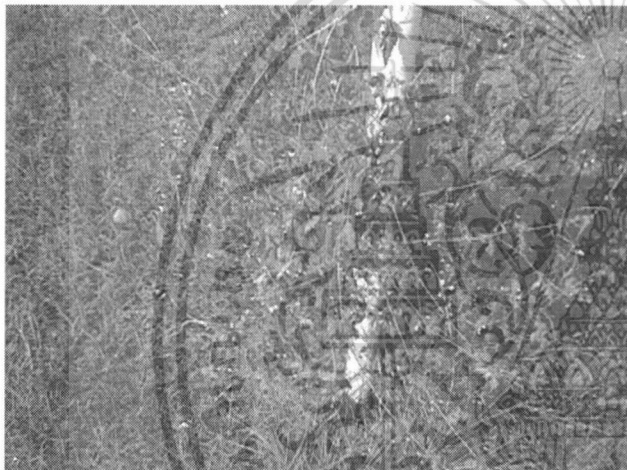
โคกกะออม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cardiospermum halicacabum* Linn.

ชื่อสามัญ Ballon Vine, Heart Pea

วงศ์ SAPINDACEAE

ชื่ออื่น ๆ ลูกบิเบครือ (เหนือ), โลกกระออม (กลาง), ตุ่มตอก, โปออม(ปัตตานี), วี (ปราจีนบุรี)

(ที่มา: ประพันธ์และศุภชัย, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นพรรณไม้เถาขนาดกลาง ลักษณะของเถานั้นจะเป็นรูป 5 เหลี่ยม เถาจะโตเท่าก้านไม้ขีดไฟ หรือ จะเล็กกว่านั้นก็มี ส่วนผิวของเถาจะเป็นสีเขียว เป็นเถาที่มีความยาวเลื้อยเกาะพันกันขึ้นไปบนต้นไม้ หรือตามกิ่งไม้ หรือเลื้อยไปตามพื้นดินและตรงข้อของเถานั้นจะมีมือสำหรับยึดเกาะ

ใบ ใบจะเป็นใบประกอบ ก้านใบนั้นจะยาว มีใบย่อยราว ๆ 3 ใบ ขอบใบจะเป็นหยักลึกและมีมือเกาะสั้น ๆ จะอยู่ที่ปลายยอดอยู่ระหว่างซอกเถาที่มีก้านช่อดอก มือจับจะมี 2 อัน จะแยกกันออก ก้านช่อดอกที่ยาวนั้นจะมีสีเขียว

ดอก ดอกช่อมีขนาดเล็กจะมีประมาณ 3-4 ดอก ดอกย่อยเป็นสีขาวเล็ก ๆ เท่าเมล็ดฝักซี

ผล ผลนั้นจะเป็นรูปสามเหลี่ยมมีความกว้างประมาณ 1-2 เซนติเมตร ส่วนเปลือกผลนั้นจะมีลักษณะบางสีเขียวอมเหลือง ผลจะโตเท่าผลพุทรา มีสีเขียวอ่อนก่อนข้างนี้ เมื่อเมล็ดแก่จัดจะเปลี่ยนเป็นสีดำและแข็ง (ศุภชัย, 2546)

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่เป็นพิษ   เมล็ด

สารพิษ   สาร saponin

การเกิดพิษ   น้ำลายออกมาก คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง ถ้าสารนี้ถูกดูดซึมเข้าในร่างกายจะทำให้
อาการเพิ่มขึ้น ปวดศีรษะ ระบายน้ำ มีไข้ ม่านตาขยาย หน้าซีด ถ้าผู้ป่วยได้รับพิษมากจะมีอาการคล้าย
กล้ามเนื้อเปื้อน การไหลเวียนของโลหิตผิดปกติ มีอาการชัก

การรักษา   ล้างท้อง ให้พวก demulcents และระวังการสูญเสียน้ำและ electrolyte balance
(สำนักงานข้อมูลสมุนไพร, 2545)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โคคา

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Erythroxylon coca</i> Lam.
ชื่อสามัญ	Coca, Huanaco Coca
วงศ์	ERYTHROXYLACEAE
ชื่ออื่น ๆ	โคเคน , โคคา

(ที่มา: ประพันธ์และคณะ, 2544)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มขนาดเล็ก ต้นสูง 0.5 - 3 เมตรกิ่งอ่อน มีรอยแผลระบายอากาศ

ใบ ใบเดี่ยว กว้าง 2.5-4 ซม. ยาว 3.5-8 ซม. ออกเรียงสลับหนาแน่นบริเวณปลายยอด ใบเป็นรูปไข่แกมรี ปลายแหลม โคนใบสอบ สีเขียวแกมเหลือง แผ่นใบด้านล่างสีจาง

ดอก สีขาวแกมเหลือง ออกเป็นดอกเดี่ยว หรือเป็นกระจุกตามซอกใบ 4 - 8 ดอก ลักษณะดอกมีกลีบรองดอกสีขาว โคนเชื่อมกัน ปลายแยกออกเป็น 5 แฉก ดอกโคนติดกันและกางออก ปลายแยกเป็นกลีบดอก 5 กลีบ ที่โคนมีกลีบดอกแต่ละกลีบมีกลีบประดับปลาย แยกออกเป็น 2 แฉก ใจกลางดอกมีเกสรตัวผู้ 10 อัน เกสรตัวเมีย 3 อัน เวลาดอกบานจะดูสวยงามดี ดอกออกเกือบทั้งปี

ผล เป็นผลเดี่ยวรูปรี เมื่อสุกมีสีแดง ขนาดกว้าง 6 - 8 มม. ยาว 9 - 11 มม. ก้านผลยาว 1 ซม. มีเพียงเมล็ดเดียว

ส่วนที่เป็นพิษ ใบ

สารพิษ สารแอลคาลอยด์ จำพวก cocaine
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การเกิดพิษ การเคี้ยวใบโคค่านานๆ ก่อให้เกิดการเสพติด เนื่องจากแอลคาลอยด์จำพวก cocaine ซึ่งปกติใช้ทางยาเป็นยาชาเฉพาะที่ การเกิดพิษเกิดขึ้นได้โดยการฉีด รับประทานหรือใช้เฉพาะที่ อาการจะแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะกระตุ้น จะมีอาการตื่นเต้น มีความรู้สึกสบาย ซึ่พจรเต้นเร็ว การหายใจมากขึ้น หัวใจเต้นเร็วขึ้น มีอาการเกร็งของกล้ามเนื้ออ่อนตาคายาย คลื่นไส้ อาเจียน พุดมากกว่าปกติ ระยะนี้อาจเกิดชักได้ และระยะกด เป็น CNS Depression กดประสาทส่วนกลางเกิดอัมพาตของกล้ามเนื้อ

การรักษา ล้างท้องด้วยสารละลาย Potassium Permanganate 0.05% หากเกิดอาการชักก็ฉีด Diazepam 5-10 มก. เข้าทางเส้นโลหิต ให้ออกซิเจนช่วยในการหายใจ (สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2545)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โคคลาน

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Anamirta cocculus</i> (L.) Wight & Arn.		
ชื่อสามัญ	Fish Berry		
วงศ์	MENISPERMACEAE		
ชื่ออื่นๆ	ขมื่นชันเครือ (เหนือ), เถาวัลย์ทอง (ประจวบคีรีขันธ์), ว่านนางล้อม (แพร่), หวายดิน (สระบุรี), แม่น้ำนอง (เชียงใหม่), อมพนม, พนม (ชลบุรี)		

(ที่มา: Bruneton J, 1999)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เถาเลื้อยพาดพันต้นไม้อื่น อายุประมาณ 1 ปี เปลือกเถาขรุขระ

ใบ ใบเป็นใบเดี่ยว รูปไข่ หรือไข่กว้าง รูปร่างคล้ายหัวใจ ยาว 10-20 ซม. กว้าง 8-24 ซม. ฐานใบหยักเว้า แผ่นใบเกลี้ยง มีเส้นกลางใบแยกจากโคนใบรูปนิ้วมือ จำนวน 3-7 ใบ เส้นแขนงใบ 4-5 คู่ ปลายใบแหลม ก้านใบเกลี้ยง ยาว 6-18 ซม. โป่งพองที่ปลายทั้งสองข้าง

ดอก ดอกเป็นดอกช่อ ยาว 16-40 ซม. ดอกเพศผู้ ยาว 2-3 มม. กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อนขาว หรือเหลือง วงนอกมี 2 กลีบ วงในมี 6 กลีบ รูปไข่กว้าง ขนาดยาว 2.5-3 มม. กว้าง 2 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน อับเรณูติดกัน ยาว 1.5-2 มม. ดอกเพศเมียมีกลีบดอกเหมือนดอกเพศผู้ เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 7 มม. มีคาร์เพล จำนวน 3-4 ช่อ

ผล ผลออกเป็นช่อ มีช่อผลด้านข้าง เป็นชนิดผลสด ผลสีแดงเข้มนุ่ม ผิวเกลี้ยง เส้นผ่านศูนย์กลาง 9-11 ซม. มีเมล็ดจำนวนมาก เมล็ดมีสีขาวนวล เมื่อแก่แตกออกเห็นเมล็ดสีดำมัน ขนาดเท่าเมล็ดพริกไทยติดเป็นพวง (สุขชัย, 2546)

ส่วนที่เป็นพิษ ผล , เมล็ด

สารพิษ ในเมล็ดมีสารหลายชนิด เช่น picrotoxin, cocculin, anamirtin ในเปลือกผลมี menispermine และ paramenispermine alkoids

การเกิดพิษ อาการคลื่นไส้ อาเจียน ปวดศีรษะ มีไข้ เกิดอาการชัก และตายเนื่องจากหัวใจหยุดเต้น

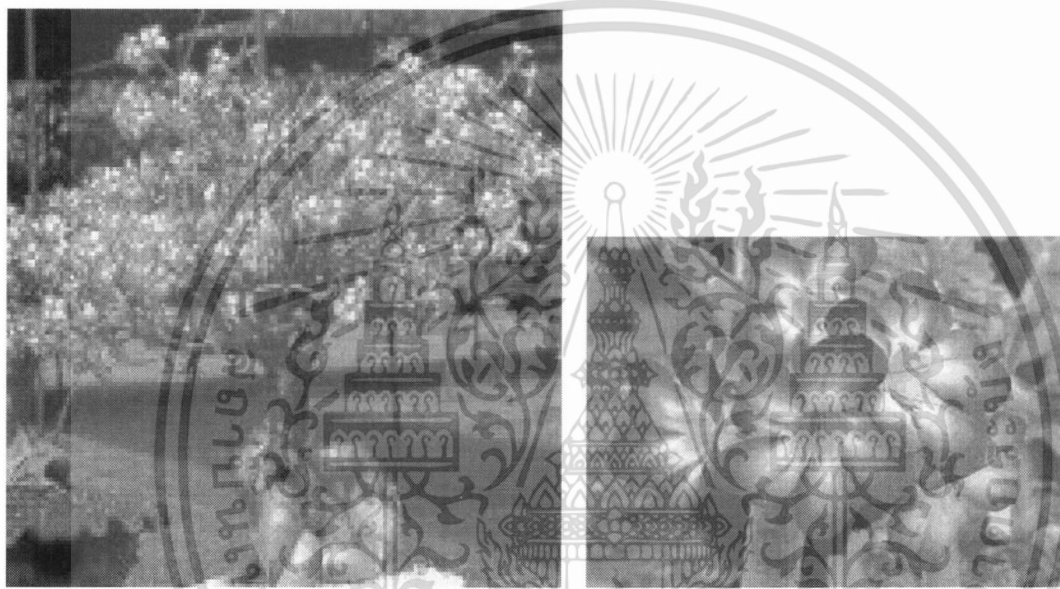
การรักษา ช่วยการหายใจ ทำให้การดูดซึมน้อยลงโดยใช้ activated charcoal แล้วจึงทำการล้างท้อง และรักษาตามอาการ ชัก มีไข้ (สมพร,2535)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชวนชม

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Adenium obesum</i> Balf.
ชื่อสามัญ	Mock Azalea
วงศ์	APOCYNACEAE
ชื่ออื่นๆ	ถันทมแดง, ถันทมยะวา (กรุงเทพฯ)

(ที่มา: เอ็มพร และคณะ, 2541)

ลักษณะพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มสูง 0.30 - 3 เมตร ต้นสีเขียวอมเทา บางพันธุ์ต้นเป็นลำสูงใหญ่ บางพันธุ์โคนลำต้นโป่งบวม เรียกว่า โจดใบ ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับรอบกิ่ง อยู่รวมกันหนาแน่นบริเวณปลายกิ่ง

ใบ ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับรอบกิ่ง อยู่รวมกันหนาแน่นบริเวณปลายกิ่ง ใบรูปไข่กลับขอบขนานหรือใบหอกกลับ แผ่นใบหนาเหนียว สีเขียวอมเทา

ดอก ออกเป็นช่อ ดอกจำนวนมาก โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 กลีบ คล้ายรูปกรวย มีหลายสี เช่น สีขาว ชมพู แดง ม่วง

ผล เป็นฝักทรงกระบอกอยู่เป็นคู่ ฝักแก่จะแตกออก เมล็ดขนาดเล็กจำนวนมากมีขนเป็นพู่ที่ปลาย

ส่วนที่เป็นพิษ ยางสีขาวขุ่นที่มีอยู่ในทุกส่วนของต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
สารพิษ มีสารพิษ abobioside และ abomonoside ซึ่งมีฤทธิ์กระตุ้นการทำงานของหัวใจ
 เมื่อรับประทานใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมีเพศสัมพันธ์ และต้องหลีกเลี่ยงการนำใบไปใช้

การเกิดพิษ ถ้ารับประทานจะทำให้ปวดศีรษะ คลื่นไส้ อาเจียน ท้องเสีย ตาพร่า มองไม่ชัด เพ้อคลั่ง หัวใจเต้นอ่อนไม่ปกติ ความดันโลหิตลดลง และตายเนื่องจาก ventricular fibrillation ในเด็กเล็กจะเกิด cardiac arrhythmia ในเด็กจะเกิด CNS depression อย่างรุนแรง ในผู้ใหญ่จะเกิดอาการทางจิตร่วมด้วย (สุโขและธีรภาพ, 2546)

การรักษา เอาเศษพืชพิษที่ไม่ถูกดูดซึมออกโดยทำให้อาเจียนโดยใช้ยาพวก Ipecac แล้วใช้ activated charcoal เพื่อลดการดูดซึม (สมพร,2535)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คองคิง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Gloriosa superba</i> Linn.
ชื่อสามัญ	Climbing Lily
วงศ์	LILIACEAE
ชื่ออื่นๆ	กำมปู, คมขวาน, บ้องขวาน, หัวขวาน (ชลบุรี), คาวคิงส์, ว่านกำมปู (กลาง), พันมหา(นครราชสีมา), มะขาโก้ (เหนือ)

(ที่มา : CBIF,2003)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เถาเลื้อย งอกในฤดูฝนเมื่อความชื้นในอากาศสูงพอ

ใบ ใบเรียวยาวคล้ายใบหอกมีมือเกาะ ที่ตรงปลาย ขอบใบเรียบปลายแหลมบิดม้วนงอ

ดอก เป็นดอกเดี่ยวที่มีกลีบดอกแยกจากกันและบิดเป็นเกลียวตรงโคนสีเหลืองหรือส้ม ปลายกลีบสีแดงเวลาบานจะพลิกขึ้น ดอกออกที่ปลายยอดเป็นกลุ่มสวยงามสะดูดา

ผล ผลมีลักษณะเป็นฝัก เมื่อฝักแก่แล้วแตกออก จะเห็นเมล็ดสีส้ม ภายในมีหัวเป็นเหง้าอยู่ใต้ดิน

ส่วนที่เป็นพิษ เมล็ดและเหง้า

สารพิษ สาร colchicine, superbine และ gloriosine

การเกิดพิษ ถ้ำรับประทานเข้าไป ปาก คอจะไหม้ คลื่นไส้ อาเจียนมาก ปวดท้อง ถ่ายอุจจาระเป็นเลือด หน้าซีด ชีพจรเต้นช้า ความดันโลหิตลดลง อาจตายได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

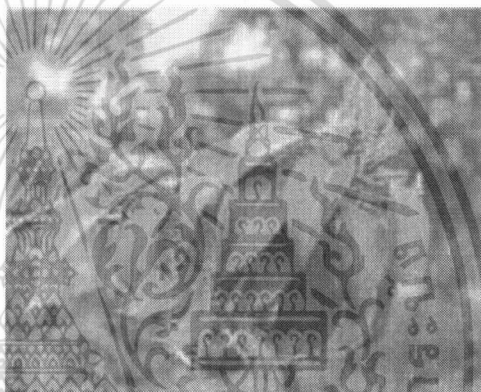
การรักษา   ถ้างท้องด้วยน้ำหรือน้ำนม ให้กิน activated charcoal เพื่อลดการดูดซึม หลังจากนั้น ถ้างท้องหรือทำให้อาเจียน ให้ saline, glucose หรือเลือดทางเส้นเลือดดำกล้ามเนื้ออ่อนเพลีย และช่วยการหายใจ (สำนักงานข้อมูลสมุนไพร, 2543)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตาตุ่มทะเล

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Excoecaria agallocha</i> Linn.
ชื่อสามัญ	Blind-Your-Eyes, Blinding tree
วงศ์	EUPHORBIACEAE
ชื่ออื่นๆ	ตาตุ่ม(กลาง)

(ที่มา : สุขโข และธีรภาพ , 2546)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้นขนาดกลางสูงถึง 15 เมตร ชอบขึ้นตามป่าชายเลนหรือชายทะเลทั่วไป เปลือกสีเทาแตกเป็นสะเก็ดเล็กๆ ยางมีสีขาว

ใบ ใบเดี่ยว ขนาดใหญ่หนาที่รูปรี หรือ รูปหอก ติดเรียงสลับ ใบแก่จัดก่อนร่วง ออกสีเขียวสดสูงประมาณ 10 เมตร

ดอก ดอกเล็กสีขาวหรือสีเหลืองอ่อนออกรวมกันเป็นช่อแบบทางกระรอกตามกิ่ง กิ่งเล็ก 3 กิ่ง

ผล ผลรูปร่างคล้ายลูกข่างเล็กๆมี 3 พู (สมจิตร , 2534)

ส่วนที่เป็นพิษ น้ำยางสีขาวจากทั้งต้น

สารพิษ caoutchouc, resin

การเกิดพิษ ครันไฟจากการเผาไหม้ตาตุ่มทะเลเข้าตา จะทำให้ตาเจ็บถ้ามก อาจทำให้ตาบอดได้ถ้า

หอยปูไปเกาะไม้ตาตุ่ม เมื่อนำมารับประทานจะทำให้เกิดอาการพิษ ท้องเสียอย่างรุนแรง อาเจียน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การรักษา ให้ยาจำพวก Corticosteroid แก่คนไข้ 2-3 วัน เพื่อบำบัดอาการผิวหนังอักเสบ ในกรณีที่ย่างเข้าตา ควรล้างตาเพื่อเอาสารพิษ Vesicant material ออกแล้วตามด้วยยา Corticosteroid ใช้เป็นยาหยอดตาเพื่อลดการอักเสบที่ตา ในรายที่เกิดอาการระคายเคืองกระเพาะลำไส้อักเสบอย่างรุนแรงอาจให้ limecatharticx โดย parenteral feeding ระวังการสูญเสียน้ำและ eletrolytes balance ซึ่งอาจทำให้ช็อคได้ (สมพร, 2535)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตำแย

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Fleurya interrupta</i> Gared.
ชื่อสามัญ	-
วงศ์	URTICACEAE
ชื่ออื่นๆ	ห่านไก่

(ที่มา : สารานุกรมสำหรับเยาวชนฯ, 2540)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น	ไม้ล้มลุกสูงประมาณ 15-40 ซม.และอาจสูงได้ถึง 1 เมตร เป็นไม้ไม่ผลัดใบ
ทุกส่วนมีขน	สากระเจายทั่วไป
ใบ	เป็นใบเดี่ยวออกเรียงสลับ ทรงใบรูปรีแกมไข่ โคนใบมน ปลายใบเรียวแหลม ขอบใบหยักซี่ฟัน ก้านใบยาว
ดอก	ดอกออกรวมกันเป็นช่อโตตามง่ามใบ เกสรตัวผู้และตัวเมียแยกกันอยู่คนละดอก ช่อดอกประกอบด้วยดอกสีเขียวย่อจนถึงม่วงอ่อน
ผล	ผลเล็ก ผิวผลมีหนามแข็ง

ส่วนที่เป็นพิษ

ขนหรือหนามตามส่วนต่างๆ ของต้น

สารพิษ

Stinging hair มีสารเคมีอยู่ในขน ซึ่งประกอบด้วยสารพิษ acetyl choline, formic acid

การเกิดพิษ

โดยการสัมผัส เมื่อสัมผัสตุ๊กขน จะทำให้เกิดอาการคันเป็นผื่นแดง ปวด และอักเสบ

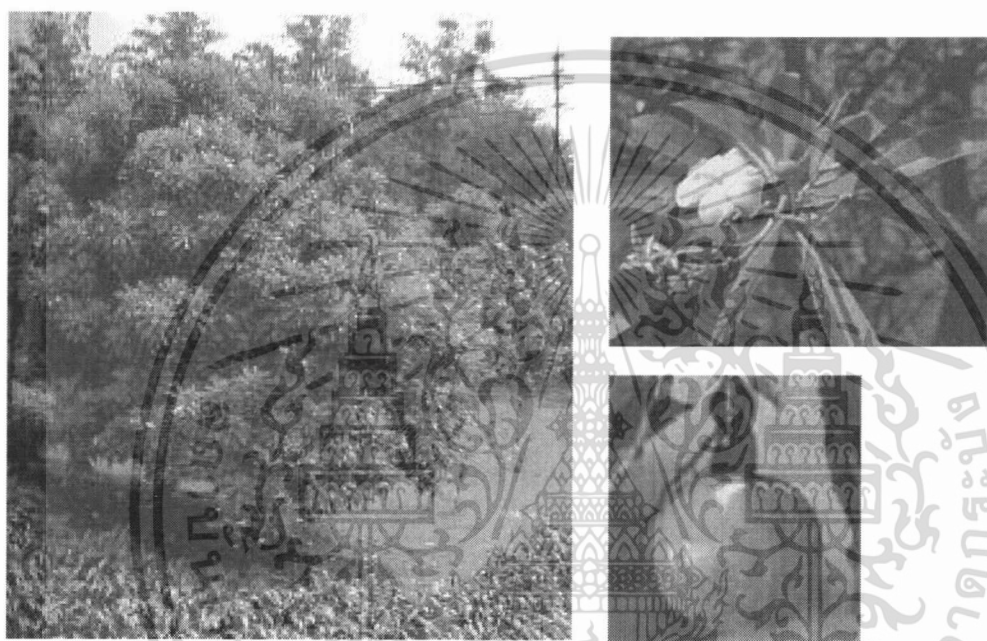
การรักษา

เอาขนออกโดยลนเทียนไขให้อ่อน หรือข้าวเหนียวสุกคลึงกับพื้นสะอาด จนเนื้อข้าวเหนียวเข้ากัน แล้วนำมาคลึงบริเวณที่สัมผัสจน ทำหลาย ๆ ครั้งจนขนที่ผิวหนังหมดหรือหายปวด (รุ่งระวี ,2537)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตีนเป็ดทะเล

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Cerbera odollum Gaertn.</i>
ชื่อสามัญ	Dog - Bane
วงศ์	APOCYNACEAE
ชื่ออื่นๆ	ตีนเป็ดน้ำ, ตุ่ม(กาญจนบุรี), ตั่งลา(กระบี่), มะตะกอก(มลายู-นราธิวาส), พะเนียงน้ำ

(ที่มา : สุขใจ และธีรภาพ , 2546)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้น ขนาดเล็ก เป็นไม้ผลัดใบแต่ผลิใบใหม่ไว สูง 3 - 8 ม. ลำต้นมักแตกกิ่งต่ำ เรือนยอดแผ่กว้าง คล้ายร่ม ทึบเป็นพุ่มกลม เปลือกนอก เรียบ สีเทาหรือมีรอยแผลดำดำงมีรูหายใจยาว ๆ ทั่วไป มีสะเก็ดเหลือง ๆ ติดตามเปลือกประปราย เปลือกใน สีเหลืองอ่อน มีน้ำยางสีขาว

ใบ ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับรอบกิ่ง แผ่นใบรูปหอกแกมรูปไข่กลับ ยาว 15 - 30 ซม. กว้าง 4 - 8 ซม. ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ปลายใบแหลม โคนใบสอบแคบเข้าหาก้านใบ เส้นแขนงใบบาง 20 - 30 คู่ ออกตั้งฉากกับเส้นกลางใบออกเฉียง ๆ กันทุกคู่ ปลายเส้นจรดเส้นแขนงใบถัดไปก่อนถึงขอบใบ เป็นระเบียบสวยงาม เส้นใบย่อยเป็นร่างแหเห็นชัดเจน ก้านใบ ยาว 2 - 3 ซม. ขอบใบเรียบ มีเกล็ดใบสีส้มรอบใบ ใบอ่อน สีเขียวแกมเหลืองอ่อน ใบแก่ สีเขียวเข้ม กอมนร่วงสีเหลือง ทอยผลัดใบ ก้านใบยาวประมาณ 2.5 ซม. สีแดงเรื่อ ๆ

ดอก ดอกออกเป็นช่อแบบแยกแขนงตามปลายกิ่ง ช่อละ 10 - 14 ดอก กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอดปากแคบ ปลายหลอดปากกว้าง 1.5 - 2 ซม. ปลายหลอดแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกบิดเวียนรอบๆ กัน การค้าจากซ้ายไปขวา ใรรูปกลีบดอกแต่ละกลีบออกจากโคนปากแคบแล้วผายออกคล้ายใบโพธิ์แล้วปลายสอบเข้าไปใช้

จนเป็นปลายแหลม ดอก สีขาวเต็มเหลืองกลางดอก ดอกตูมรูปหอกแคบ ๆ กลิ่นหอมอ่อน ๆ กลีบดอกก่อนโรยจะเปลี่ยนสีเป็นสีน้ำตาลแก่แกมดำ กลีบรองกลีบดอก 5 แฉก แต่ละกลีบแยกเป็นอิสระแก่กัน สีขาวแกมเขียวอ่อน เห็นเด่นชัดเหมือนเป็นกลีบนอกอีกชั้นหนึ่ง รูปยาวแคบแกมรูปหอก กลีบออกเวียนสลับและปลายแหลมเช่นเดียวกับกลีบดอก ยาวประมาณ 7 มม. ก้านดอกกลมเกลี้ยงสีเขียวยาว 1.5 - 2 ซม.

ผล ผลค่อนข้างกลมรี เป็นสองพูตื้น ๆ อู่น้ำ ผิวเรียบมัน ผิวผลมีจุดขาวกระจายทั่วไป ผลอ่อน สีเขียว ผลแก่จัดสีม่วงถึงม่วงเข้ม เห็นจุดขาวกระจายชัดเจน กว้างประมาณ 6 ซม. ยาวประมาณ 7 ซม. ผลแก่ลอยน้ำได้ ภายในมีเมล็ด 1 - 2 เมล็ด (สุขโข และธีรภาพ , 2546)

ส่วนที่เป็นพิษ เปลือกผลทำให้ท้องเดิน เนื้อผลทำให้ท้องเดินและอาเจียน อาจถึงตายได้ ดิ้นและใบทำให้ท้องเดินและอาเจียน

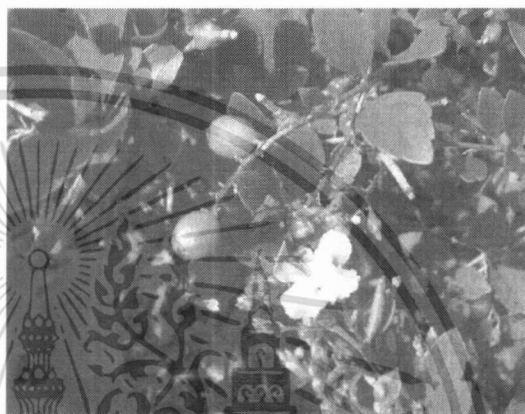
สารพิษ สารออกฤทธิ์ต่อหัวใจที่พบคือ thevobioside, thevetin B, deacetyltanghinin

การเกิดพิษ โดยการสัมผัส ทำให้เกิดผื่นคัน และระคายเคืองผิวหนัง
โดยการกินเนื้อในผล รับประทานมาก ทำให้อาเจียน ท้องร่วง มีผลให้หัวใจถูกกระตุ้นอย่างแรง หัวใจวายได้

การรักษา ถ้าง่ายๆออกจากผิวหนังโดยใช้สบู่ และน้ำอาเจียนให้ยาทาสเตียรอยด์ ถ้ารับประทานเข้าไปให้เอาส่วนที่ไม่ถูกดูดซึมออกใช้ activated charcoal ถ้าง่วงหรือทำให้อาเจียน และรักษาตามอาการ (สมจิตร , 2534)

เทียนหยด

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Duranta repens</i> Linn.	
ชื่อสามัญ	Golden Dewdrop	
วงศ์	VERBENACEAE	
ชื่ออื่นๆ	เครือออน(แพร่), พวงม่วง, ฟองสมุทร(กรุงเทพฯ), สาวบ่อดค(เชียงใหม่), flower, Pigeon-berry	Sky-

(ที่มา: เอ็มพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่ม แตกกิ่งก้านตรงบริเวณง่ามกิ่ง

ใบ ใบออกตรงกันข้าม รูปไข่ขอบขนานปลายแหลม โคนใบแหลมมน ขอบใบหยัก

ดอก ดอกสีม่วงหรือขาว กลีบเลี้ยงสีเหลืองอ่อนมีขนอ่อนนุ่มเล็กน้อย ดอกออกเป็น
ช่อตามปลายกิ่งหรือตามง่ามกิ่ง ช่อดอกอาจห้อยหรือชูขึ้น

ผล ผลกลมขนาดเล็ก ปลายแหลม อยู่รวมกันเป็นช่อห้อยลง ผลเป็นพวงสีเหลือง
สวยงาม มี 2 เมล็ด

ส่วนที่เป็นพิษ ใบ, เมล็ดและผล

สารพิษ เมล็ดมีสาร saponin ซึ่งทำให้เกิดการระคายเคือง

การเกิดพิษ โดยการกิน มีพิษสูงหากรับประทานเข้าไปถึงตายได้

การรักษา ถ้างท้อง ให้รับประทานพวก demulcents เช่น นมและไข่ขาวระวังการสูญเสีย
electrolyte balance ถ้าสูญเสียมากต้องให้น้ำเกลือทางเส้นเลือด (สำนักงานข้อมูลสมุนไพร, 2543)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เนียง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Archidendron jiringa</i> Nielsen
ชื่อสามัญ	-
วงศ์	FABACEAE
ชื่ออื่นๆ	ขาวแดง, คะเนียง, ชะเนียง, ชะเอียง, เจ็ง โกล, เนียงนก, ผักหละดั้น, พะเนียง, มะเนียง, ยินิกิง, หย่อง

(ที่มา : สารานุกรมสำหรับเยาวชนฯ เล่ม 21, 2540)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้นขนาดกลาง สูง 10-15 เมตร เปลือกต้นสีเทาหรือน้ำตาลอ่อนปนเทา เรือนยอดเป็นพุ่มกลมใหญ่

ใบ เป็นช่อแบบขนนกสองชั้น ก้านช่อยาว 1.5-8 ซม. ที่ปลายก้านช่อมีช่อใบ แฉง ด้านข้าง 1 คู่ ติดตรงกันข้ามช่อใบแขนงยาว 8-29 ซม. แต่ละช่อมีใบย่อย 2-4 คู่ ขึ้นตรงกันข้าม ใบย่อยรูปมนแกมรูปขอบขนาน ขนาดแตกต่างกัน กว้าง 3-9 ซม. ยาว 3-20 ซม. ปลายใบเรียวแหลมฐานใบมนและเบี้ยวเล็กน้อย แผ่นใบเกลี้ยงไม่มีขน

ดอก ดอกออกเป็นช่อสีขาวขนาดเล็ก จำนวน 3-6 ดอก ออกบนช่อกลมเล็กๆ ซึ่งแตกแขนงมาจากช่อใหญ่ ยาว 7-18 ซม. ช่อดอกโปร่งออกตามง่ามใบของใบแก่ที่หลุดร่วงไปแล้วกลีบรองกลีบดอกเล็กมาก มี 5 กลีบ โคนกลีบติดกัน กลีบดอกมี 5 กลีบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผล ผลเป็นฝักใหญ่ เป็นเกลียวไปทางเดียวกันคล้ายรูปเกือกม้า ผิวสีน้ำตาลคล้ำหรือน้ำตาลอมม่วงในหนึ่งฝักอาจมี 10-14 เมล็ดเนื้อในเมล็ดใช้บริโภค เมื่อแก่จัดเป็นสีเหลืองนวล (พร้อมจิตและคณะ, 2532)

ส่วนที่เป็นพิษ ผล

สารพิษ สารที่ก่อให้เกิดอาการพิษในลูกเนียง คือ djenkolic acid (กรดเจ็งโคลิก) เป็นสารพิษที่จะทำลายระบบประสาทของไตให้เสื่อมลง

การเกิดพิษ มักเกิดอาการภายใน 2-14 ชม. ภายหลังจากรับประทาน เริ่มด้วยมีอาการปวดตามบริเวณขาหนีบ ปัสสาวะลำบาก ปวดปัสสาวะมาก บางรายไม่มีปัสสาวะ (anuria) ปัสสาวะขุ่นข้น บางคราวปัสสาวะเป็นเลือด ปวดท้องน้อย และปวดหลัง อาจมีอาการคลื่นไส้ อาเจียนอย่างรุนแรง ความดันโลหิตสูง ถ้าอาการมากระบบไตจะล้มเหลว และถึงตายในที่สุด

การรักษา ยังไม่มีการรักษาที่จำเพาะ ส่วนใหญ่ใช้การรักษาแบบประคับประคองตามอาการ โดยให้ผู้ป่วยรับประทานโซเดียมไบคาร์บอเนต และดื่มน้ำตามมากๆ เพื่อจะได้ละลายผลึกที่ตกค้าง และขับออกมาทางท่อปัสสาวะ

การป้องกันพิษของลูกเนียง ก่อนที่จะนำมารับประทาน หั่นลูกเนียงเป็นแผ่นบางๆ ตากแดดให้หมาดก่อนจะนำมารับประทาน พิษจะลดลง หรือต้มลูกเนียงในน้ำที่ผสมด้วยโซเดียมไบคาร์บอเนตนาน 10 นาที จะทำให้กรดเจ็งโคลิกลดลง (รุ่งระวี, 2537)

บอนลี

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Caladium bicolor* Vent.

ชื่อสามัญ Caladium

วงศ์ ARACEAE

ชื่ออื่นๆ บอนฝรั่ง(ภาคกลาง)

(ที่มา: เอี่ยมพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม่มีลำลูกที่คล้ายกับ ไม่มีลำต้น ไม่มีกิ่งก้าน ชอบทอดเอนไปกับพื้น และมีเหง้าเป็นหัวอยู่ในดิน

ใบ รูปร่างคล้ายรูปไข่ โคนเว้าลึก ใบสีเขียวแต่อาจมีแต้มสีชมพู แดง เหลือง ขาว หรือ ม่วง ด้านท้องใบสีเขียวซีด

ดอก สีขาว หรือสีขาวอมเหลืองเล็กน้อย ดอกออกเป็นช่อจากโคนใบ

ผล ผลนี้มีหลายเมล็ด เมล็ดรูปร่างคล้ายไข่ (วิทย์, 2531)

ส่วนที่เป็นพิษ สารในต้นและหัว, น้ำยาง

สารพิษ ทุกส่วนของพืชมีผลึกของ Calcium Oxalate, น้ำยางมี amylase sapotoxin

การเกิดพิษ ถ้ารับประทานเข้าไปผลึกของแคลเซียมออกซาเลตนี้จะทำความระคายเคืองต่อเยื่อปากและลำคอ จะเกิดอาการไหม้ที่เพดาน ปาก ลิ้นและคอ กล้องเสียงจะบวมการเปล่งเสียงจะผิดปกติหรือไม่มีเสียง บางครั้งกลืนน้ำลายไม่ได้ อาเจียน ท้องเสียเล็กน้อย ถ้าน้ำยางถูกที่ผิวหนังจะทำให้คัน จนอาจเป็นผื่นขึ้นได้

การรักษา ถ้าถูกผิวหนังให้ล้างออกโดยใช้น้ำชะล้างหลายๆ ครั้ง แล้วทาด้วยครีมสเตียรอยด์ ถ้ายางเข้าตาให้ล้างด้วยน้ำหลาย ๆ ครั้ง หยอดตาด้วยยาหยอดตาที่มีสเตียรอยด์แล้วรีบส่งโรงพยาบาล เมื่อได้รับพิษจากต้นให้ยาระงับปวดจำพวก meperidine (Demerol) บ้วนปากและกลั้วคอ รับประทาน aluminum magnesium hydroxide งดอาหาร จำพวกไขมัน ให้อาหารอ่อน ๆ (นิจศิริ, 2534)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บานบุรี

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Allamanda cathartica</i> Linn.
ชื่อสามัญ	Yellow allamanda
วงศ์	APOCYNACEAE
ชื่ออื่นๆ	บานบุรีเหลือง

(ที่มา: เอี่ยมพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มกึ่งเลื้อยเนื้อแข็งนำมาจากต่างประเทศเพื่อปลูกเป็นไม้ประดับ ลำต้นเป็นข้อปล้องไม่มีขน ตามลำต้นและก้านใบเมื่อหักจะมียางสีขาว

ใบ ใบเดี่ยวติดเป็นคู่ตรงข้ามกัน หรือติดรอบข้อๆละ 3-6 ใบ ใบรูปไข่กลับ ปลายใบแหลมขอบใบเรียบ ใบหนาแต่นุ่ม สีเขียว ด้านบนเป็นมัน ขนาดใบกว้าง 2-6 ซม. ยาว 6-16 ซม.

ดอก ดอกออกเป็นช่อที่ปลายยอดสีเหลืองขนาดใหญ่ ช่อหนึ่งมีประมาณ 2-5 ดอก และบานไม่พร้อมกัน ลักษณะดอกเป็นรูปปากแตร ปลายดอกจะแยกออกเป็น 5 แฉก และปลายจะกลมโค้งกลับเฉียงเป็นสี่เหลี่ยม 5 กลีบ ดอกตูมกลีบดอกจะบิดไปทางเดียวกัน เกสรเพศผู้มี 5 อัน เกสรเพศเมียมี 1 อัน ดอกจะมีกลิ่นหอมอ่อนๆ

ผล ผลกลมมีหนามเมื่อแก่แตกได้ เมล็ดจำนวนมาก (สุโขและธีรภาพ, 2546)

ส่วนที่เป็นพิษ ทุก ๆ ส่วนของพืช

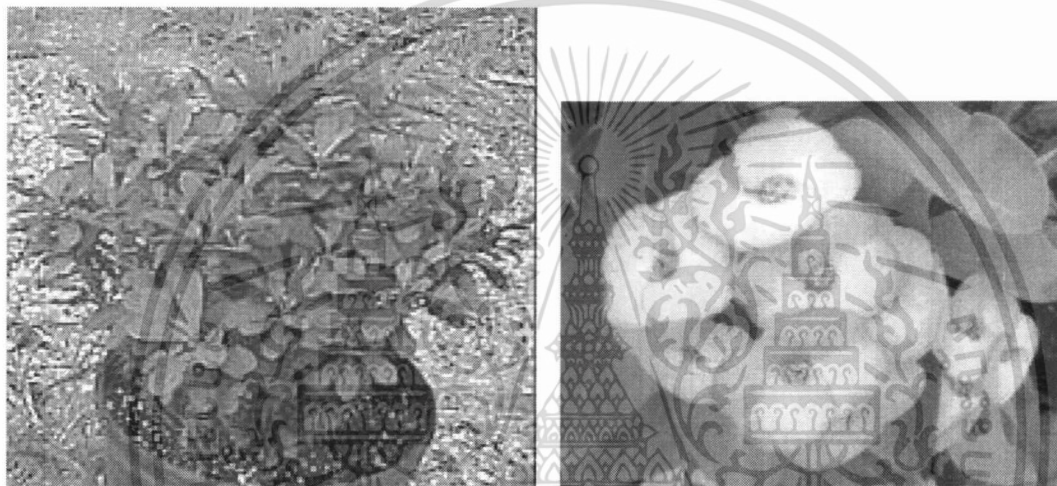
สารพิษ มีสารจำพวกเทอร์ปีน ชื่อ allamandicin และ allmandin ก็มีสารพิษ triterpinoid และ staphtlococus ซึ่งเป็นพิษต่อเด็กมาก

การเกิดพิษ ถ้ากินเล็กน้อยจะช่วยเป็นยาระบายและทำให้อาเจียน ถ้ากินมากเกินไปจะทำให้ท้องเดินและอาเจียนไม่หยุด ทำให้ร่างกายอ่อนเพลีย และอาจเป็นอันตรายถึงชีวิตได้

การรักษา เอาส่วนที่ไม่ถูกดูดซึมออกใช้ activated charcoal ล้างท้อง หรือทำให้อาเจียน และรักษาตามอาการ ในกรณีที่ขี้ถ่ายดำควรล้างตา เพื่อเอาสารพิษออกแล้วหยุดตาเพื่อลดอาการอักเสบที่ตา (สมพร, 2535) เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โป๊ยเซียน

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Euphorbia milii</i> Desmoulin.
ชื่อสามัญ	Crown Of Thorns
วงศ์	EUPHORBIACEAE
ชื่ออื่นๆ	ระวีงระไว, พระเจ้ารอบโลก, ว่านเข็มพญาอินทร์ (เชียงใหม่), ไม้รับแขก (ภาคกลาง), ว่านมงเมือง (แม่ฮ่องสอน)

(ที่มา: เอี่ยมพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มที่มียางและนิยมปลูกเป็นไม้ประดับหรือปลูกเป็นแนวรั้ว ลำต้นเป็นเหลี่ยมมนมีสีน้ำตาลอมม่วง และมีหนามแหลมเป็นกลุ่ม ๆ ละ 2-4 อัน โคนต้นใหญ่และเรียวไปหายอด

ใบ อวบน้ำรูปไข่กลับโค้งงอ ปลายค่อนข้างมน ไม่มีก้านใบ ตัวแผ่นใบสีเขียวหม่น ขอบใบเรียว ใบออกแบบวน

ดอก ดอกสมบูรณ์เพศ มีกลีบดอกสองกลีบ มีเกสรตัวผู้และตัวเมียอยู่ตรงกลางกลีบดอก ออกดอกเป็นช่อ แต่ละช่อประกอบด้วยดอกเป็นคู่ มีหลายสีแดง ขาว ครีมน เหลือง ส้ม เขียว รูปทรงของดอกมีทั้งทรงกลม ยาว รี เหลี่ยม กลีบดอกบางและมียางเหนียว

ผล ดอกโป๊ยเซียนหลังจากที่มีการผสมเกสรติดแล้ว จะพบว่าที่บริเวณกลางดอกจะมีกระเปาะนูนขึ้นมาเป็นผลสีขาว มีลักษณะเป็นพู่เล็กๆ 3 พู่ แต่ละพู่จะมีเมล็ดอยู่หนึ่งเมล็ด เมื่อแก่จะเป็นสีน้ำตาลคล้ายเมล็ดพริกไทยและจะแตกออกพร้อมกับติดเมล็ดกระเด็นออกไป (ชมรมพัฒนาไม้ดอกไม้ประดับ, 2536)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ส่วนที่เป็นพิษนี้ได้นำมาอย่างจากทุกส่วนของต้นปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารพิษ   สาร Caoutchouc, resin

การเกิดพิษ   โดยการสัมผัส น้ำยางถูกผิวหนังทำให้เกิดผื่นคัน ผิวหนังพองเป็นแผล ถ้าเข้าตาจะทำให้เยื่อตาอักเสบ โดยการกิน จะทำให้ระคายเคืองในปาก ลำคอและกระเพาะอาหาร

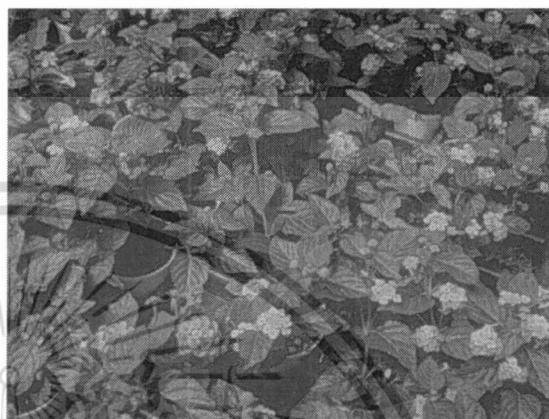
การรักษา   ล้างน้ำยางออกจากผิวหนังโดยใช้สบู่ และอาจให้ยาจำพวกสเตียรอยด์ทำ ถ้ารับประทานเข้าไปให้เอาส่วนที่ไม่ถูกดูดซึมออกใช้ activated charcoal ล้างท้อง หรือทำให้อาเจียน และรักษาตามอาการ ในกรณีที่ยางเข้าตาควรล้างตา เพื่อเอาสารพิษออกแล้วหยอดตาเพื่อลดอาการอักเสบที่ตา (รุ่งระวี, 2537)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผกากรอง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Lantana aculeata</i> Linn
ชื่อสามัญ	Lantana
วงศ์	VERBENACEAE
ชื่ออื่นๆ	กำมกั้ง, เบญจมาศป่า, สาบแรง

(ที่มา: เอี่ยมพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น	เป็นไม้พุ่มสูง 4-10 ฟุต อาจเลื้อยไปถึง 25 ฟุต ลำต้นเป็นเหลี่ยมมีขน บางชนิดมีหนามชนิด hooked prickles
ใบ	ใบเดี่ยวรูปไข่ ปลายแหลม ออกเป็นคู่ตรงข้ามยาว 3 - 5 ซม. ใบมีขน มีกลิ่นแรง ยาว 1-6 นิ้ว
ดอก	ดอกช่อชนิดอยู่เป็นกระจุกแบบcorymb กว้าง 1-1 ½ นิ้ว มีหลายสีคือ สีขาว เหลือง เนื้อ ม่วง ส้มแดง ดอกสีเหลืองมีสีแดงอยู่กลาง ผล กว้าง 3-16 นิ้ว
ผล	ผลอ่อนมีสีเขียว ส่วนผลแก่มีสีน้ำเงินเข้มถึงดำ มีเมล็ด 2 เมล็ด นิยมปลูกเป็นไม้ประดับ

ส่วนที่เป็นพิษ ทั้งต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ผล

สารพิษ Lantadene A และ Lantadene B เป็นสารกลุ่ม Triterpenoids ก่อให้เกิดอาการไวต่อแสง

การเกิดพิษ หากรับประทานเข้าไป จะมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน อ่อนเพลีย ม่านตาขยาย หายใจช้า กลัวแสงหรือเกิดอาการไวต่อแสง อาการที่รุนแรงตามมาคือ ตาเหลืองปากเหลือง ผิวหนังแตก หน้าเขียว ไตบวมและตายในที่สุด

การรักษา ถ้าง่วง นิด Adrenal steroids เข้ากล้ามเนื้อ และให้ออกซิเจน (สำนักงานข้อมูลสมุนไพร, 2543)
 เลขาธิการนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผักเสี้ยน

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Gynandropsis gynandra</i> Linn.
ชื่อสามัญ	Caravalla Seeds, Stinking Cleome
วงศ์	CAPPARIDACEAE
ชื่ออื่นๆ	ผักเสี้ยนขาว, ผักส้มเสี้ยน(เหนือ)

(ที่มา: เอ็มพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้พุ่มขนาดเล็กและเป็นพืชล้มลุกมีอายุปีเดียว ลำต้นตั้งตรง สูงไม่เกิน 80 ซม. แตกกิ่งแขนงบริเวณรอบๆ มี 2 ชนิด คือลำต้นสีแดงและลำต้นสีเขียว มีขนสั้นๆ ปกคลุม

ใบ ใบประกอบมีขนปกคลุมทั่วไปและมียางเหนียว มีใบย่อย 2-5 ใบ เป็นรูปไข่หรือขอบขนานปลายแหลม โคนใบสอบ ขอบใบเป็นคลื่น

ดอก ออกเป็นช่อโปร่งที่ปลายกิ่งสีขาว (ผักเสี้ยนผีดอกสีเหลือง) กลีบดอกรูปไข่ แต่ละดอกมีก้านชูปลายเกสรยาว มีเกสรตัวผู้ 6 อัน

ผล เป็นฝักยาวเรียวยาว 3-7 ซม. เมื่อฝักแก่แล้วจะแตกเป็น 2 ซีก มีเมล็ด 10-50 เมล็ดต่อฝัก เมล็ดคล้ายเมล็ดงาสีดำและมีลักษณะรูปไตเรียงกันอยู่ในฝัก มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของเมล็ดประมาณ 1.5 ซม.

ส่วนที่เป็นพิษ ทั้งต้น

สารพิษ Cyanide มีฤทธิ์ต่อระบบทางเดินโลหิต

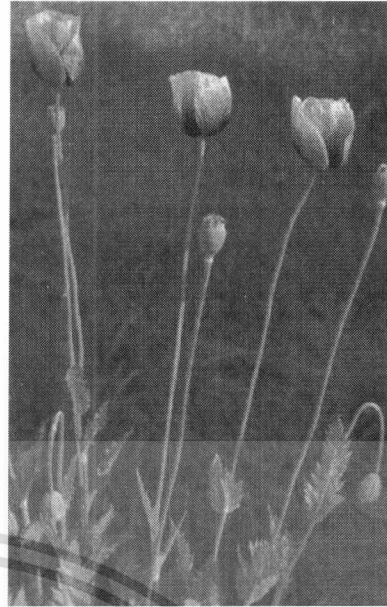
การเกิดพิษ ถ้ารับประทานดิบจะทำให้เกิดอาการคลื่นไส้ อาเจียน กล้ามเนื้ออ่อนเพลีย ทำงานไม่สัมพันธ์กัน การหายใจติดขัด

การรักษา ให้ดม amyl nitrite 0.2 m หรือ ให้sodium nitriteและ sodium thiosulfate ทางเส้นเลือด (สมพร, 2535)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ฝิ่น

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Papaver somniferum</i> Linn.
ชื่อสามัญ	Opium Poppy
วงศ์	PAPAVERACEAE
ชื่ออื่นๆ	มะหุ่งแดง(เหนือ), มะละกอฝรั่ง

(ที่มา: เอ็มพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น	ไม้ล้มลุก สูง 2-4 ฟุต
ใบ	ใบมี 2 แบบ ใบตอนล่างของต้นแคบ ส่วนใบตอนบนของต้นเป็นรูปหัวใจ เป็นหยัก ใบยาว 4-10 นิ้ว
ดอก	ดอกสวยขนาดใหญ่เส้นผ่าศูนย์กลาง 3-4 นิ้ว กลีบดอกใหญ่สีสวยตั้งแต่สีขาว ชมพู แดงหรือม่วง (ไม่มีสีเหลืองหรือน้ำเงินเลย)
ผล	ผลเป็น Capsule ยาว 1-2 นิ้ว เมล็ดมีหลายสี สีน้ำตาล เทา น้ำเงินเข้ม ดำ หรือสีน้ำตาล (วิทย์, 2531)

ส่วนที่เป็นพิษ   น้ำยาง สารพิษและสารเคมีอื่นๆ

สารพิษ   มีแอลคาลอยด์เป็นสารสำคัญในยาง ได้แก่ morphine , codeine, papaverine, noscapine ซึ่งมีฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง

การเกิดพิษ   น้ำยางถูกผิวหนังเกิดอาการแพ้ววมแดงแสบร้อน เมล็ดถ้ารับประทานเข้าไปจะทำให้เกิดอาการ ปวดหัว คลื่นไส้ อาเจียน ท้องเสีย กล้ามเนื้อชักกระตุก หายใจเร็ว การเต้นของหัวใจผิดปกติ ความดันต่ำ พิษคล้ายมะหุ่ง เมล็ดมีรสขมแต่รับประทานเพียง 2 เมล็ดก็เกิดอาการได้

การรักษา   ฉีด Nalorphine 10 มก. และ Levallorphan 2 มก. เข้าทางเส้นโลหิตสลับทุก 10 นาที ล้างท้องด้วย 0.05% KMnO₄ แล้วถ่ายด้วยยาถ่าย Na₂SO₄ 30 กรัมกับน้ำ 250 มล. ห่มผ้าให้ร่างกายอุ่น และให้ออกซิเจนช่วยการหายใจ (รุ่งระวี, 2537)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

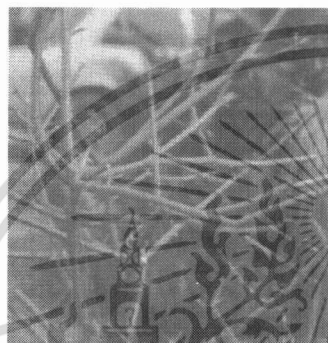
พญาไร้ใบ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Euphorbia tirucalli* L.

ชื่อสามัญ Milk Bush

วงศ์ EUPHORBIACEAE

ชื่ออื่นๆ พญาไร้ใบ

(ที่มา : น้ำหนึ่ง ,2545)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้น ลำต้นสีเขียวแตกกิ่งก้านมากเหมือนCactus สูง 2-6 เมตร แผ่กว้าง 20 ฟุต มีน้ำยางข้นขาวเหมือนน้ำมัน

ใบ ใบเดี่ยวขนาดเล็กมากติดอยู่ตามกิ่ง

ดอก ออกเป็นช่อมีขนาดเล็กสีฟ้าช้ำ ดอกแยกเพศ กลีบประดับรูปโล่หรือถ้วย ดอกสีเขียวอมเหลือง มีขนปกคลุม

ผล ผลเกิดจากมีความยาว ¼ นิ้ว เป็นเหลี่ยม 3 ด้าน เป็นพืชปลูกได้ดีในแถบร้อน

ส่วนที่เป็นพิษ ยางขาวจากทั้งต้น

สารพิษ มีสาร euphorbon, euphorone, resin, taraxasterol มีฤทธิ์เป็นยาถ่ายอย่างรุนแรง

การเกิดพิษ น้ำยางถูกผิวหนังทำให้เป็นผื่นแดง อักเสบบวมแดง ถ้ายางเข้าตาทำลายเยื่อลูกตา อาจทำให้ตาบอดได้ ถ้ารับประทานเข้าไปจะทำให้ระคายเคืองมาก ช่อกปากบวม หน้าบวม คลื่นไส้ อาเจียน กระจายอาหารและลำไส้อักเสบอย่างรุนแรงอาจทำให้อุจจาระเป็นเลือด

การรักษา ถ้างน้ำยางออกจากผิวหนังโดยใช้สบู่ และอาจให้ยาจำพวกสเตียรอยด์ทา ถ้ารับประทานเข้าไปให้เอาส่วนที่ไม่ถูกดูดซึมออกใช้ activated charcoal ล้างท้อง หรือทำให้อาเจียน และรักษาตาม

อาการ ในกรณีที่ยางเข้าตาควรล้างตา เพื่อเอาสารพิษออกแล้วหยอดตาเพื่อลดอาการอักเสบที่ตา (สำนักงาน

ข้อมูลสมุนไพร,2543)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนำไปใช้ประโยชน์อื่นใดโดยไม่ได้รับอนุญาตเห็นว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

พลับพลึง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Crinum amabile</i> Linn.
ชื่อสามัญ	Cape Lily
วงศ์	AMARYLLIDACEAE
ชื่ออื่นๆ	ลิ้ว (ภาคเหนือ)

(ที่มา: เอ็มพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น	ไม่มีลำลูกทึบที่หัวอยู่ใต้ดินแบบ bulb ลำต้นอวบกลม สูงประมาณ 50 ซม.
ใบ	ใบยาวอวบอกรอบต้น รูปร่างยาว ขอบขนานปลายแหลม ใบค่อนข้างหนาและมีสีเขียวสด ขอบใบเรียบ
ดอก	ดอกสีขาวกลิ่นหอม ดอกออกบนช่อดอกยาวรูปคล้ายกำรุ่ม กลีบเลี้ยงและกลีบดอกสีขาวเหมือนกัน โคนกลีบติดกันเป็นหลอด
ผล	ผลค่อนข้างกลมสีเขียว

ส่วนที่เป็นพิษ

หัว (bulb), ใบ

สารพิษ

crinamine

หัวมีแอลคาลอยด์ lycorine ประมาณ 0.1 – 0.18 % นอกจากนี้ยังมีชนิดอื่นอีกเช่น

การเกิดพิษ

ในส่วนของหัวหากรับประทานเข้าไปจะเกิดการอาเจียนอย่างรุนแรง แต่ถ้าในขนาดน้อยจะทำให้คลื่นไส้ ท้องเสียเนื่องจากพิษระคายเคืองต่อเยื่อช่องท้อง (สุโขและธีรภาพ, 2546)

การรักษา

ทำให้อาเจียน ล้างท้อง และรักษาตามอาการ (สมพร, 2535)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พลูแกก

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Monstera deliciosa</i> Liebm.
ชื่อสามัญ	Ceriman
วงศ์	ARACEAE
ชื่ออื่นๆ	พลูฉีก(กรุงเทพ)

(ที่มา: สุโขและธีรภาพ, 2546)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เลื้อยขนาดเล็กอายุหลายปี เลื้อยพันด้วยลำต้นรากพิเศษที่ออกตามข้อใบ
ใบ ใบเดี่ยว รูปวงรีแกมขอบขนานคล้ายรูปหัวใจ ปลายและโคนใบมน ใบสีเขียวเข้มเป็นมัน มีรูเป็นวงขนาดต่างๆกันทั่วใบ ก้านใบยาว แผ่นใบอาจเว้าลึกหลายแห่ง หรือไม่เว้าเลย
ดอก ดอกสีขาวออกเป็นช่อเดี่ยวหรือเป็นกลุ่มบริเวณใกล้ยอด กาบหุ้มดอกสีขาว ปลียาว 3-4 ซม. มีดอกย่อยจำนวนมาก ซึ่งเป็นดอกย่อยสมบูรณ์เพศ
ผล ติดผลเป็นกลุ่มตลอดช่อ ผลนี้มี 1-3 เมล็ด เมล็ดคล้ายรูปไข่

ส่วนที่เป็นพิษ

สารในต้น

สารพิษ

สารแอลคาลอยด์จำพวก calcium oxalate, lycorine

การเกิดพิษ

ถ้าเคี้ยวเข้าไปจะทำให้ปาก ลื่น เพดาน แสบและร้อนแดง เกิดอาการอาเจียน ท้องเสียเล็กน้อย เนื่องจากสารพิษไประคายเคือง mucosa และ ไปกระตุ้นระบบประสาทส่วนกลางที่ควบคุมการอาเจียน (สุโขและธีรภาพ, 2546)

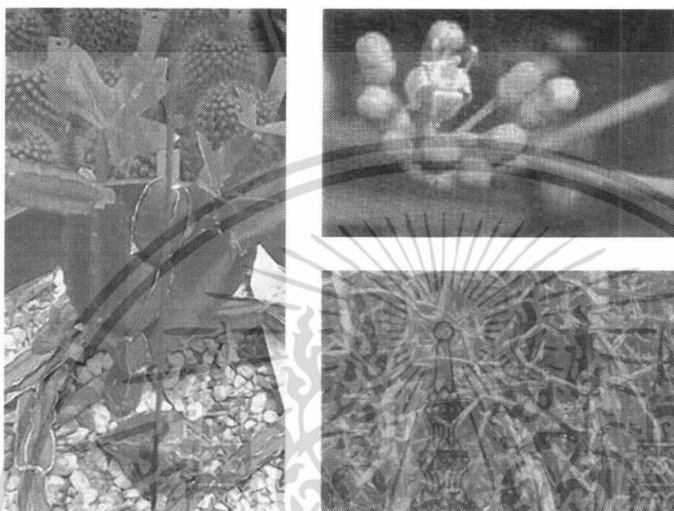
การรักษา

เมื่อได้รับสารพิษจากต้นให้ยาระงับปวดจำพวก meperidine(Demerol) บ้วนปากและกลั้วคอ รับประทาน aluminum magnesium hydroxide งดอาหารจำพวกไขมัน ให้อาหารอ่อนๆ (สมพร, 2535)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เพชรสังฆาต

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Cissus quadrangularis</i> Linn.
ชื่อสามัญ	Edible - Stemed Vine
วงศ์	VITACEAE
ชื่ออื่นๆ	สามร้อยต่อ, ขันข้อ, พญาร้อยปล้อง

(ที่มา: เอี่ยมพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

- ลำต้น** เป็นไม้เถาเลื้อยมีมือเกาะ ลำต้นรูปสี่เหลี่ยมเป็นครีบก มีรอยคอดบริเวณข้อ
ใบ ใบเดี่ยว ออกข้อละ 1 ใบ บริเวณปลายเถาตรงข้ามใบมีมือเกาะ รูปสามเหลี่ยมหรือรูปไข่กว้าง 3-8 ซม. ยาว 4-10 ซม. ขอบใบหยักมน เนื้อใบค่อนข้างหนาออกสลับกัน
- ดอก** ดอกเป็นช่อ ออกตรงข้ามใบ ดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบดอกด้านนอกสีเขียวแกมเหลือง โคนกลีบมีแถบสีแดง กลีบด้านในสีขาวแกมเขียว
- ผล** ทรงกลม ผลสดฉ่ำน้ำ เมื่อสุกมีสีแดงเข้มเกือบดำ

ส่วนที่เป็นพิษ ทั้งต้น

สารพิษ ลำต้นมี calcium oxalate, carotene

การเกิดพิษ ถ้าถูกผิวหนังจะทำให้เกิดเป็นผื่นแดง ถ้ากินจะทำให้เกิดอาการระคายเคืองต่อเยื่อเมือกในปากและลำคอ

การรักษา ถ้าถูกผิวหนังให้ล้างออกโดยใช้น้ำชะล้างหลายๆ ครั้ง แล้วทาด้วยครีมสเตียรอยด์ เมื่อได้รับพิษจากต้นให้ยาระงับปวดจำพวก meperidine (Demerol) บ้วนปากและกลั้วคอ รับประทาน aluminum magnesium hydroxide งอกอาหารจำพวกไขมัน ให้อาหารอ่อน ๆ (รุ่งระวี, 2537)

เือกสารนี้เป็นเือกสารที่สงวนเวลาหรับการเขงงานเพื่อกการศึกษาเท่านั้น เือกนุญต์เห็นาไปเซประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

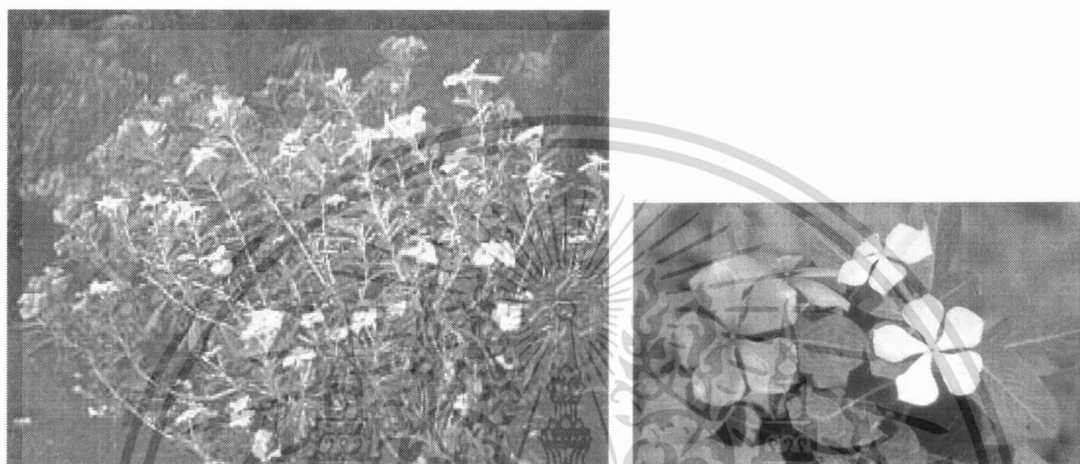
แพงพวยฝรั่ง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Catharanthus roseus* G. Don.

ชื่อสามัญ Periwinkle

วงศ์ APOCYNACEAE

ชื่ออื่นๆ แพงพวยบก นมอิน ผักปอดบก

(ที่มา: เอี่ยมพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มขนาดเล็ก แตกกิ่งก้าน สูง 25 - 120 ซม. ทุกส่วนมีน้ำยางสีขาว

ใบ ใบเดี่ยวเรียงตรงข้าม รูปขอบขนาน หรือรูปขอบขนานแกมไข่กลับ กว้าง 1.5 - 3 ซม. ยาว 3 - 7 ซม. ผิวใบสีเขียวเข้มเป็นมัน

ดอก ดอกช่อ ออกเป็นกระจุกที่ซอกใบ 1 - 3 ดอก กลีบดอกสีขาว สีชมพูหรือสีม่วง เชื่อมติดกันเป็นหลอดยาว แยกเป็น 5 กลีบ

ผล ผลเป็นฝักทรงกระบอกเรียวยาว ออกเป็นคู่ เมล็ดสีดำจำนวนมาก (พเยาว์, 2537)

ส่วนที่เป็นพิษ น้ำยาง

สารพิษ สารแอลคาลอยด์ได้แก่ vinceine, sterols, carotinoids, ursolicacid, reserpine และ rescinnamine

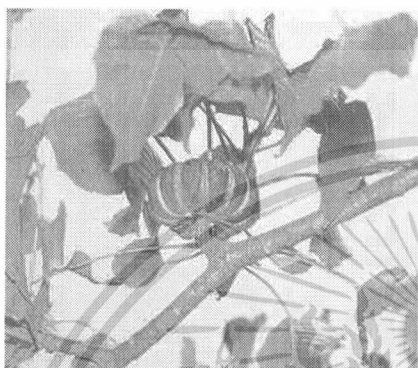
การเกิดพิษ โดยการกิน ทำให้เกิดอาการประสาทหลอน น้ำเคี้ยวจากรากมีสารพิษที่เป็นอันตรายกับหญิงมีครรภ์ อาจทำให้แท้งได้ (สุโขและธีรภาพ, 2546)

การรักษา ควบคุมทางเดินการหายใจและการหายใจ ช่วยลดการดูดซึมสารพิษโดยให้ activated charcoal ล้างท้อง และตามด้วยการสวนถ่ายท้อง (saline catharsis) (สมพร, 2535)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โพธิ์ฝรั่ง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Hura crepitana</i> Linn.
ชื่อสามัญ	Umbrella Tree
วงศ์	EUPHORBIACEAE
ชื่ออื่นๆ	ทองหลางฝรั่ง, โพธิ์ศรีมหาโพธิ์

(ที่มา: สุโขและธีรภาพ, 2546)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น	ไม้ยืนต้น สูงประมาณ 20-30 เมตร ลำต้นมีหนามและมีน้ำยางเหนียวใส
ใบ	ใบเดี่ยวคล้ายใบโพธิ์ ขอบใบหยัก ปลายใบแหลม
ดอก	ดอกตัวผู้และดอกตัวเมียอยู่บนต้นเดียวกัน ดอกตัวผู้ออกเป็นกลุ่มรูปคล้ายกรวย สีเขียว ดอกตัวเมียออกเดี่ยวรูปร่างคล้ายเห็ดบาน
ผล	ผลเปลือกแข็ง เป็นพู คล้ายปีกทอง เมล็ดกลมแบน เมื่อสุกผลจะแตกดีดเมล็ดออกมา

ส่วนที่เป็นพิษ สารพิษและสารเคมีอื่นๆ ในเมล็ด

สารพิษ เมล็ดและน้ำยางมีสารพิษ hurin, crepitin และ daphnane esters

การเกิดพิษ น้ำยางมีฤทธิ์กัดกร่อนแรงมาก เมื่อผิวหนังสัมผัสน้ำยางโพธิ์ฝรั่งจากทุกส่วนของต้น จะเกิดการระคายทำให้ผิวหนังอักเสบ บวมพองเป็นตุ่มใส ควันจากการเผาไม้โพธิ์ฝรั่งเป็นอันตรายต่อตา ถ้ารับประทานเมล็ดเข้าไปจะทำให้มีอาการคลื่นไส้ ปวดท้อง และถ่ายอย่างรุนแรง ขางจากต้นผสมกับอาหารใช้เมื่อปลา

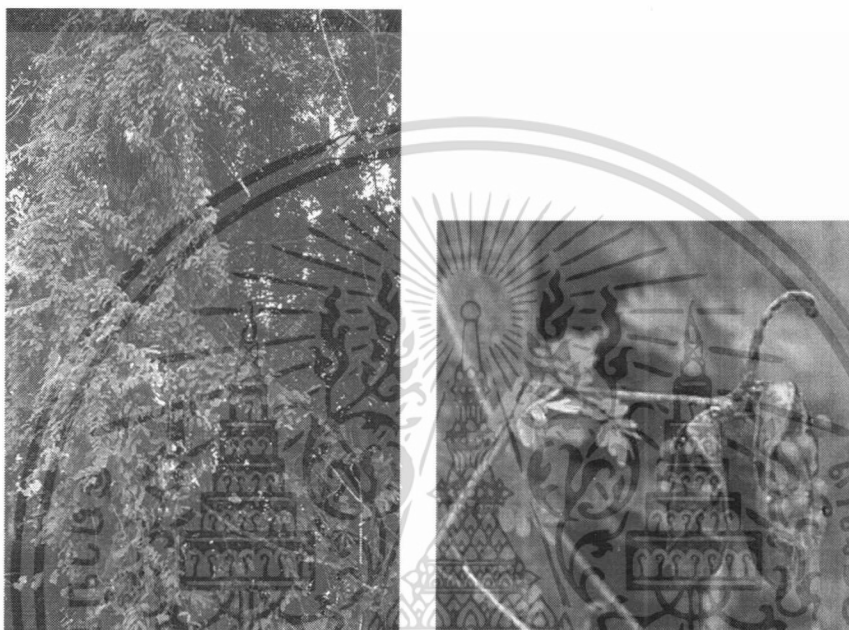
การรักษา ไม่มียาแก้พิษทางสรีรวิทยาให้รักษาตามอาการ และทำให้อาเจียนหรือล้างท้องด้วย bismuth subcarbonate หรือ magnesium trisilicate ลดการระคายเคืองของกระเพาะอาหารให้น้ำเกลือ

เมื่อเกิดอาการท้องร่วง อาเจียนและให้เลือดเมื่อเกิดเลือดออก (สำนักงานข้อมูลสมุนไพร, 2543)

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มะกล่ำตาหนู

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Abrus precatorius</i> Linn.
ชื่อสามัญ	Crab's eye vine
วงศ์	PAPILIONACEAE
ชื่ออื่นๆ	กล้าเครือ, กล้าตาไก่, มะกล่ำแดง, มะแต่็ก, มะขามไฟ, ตาดำตาแดง, ไม้ไฟ

(ที่มา : สารานุกรมสำหรับเยาวชน เล่ม 21, 2540)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้เลื้อยขึ้นพันอยู่บนต้นไม้อื่น ลำต้นอ่อนมีสีเขียวเมื่อแก่มีสีเทา

ใบ ใบเป็นใบประกอบออกเป็นคู่รูปขนนก มีใบย่อย 8-15 คู่ ขอบใบเรียบ

ดอก ออกดอกเป็นช่อที่ซอกใบ กลีบดอกมีหลายสี เช่น ม่วง แดง ชมพู หรือขาว

ผล ผลเป็นฝักคล้ายถั่วลิ้นเต่า ภายในฝักจะมี 3-5 เมล็ด เมล็ดกลมรียาวขนาด 6-8

มม. เมล็ดมีเปลือกแข็งสีแดงสดเป็นมัน มีสีดำตรงหัวประมาณ 1 ใน 3 ของเมล็ด

ส่วนที่เป็นพิษ เมล็ด

สารพิษ เมล็ดมีสาร toxalbumin ชื่อ abrin โดยเฉพาะที่เปลือก

การเกิดพิษ เมล็ดมะกล่ำตาหนูเป็นส่วนที่มีพิษสูงมาก หากเคี้ยว หรือกินเข้าไป เนื่องจากสารพิษจะ

ไปทำลายเม็ดเลือดแดง ระบบทางเดินอาหารและไต หรือกินเพียง 1 เมล็ด ก็ทำให้เสียชีวิตได้ หากสารพิษ

ถูกผิวหนังอาจทำให้เกิดผื่นคัน หากถูกตาจะทำให้เกิดอาการระคายเคืองและอาจถึงกับตาบอดได้ เมล็ด

มะกล่ำตาหนูยังทำให้เกิดการแท้ง (Abortifacient) นอกจากนี้แล้วยังเป็นพิษต่อวัวควาย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาดูเท่านั้น เมื่อนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

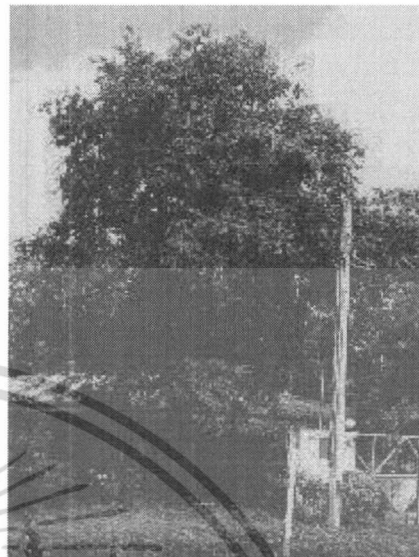
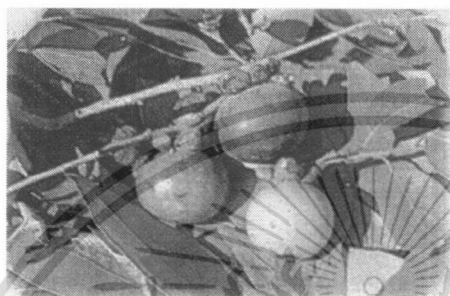
การรักษา ไม่มียาแก้พิษทางสรีรวิทยาของ Abrin (ไม่มี physiological antidote) แต่รักษาตามอาการ คือทำให้อาเจียนหรือล้างท้อง ให้ bismuth subcarbonate หรือ Magnesium trisilicate ลดการระคายของกระเพาะอาหาร (gastric irritation) ให้น้ำเกลือเมื่อเกิดอาการท้องร่วงหรืออาเจียน และให้เลือดเมื่อเกิดเลือดออก (ประพันธ์ และสุภชัย, 2541)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มะเกลือ

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Diospyros mollis</i> Griff.
ชื่อสามัญ	Ebony Tree
วงศ์	EBENACEAE
ชื่ออื่นๆ	ผีเผา (เงี้ยว), ม้าเกลือ(ตราด), มะเกีย (พายัพ)

(ที่มา : สารานุกรมสำหรับเยาวชนฯ เล่ม 21, 2540)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูงได้ถึง 30 เมตร ลำต้นตรง เปลือกต้นสีดำ แตกเป็นสะเก็ดเล็ก ๆ

ใบ ใบเดี่ยวรูปไข่ปลายแหลม โคนใบแหลมมน ตัวใบด้านบนใบเรียบ ด้านใต้ใบสีเขียวซีด แต่ใบอ่อนมีขนนุ่มทั้งสองด้าน

ดอก ออกตามซอกใบ แยกเพศอยู่คนละต้น ดอกตัวผู้ออกเป็นช่อสั้นๆ มีประมาณ 3 ดอกย่อย ดอกตัวเมียเป็นดอกเดี่ยว มีขนนุ่มปกคลุม

ผล ผลกลมเกลี้ยงสีเขียวมีเมล็ด 2-3 เมล็ด และมีกลีบจุกผล 4 กลีบ ผลแก่เป็นสีดำ (นันทวัน, 2541)

ส่วนที่เป็นพิษ ผลที่มีสีดำ

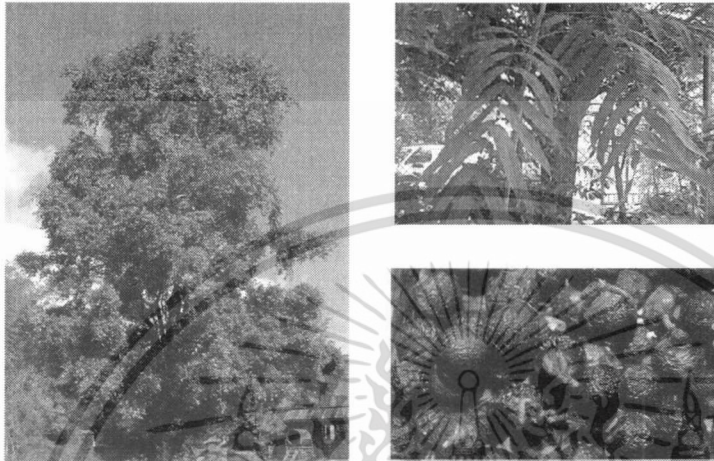
สารพิษ สาร Diospyrol Diglucoside

การเกิดพิษ เมื่อรับประทานผลมะเกลือที่ผิวมีสีดำแล้วจะเกิดอาการ คลื่นไส้ อาเจียน ท้องเสียอย่างรุนแรง ตาพล้ามัว อ่อนเพลีย และตาบอดในที่สุด

การรักษา sodium bicarbonate 5 กรัม ทุก 4-6 ชม. เพื่อช่วยให้สารdiospyrol ถูกขับถ่ายได้เร็วขึ้นและให้dexamethasone ร่วมกับขยายหลอดเลือดและวิตามินบีรวมจากนั้นจึงให้รับประทาน prenisolone เข้าใจว่าช่วยป้องกันการอักเสบของเส้นประสาทและเนื้อเยื่อของเรตินา ใน 2-3 วันหลังจากนี้ รูม่านตาก็เริ่มมีปฏิกิริยาต่อแสงการเห็นจะเริ่มดีขึ้น (สมพร, 2535) เท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มะคำดีควาย

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Sapindus rarak</i> A.DC.
ชื่อสามัญ	Soap Nut
วงศ์	SAPINDACEAE
ชื่ออื่นๆ	ประคำดีควาย(ภาคกลาง), มะซัก, สัมปอยเทศ(ภาคเหนือ)

(ที่มา : สมจิตร , 2534)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น	ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูงถึง 40 เมตร เปลือกต้นสีเทา ร่อนเป็นสะเก็ด
ใบ	ใบประกอบแบบขนนกเรียงสลับ ใบย่อย 8 - 13 คู่ เรียงตรงข้ามหรือเยื้องกัน แผ่นใบย่อยกว้าง 2 - 4 ซม. ยาว 7 - 16 ซม. ปลายใบป้านถึงเรียวแหลม โคนเบี้ยว ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน
ดอก	ดอกเล็กสีขาว ออกเป็นช่อพุ่มใหญ่ตามปลายกิ่ง
ผล	ผลกลมสีน้ำตาลเข้มและมักเหี่ยว เมื่อต้มกับน้ำจะเป็นฟองใช้แทนสบู่ได้ เมล็ดกลมมีสีดำเปลือกแข็งหุ้ม 1 เมล็ด

ส่วนที่เป็นพิษ เมล็ด

สารพิษ สาร Saponin

การเกิดพิษ น้ำลายออกมาก คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง ถ้าสารนี้ถูกดูดซึมเข้าในร่างกายจะทำให้อาการเพิ่มขึ้น ปวดศีรษะ กระหายน้ำ มีไข้ ม่านตาขยาย หน้าซีด ถ้าผู้ป่วยได้รับพิษมากจะมีอาการคล้ายกล้ามเนื้อเปลี้ย การไหลเวียนของโลหิตผิดปกติ มีอาการชัก

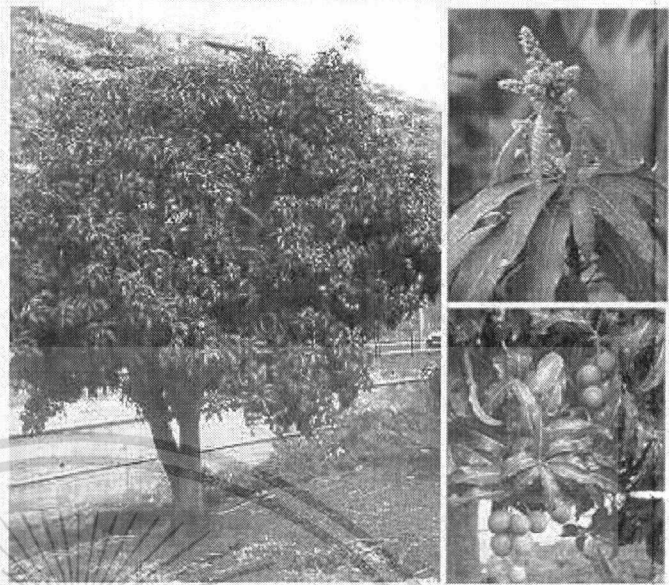
การรักษา ถ้างท้อง ให้พวก demulcents และระวังการสูญเสียน้ำและ electrolyte balance

(สารานุกรมสำหรับเยาวชน เล่ม 21, 2540)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มะม่วง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Mangifera indica</i> L.
ชื่อสามัญ	mango
วงศ์	ANACARDIACEAE
ชื่ออื่นๆ	เบา (ภาคใต้), มังโฆ่ง (เหนือ)

(ที่มา : สารานุกรมสำหรับเยาวชน เล่ม 21, 2540)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้ต้นสูงถึง 30 เมตร ผลัดใบแต่ผลิใบใหม่ไว ลำต้นเปลว เปลือกสีเทาอมเขียวหรือสีน้ำตาล แตกเป็นร่องและเป็นสะเก็ดเล็กๆ

ใบ เป็นรูปหอก สีเขียวเข้ม เป็นไม้ใบเดี่ยวจะเรียงกันออกเป็นคู่ ๆ ไปตามก้านใบ ขอบใบเรียบ ปลายใบแหลม โคนใบมน เนื้อใบค่อนข้างหนา

ดอก ออกเป็นช่อ ช่อหนึ่งประมาณ 15-20 ดอก ลักษณะของดอกเป็นสีเหลืองอ่อนหรือสีนวล มีขนาดเล็ก

ผล บางทีมีรูปมนรี ยาวรี หรือเป็นรูปกลมป้อม ผลอ่อนมีสีเขียวเมื่อแก่หรือสุกเต็มที่ จะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองสด ภายในผลมีเมล็ดเดี่ยว (นิจศิริ และพยอม ,2534)

ส่วนที่เป็นพิษ ยาง

สารพิษ สารในรูป urushiol, cardanol, cardol, anacardic acid

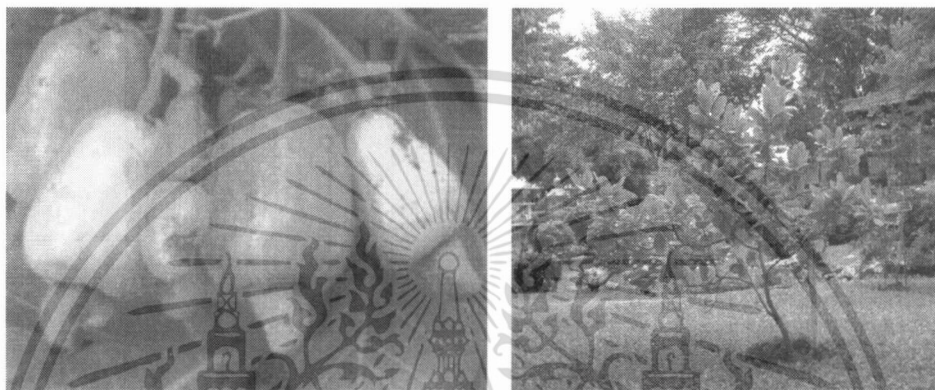
การเกิดพิษ ผิวหนังในส่วนของโคนยางจะบวมแดง พองเป็นตุ่มน้ำใส หรืออาจลุกลามรุนแรงเป็นโรคผิวหนังเรื้อรัง ส่วนมากมักเกิดที่ริมฝีปากทำให้ริมฝีปากไหม้เป็นสีดำ ซึ่งจะหายได้เอง

การรักษา ในการรักษาอาการแพ้ขึ้นขึ้นอยู่กับความรุนแรงของอาการ แต่ไม่ขึ้นกับชนิดของพืช ถ้าเกิดอาการแพ้ทันทีขณะสัมผัส ให้ล้างยางที่สัมผัสออกทันทีด้วยสบู่และน้ำสะอาด และทาครีมสเตียรอยด์วันละ 1-2 ครั้ง สำหรับอาการแพ้ปานกลางหรือรุนแรงจำเป็นต้องทานยาแก้แพ้ (รุ่งระวี, 2537)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มะม่วงหิมพานต์

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Anacardium occidentale</i> L.
ชื่อสามัญ	Cashew-nut tree
วงศ์	ANACARDIACEAE
ชื่ออื่นๆ	มะม่วงไม่รู้หาว, มะม่วงกาสอ (อุตรดิตถ์), มะม่วงสังกา, มะม่วงสิงหล (เหนือ), มะม่วงสีโท (เวียง), กายี (ตรัง), นายอ (ยะลา)

(ที่มา : น้ำหนึ่ง, 2545)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น	เป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูงประมาณ 6-10 เมตร เป็นไม้ไม่ผลัดใบ ลำต้นและกิ่งมักคดงอ เปลือกสีเทาแตกเป็นสะเก็ด
ใบ	ใบเดี่ยวรูปไข่กลับกึ่งขอบขนาน กว้างประมาณ 7 ซม. ติดเวียนเป็นกลุ่มตามปลายกิ่ง
ดอก	ดอกเล็กสีขาว ออกรวมเป็นช่อเชิงหลั่นตามปลายกิ่ง ออกดอกในช่วงต้นปีคือ มกราคมถึงกุมภาพันธ์
ผล	ผลเป็นเมล็ดเดี่ยวอยู่บนอกเนื้อ ห้อยอยู่ใต้ก้านที่บวมและนุ่มคล้ายตัวผล

ส่วนที่เป็นพิษ

ยางจากเปลือก

สารพิษ

สารในรูป urushiol, cardanol, cardol, anacardic acid (สุทธิชัย, 2543)

การเกิดพิษ

ผิวหนังเรื้อรัง

ผิวหนังในส่วนที่โดนยางจะบวมแดง พองเป็นตุ่มน้ำใส หรืออาจลุกลามรุนแรงเป็นโรคผิวหนังเรื้อรัง ส่วนมากมักเกิดที่ริมฝีปากทำให้ริมฝีปากไหม้เป็นสีดำ ซึ่งจะหายได้เอง

การรักษา

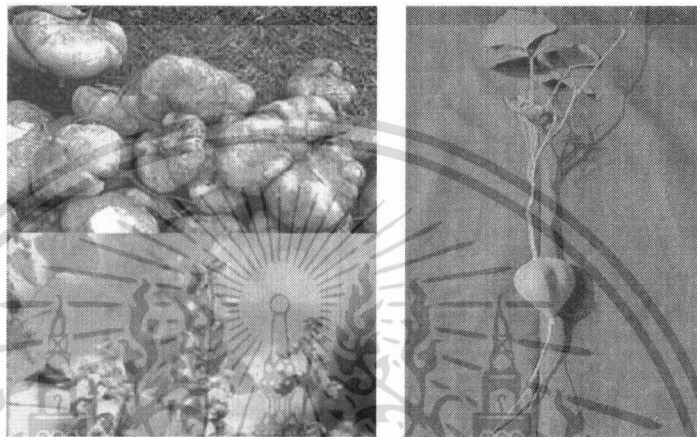
ในการรักษาอาการแพ้ขึ้นขึ้นอยู่กับความรุนแรงของอาการ แต่ไม่ขึ้นกับชนิดของพืช ถ้าเกิดอาการแพ้ทันทีขณะสัมผัส ให้ล้างยางที่สัมผัสออกทันทีด้วยสบู่และน้ำสะอาดและทาครีมสเตียรอยด์วันละ 1-2 ครั้ง สำหรับอาการแพ้ปานกลางหรือรุนแรงจำเป็นต้องทานยาแก้แพ้ (สมพร, 2537)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มันแกว

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Pachyrhizus erosus</i> Urb.
ชื่อสามัญ	Yam Bean
วงศ์	PAPILIONACEAE
ชื่ออื่นๆ	เครือเขาขน, หมากบัง(เพชรบูรณ์), ถั่วกินหัว, ถั่วบึง, มันแกวละแวก, มันละแวก, มันลาว(ภาคเหนือ), หัวแปะกะวะ(ภาคใต้)

(ที่มา :James LF, Keeler RF, Bailey JR EM, 1992)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น	ไม้เถาเลื้อยที่มีหัวอยู่ใต้ดิน หัวลักษณะกลมแป้น อาจเป็นหัวเดี่ยวหรือเป็น
กระจุก	
ใบ	ใบออกเป็นกลุ่มๆ ละ 3 ใบ ลักษณะของใบย่อยค่อนข้างกลมรี ปลายและโคนใบ
মন ขอบใบเรียบ	
ดอก	ช่อดอกเป็นช่อกระจุก 1 ดอกถึงจำนวนมาก ก้านดอกยาว 3-18 ซม. ดอกสีม่วง
หรือสีน้ำเงินออก	
ผล	ฝักยาว 5-15 ซม. มีขน เมล็ดสีเหลืองหรือน้ำตาล

ส่วนที่เป็นพิษ   เมล็ด

สารพิษ   สาร Glycoside จำพวก pachyrrhizin

การเกิดพิษ   รับประทานเข้าไปทำให้คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง กระเพาะอักเสบ ปวดหัว เกิด hemolysis หน้าเป็นผื่นแดง ออกฤทธิ์กระตุ้นระบบหายใจ ต่อมาจะกดการหายใจ และตายเพราะระบบหัวใจล้มเหลว

การรักษา   ล้างท้อง ให้รับประทานพวก demulcents เช่น นมและไข่ขาว ระงับการเสียน้ำและ electrolyte balance ถ้าสูญเสียมากต้องให้น้ำเกลือทางเส้นเลือด (สำนักงานข้อมูลสมุนไพร, 2543)

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

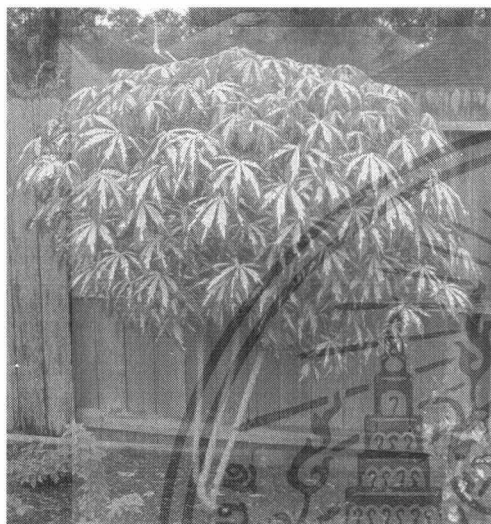
มันสำปะหลัง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Manihot esculenta* Crantz.

ชื่อสามัญ Tapioca Plant

วงศ์ EUPHORBIACEAE

ชื่ออื่นๆ มันสำปะโรง (กลาง), ต้างน้อย, ต้างบ้าน (ภาคเหนือ), มันตัน, มันไม้ (ภาคใต้), มันหัว(พืงา), cassava, manioc

(ที่มา :James LF, Keeler RF, Bailey JR EM, 1992)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่ม สูง 2-4 เมตรที่มีรากสะสมอาหาร ลำต้นมียางสีขาว ผิวลำต้นมีรอยแผลเป็นของใบอยู่ทั่วไป รากออกเป็นกลุ่ม 5-10 อันขนาดใหญ่ใช้สะสมอาหารจึงมักเรียกกันโดยทั่วไปว่า หัว
ใบ ใบเดี่ยวออกแบบเวียน แผ่นใบเว้าลึก ขอบใบเรียบ
ดอก ดอกออกเป็นช่อตามง่ามใบใกล้บริเวณยอด โดยแยกเป็นช่อดอกตัวผู้และช่อดอกตัวเมีย แต่อยู่บนต้นเดียวกัน
ผล ผลค่อนข้างกลม

ส่วนที่เป็นพิษ ราก (รุ่งรัตน์, 2540)

สารพิษ สารจำพวก Cyanide ซึ่งมีสารพิษ

การเกิดพิษ ถ้ารับประทานดิบจะทำให้เกิดการคลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง ชัก หอบ มึนงง กล้ามเนื้อทำงานไม่สัมพันธ์กันหายใจขัด กล้ามเนื้ออ่อนเพลีย ชักกระตุก หมดสติ

การรักษา วิธีการรักษา ให้สูดดมเอมิลไนไตรท์ (amyl nitrite) ประมาณ 0.2 มม. นาน 3 นาที ทุกๆ 5 นาที ทำให้อาเจียน โดยใช้นิ้วล้วงคอ แล้วรีบนำส่งแพทย์ทันที (สมพร, 2535)

ก่อนจะนำไปรับประทาน ต้องทำให้สุกเสียก่อน โดยการใช้ความร้อน เพราะจะทำให้สาร cyanide ในรูปของกรดไฮไดรไซยานิดริสเหวี่ยงออกไปศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ยางนองเถา

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Strophanthus caudatus</i> (Burm.f.) Kurz
ชื่อสามัญ	Brush wood
วงศ์	APOCYNACEAE
ชื่ออื่นๆ	นอง, บานบุรีป่า

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

(ที่มา: เอี่ยมพร และคณะ, 2541)

ลำต้น เป็นไม้พุ่มรอเลื้อย ผลัดใบแต่ผลิใบใหม่ไว

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามกันเป็นคู่ๆ ใบมีหลายลักษณะ รูปขอบขนาน รูปรี รูปไข่ กลีบหรือรูปไข่ ปลายใบเป็นติ่งแหลมและบิดเล็กน้อย โคนใบรูปลิ่ม เนื้อใบหนาเหมือนแผ่นหนัง สีเขียวเข้ม เป็นมัน

ดอก ดอกสีขาว ออกเป็นช่อกระจุกที่ปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงแยกเป็น 5 กลีบ รูปไข่ สีแดงอ่อน ขอบสีเขียว กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอด สีขาว ช่วงกลางหลอดดอกคอด ด้านในหลอดดอกสีเหลือง ตอนบนผายออกเล็กน้อย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ มีเส้นกลางสีแดงเข้มจากปลายหลอดดอกจนถึงกลีบช่วงที่แคบลง ช่วงปลายกลีบแคบเป็นแถบยาว สีแดงเข้ม รยางค์ เป็นแผ่นรูปสามเหลี่ยม อยู่โคนกลีบดอกทั้ง 2 ด้าน สีขาว

ผล ผลเป็นฝักคู่แก้มจะแตกด้านเดียว เมล็ดมีปุยขนสีขาวเป็นกระจุกที่ปลาย (พร้อมจิตและคณะ, 2532)

ส่วนที่เป็นพิษ ยางจากเปลือก

สารพิษ antiarin, antiarsen, toxicarin

การเกิดพิษ ถ้ารับประทานจะทำให้ปวดศีรษะ คลื่นไส้ อาเจียน ท้องเสีย ตาพร่า มองไม่ชัด เพ้อคลั่ง หัวใจเต้นอ่อนไม่ปกติ ความดันโลหิตลดลงและตาย คนพื้นเมืองจะใช้หัวลูกศรจุ่มยางนี้แล้วใช้ยิงสัตว์หรือคน ทำให้สลบหรือตายได้

การรักษา ล้างน้ำยางออกจากผิวหนังโดยใช้สบู่ และน้ำอาจให้ยาทา สเตียรอยด์ ถ้ารับประทานเข้าไป ให้เอาส่วนที่ไม่ถูกดูดซึมออกใช้ activated charcoal ล้างท้อง หรือทำให้อาเจียน และรักษาตามอาการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า (สมพร, 2535)

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ยี่โถ

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Nerium indicum</i> Mill.
ชื่อสามัญ	Sweet Oleander, Rose Bay
วงศ์	APOCYNACEAE
ชื่ออื่นๆ	ยี่โถฝรั่ง (ภาคกลาง)

(ที่มา : พรชัย, 2546)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้พุ่มแตกเป็นกอ สูงไม่เกิน 4 เมตร ไม้ผลัดใบ ลำต้นเกลี้ยงมียางสีขาวออกครีมน

ใบ ใบเป็นใบเดี่ยวขนาดเล็ก รูปร่างแคบเรียวยาวประมาณ 15-17 ซม. ปลายและโคนใบแหลมติดตรงข้ามหรือเป็นวงตามกิ่ง เนื้อใบค่อนข้างหนาและแข็ง ผิวใบและขอบใบเรียบเกลี้ยง

ดอก ดอกมีทั้งสีขาวชมพูเหลืองอ่อนและสีแดงเข้ม รูปกรวย ออกรวมกันเป็นช่อกระจุกตามง่ามใบและปลายกิ่ง

ผล ผลเป็นฝักแข็งรูปทรงกระบอก เมื่อแก่แตกออกภายในฝักมีเมล็ดซึ่งมีขนละเอียดเป็นมันคล้ายเส้นไหมติดอยู่ และปลิวตามลมได้ดีเพื่อกระจายพันธุ์(สุทธิชัย ,2543)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับครูใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ส่วนที่เป็นพิษ **น้ำยาง, ราก, ใบ , เปลือก และเมล็ด** ไม่ควรรับประทาน ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารพิษ มีสารพิษ neriin, oleandrin และ folinerin ซึ่งเป็นพิษต่อหัวใจ

การเกิดพิษ โดยการสัมผัส ทำให้เกิดผื่นคัน หรือกัดผิวหนังเป็นแผลพุพอง ใบ ถ้ามด ทำให้คลื่นไส้ อาเจียน วิงเวียน หน้ามืด หัวใจเต้นไม่สม่ำเสมอ ถ้ากินเข้าไปจะถ่ายเป็นเลือด และหัวใจหยุดเต้น เมล็ด เปลือกและรากมีฤทธิ์กดการหายใจ

ถ้ารับประทานจะทำให้ปวดศีรษะ คลื่นไส้ อาเจียน ท้องเสีย ตาพร่า มองไม่ชัด เพื่อกลั่น หัวใจเต้นอ่อนไม่ปกติ ความดันโลหิตลดลง และตาย

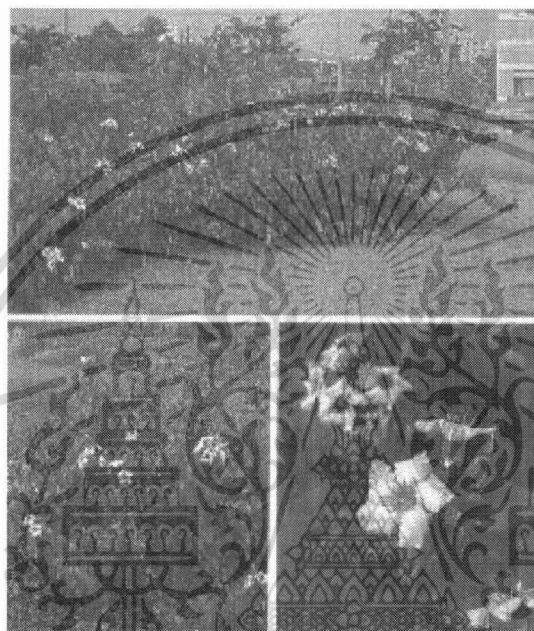
การรักษา ล้างน้ำยางออกจากผิวหนังโดยใช้สบู่ และน้ำอาเจียนให้ยาทาสเตียรอยด์ ถ้ารับประทานเข้าไปให้เอาส่วนที่ไม่ถูกดูดซึมออกใช้ activated charcoal ล้างท้องหรือทำให้อาเจียนและรักษาตามอาการ (รุ่งระวี, 2537)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แย้มปีนัง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Strophanthus gratus</i> (Wallich & Hook.) Baill
ชื่อสามัญ	Climbing Oleander
วงศ์	APOCYNACEAE
ชื่ออื่น ๆ	บานทน, หอมปีนัง (กรุงเทพฯ)

(ที่มา: เอื้อมพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มกึ่งเลื้อย อายุหลายปี สูง 1 - 4 เมตร

ใบ ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม รูปไข่แกมรูปขอบขนาน กว้าง 4-5 ซม. ยาว 6-10 ซม.

ปลายแหลม โคนมน แผ่นใบหนา สีเขียวเข้มเป็นมัน

ดอก ดอกออกเป็นช่อช่อหนึ่ง ๆ จะมีดอกได้ตั้งแต่ 5-8 ดอกหรือมากกว่า กลีบดอกเป็นสีชมพูหรือสีม่วงอ่อนๆ เกือบขาว มี 5 กลีบ กลางกลีบดอกทุกกลีบมีรอยพับเป็นร่อง รอบกลีบหักย่นเป็นริ้ว ๆ หลอดดอกและดอกตูมเป็นสีม่วงเข้ม ขนาดดอกบานเต็มที่กว้าง 4 ซม. หลอดดอกยาว 3 ซม. ปลายหลอดดอกยื่นล้ำเข้าไปในดอกตามช่องว่างระหว่างกลีบดอก มองคล้ายกลีบซ้อนชั้นใน ส่วนปลายของหลอดดอกที่ล้ำเข้าไปเป็นริ้ว ๆ ปลายแหลมเล็ก ๆ มี 5 คู่ ยาวประมาณ 1.5 ซม. เมื่อดอกบานเต็มที่ปลายดอกทั้ง 5 จะชูขึ้น คล้ายเกสร แต่ไม่ใช่ เป็นไม้ที่มีกลิ่นหอมดอกดก

ผล เป็นฝักคู่ เมล็ดมีขนสีขาวเป็นกระจุก ปกติไม่ค่อยพบว่าติดฝักในบ้านเรา (นำหนึ่ง, 2545)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

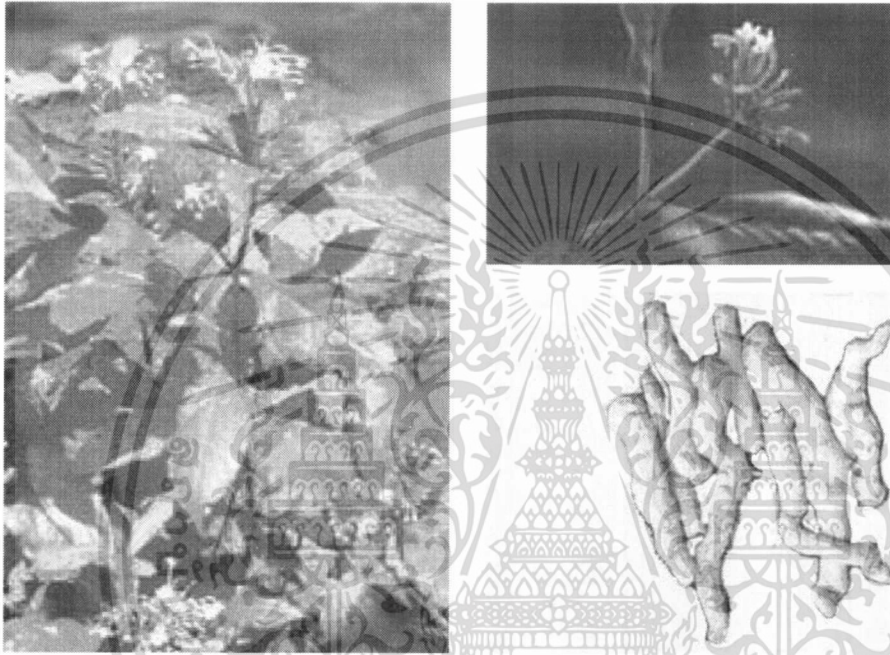
ส่วนที่เป็นพิษ	เมล็ด
สารพิษ	สารชื่อ G-strophanthin หรือ ouabain มีฤทธิ์ระคายเคืองต่อเยื่อบุลำไส้และทางเดินโลหิต
การเกิดพิษ	โดยการกิน เกิดอาการคลื่นไส้อาเจียน ปวดท้อง ท้องเสียอย่างรุนแรง หัวใจเต้นแรงและเร็ว
การรักษา	ล้างท้องด้วยน้ำหรือน้ำนม ให้กลืน activated charcoal เพื่อลดการดูดซึม หลังจากนั้นล้างท้องหรือทำให้อาเจียน แล้วรีบนำส่งโรงพยาบาลทันที (สมพร, 2535)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ระย่อม

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Rauvolfia serpentina</i> (L.) Benth.ex Kurz.
ชื่อสามัญ	Java devil pepper
วงศ์	APOCYNACEAE
ชื่ออื่นๆ	ย้อมตีนหมา , กะย้อม

(ที่มา : CBIF, 2003)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มขนาดเล็ก มีเหง้าหรือ หัวยาวใต้ดิน สูง 20-50 ซม. ทุกส่วนให้น้ำยางสีขาว กิ่งก้านมีผิวเกลี้ยง

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงกันข้าม ใบรูปรีหรือรูปไข่กลับ ขนาดยาว 4-15 ซม. กว้าง 1.5-10 ซม. แผ่นใบบาง ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน ปลายใบเรียวแหลม โคนใบรูปติ่ม มีเส้นใบแขนงจำนวน 7-16 คู่ ขอบใบเรียบ

ดอก ดอกออกเป็นดอกช่อ แดงจากปลายกิ่ง ช่อยาวได้ถึง 11.5 ซม. ก้านดอกย่อยยาว 2-6.5 มม. กลีบเลี้ยงรูปไข่ หรือรูปหอก ยาว 1.8-4.2 มม. กว้าง 0.5-1.5 มม. ปลายแหลม ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบดอกสีขาว, แดง, ชมพูหรือม่วง รูปหลอด ยาว 10-20 มม. ส่วนปลายเปิดเป็นแฉกลึก 2-5.6 มม. ด้านนอกผิวเกลี้ยง ด้านในมีขนปกคลุม เกสรเพศผู้ติดอยู่ภายในกลีบดอก ห่างจากฐานดอก 8-11.3 มม. ก้านชูเกสรเพศผู้ยาว 0.5-1 มม. ก้านเกสรเพศเมียรวมทั้งเกสรเพศเมีย ยาว 7-9.6 มม.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผล ผลออกเป็นคู่ เป็นผลสดเมล็ดเดี่ยว ติดที่ฐานดอก รูปไข่ผ่าซีก ยาว 5.4-9 มม. กว้าง 4.2-4.7 มม. ผลอ่อนมีสีเขียว เมื่อสุกจะมีสีดำ เมล็ดรูปกลม หรือรีแบน ขนาด 4 x 2.8 มม. (สุขชัย, 2546)

ส่วนที่เป็นพิษ ราก

สารพิษ Alkaloids หลายชนิดเช่น reserpine, rescinnamine และ yauhimbine

การเกิดพิษ ใช้รักษาความดันโลหิตสูงได้ผลดี ถ้าใช้ในขนาดมากจะทำให้ไปกดประสาท นอกจากนั้นมีอาการ ปากแห้ง คัดจมูก ม่านตาหรี่ ท้องร่วง มึนงง ซึม เกิดอาการมือแขนสั่น หัวใจหยุดเต้น มีการสะสมโซเดียมและน้ำ ทำให้หัวใจเต้นไม่เป็นจังหวะ ในที่สุดจะหยุดเต้น

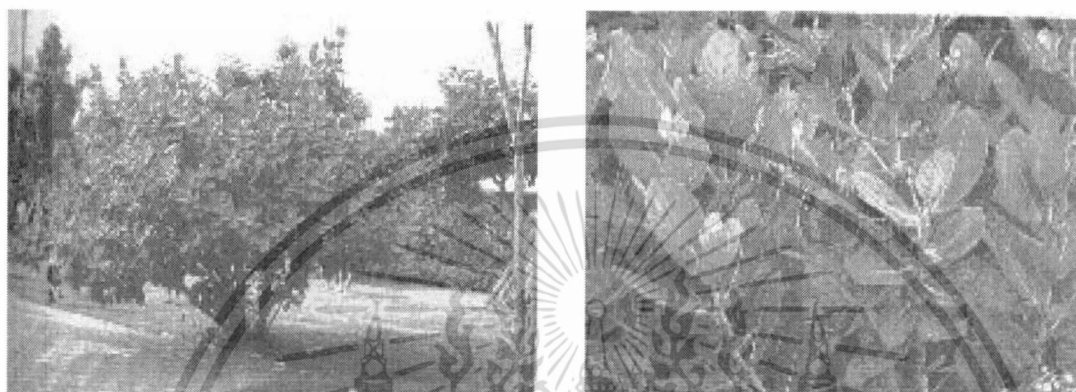
การรักษา ถ้าง่วง แล้วฉีดยาเพิ่มความดันโลหิตเข้าทางกล้ามเนื้อด้วย Ephedrine HCL 20 มก. หรือ Mephentermine HCL 15 มก. นอกจากนี้ยังให้ Digoxin บำบัดอาการผิดปกติของหัวใจ (รุ่งระวี, 2537)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รักใหญ่

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Melanorrhoea usitata</i> Wall.
ชื่อสามัญ	VANISH TREE
วงศ์	ANACARDIACEAE
ชื่ออื่นๆ	ฮักหลวง(เหนือ), ชู(กระเหรี่ยง), มะเรียะ (เขมร)

(ที่มา: เอ็มพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ สูงถึง 20 เมตรไม่ผลัดใบ ลำต้นเรียบ สีน้ำตาลอมแดง เรือนยอดเป็นพุ่มกลม เปลือกแตกเป็นร่องมียางสีดำซึมตามรอยแตก

ใบ ใบเดี่ยวรูปขอบขนานหรือรูปหอก ตัดเว้าเป็นกลุ่มออกตามปลายกิ่ง ท้องใบมีขน

ดอก ดอกเล็กสีขาว ออกรวมกันเป็นช่อแขนงตามง่ามใบ

ผล ผลเป็นชนิดผลเนื้อนุ่มเมล็ดเดี่ยว ทรงกลม

ส่วนที่เป็นพิษ ขนตามใบแก่

สารพิษ ยาง มี Monohydric หรือ Polyhydric phenol (รุ่งรัตน์, 2540)

การเกิดพิษ โดยการสัมผัส ทำให้เกิดผื่นคันตามผิวหนัง บวมแดง พองเป็นตุ่มน้ำใสหรืออาจลุกลามรุนแรงเป็นโรคผิวหนังเรื้อรัง

การรักษา ในการรักษาอาการแพ้ขึ้นขึ้นอยู่กับความรุนแรงของอาการ แต่ไม่ขึ้นกับชนิดของพืช ถ้าเกิดอาการแพ้ทันทีขณะสัมผัส ให้ล้างยางที่สัมผัสออกทันทีด้วยสบู่และน้ำสะอาด และทาครีมสเตียรอยด์วันละ 1-2 ครั้ง สำหรับอาการแพ้ปานกลางหรือรุนแรงจำเป็นต้องทานยาแก้แพ้ (สมพร, 2535)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รำเพย

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Thevetia peruviana</i> K. Schum.
ชื่อสามัญ	Trumpet Flower
วงศ์	APOCYNACEAE
ชื่ออื่นๆ	กระบอก, กะทอก, บานบุรี, ยี่โถฝรั่ง(กรุงเทพ), แชน่าวา, แซะศาลา(เหนือ), รำ พน(ภาคกลาง)

(ที่มา: เอี่ยมพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มยืนต้นขนาดกลาง สูงประมาณ 2-3 เมตร ลำต้นเกลี้ยง ทรงพุ่มกลมและโปร่ง ทุกส่วนของต้นมีน้ำยางสีขาว

ใบ ใบเดี่ยวแคบ เรียวยาว ปลายแหลมหนา แต่ไม่แข็งนัก ใบยาวประมาณ 8-10 ซม. ก้านใบสั้นติดกิ่ง ใบออกเป็นคู่ตรงกันข้ามถี่ๆ เกือบชิดกันแต่ละคู่ใบเรียงสลับทิศทางการ

ดอก ดอกเป็นดอกช่อ ช่อละ 3-4 ดอก ออกตามปลายกิ่ง เป็นหลอดปลายแยกจากกัน มี 5 กลีบ แต่ละกลีบทับซ้อนกันอยู่ ดอกเป็นรูปกรวยยาวประมาณ 5-7.5 ซม. เกสรเพศผู้มีลักษณะเป็นกระเปาะเล็กๆ 5 กระเปาะ ผนึกติดกันอยู่ที่โคนของกลีบดอก ล้อมรอบเกสรเพศเมียซึ่งอยู่ตรงกลางไว้อย่างหนาแน่นมาก กลีบเลี้ยงขนาดเล็กมี 5 กลีบ ดอกมีทั้งสีขาว เหลืองและส้ม กลิ่นหอมอ่อนๆ

ผล คล้ายรูปสี่เหลี่ยมสี่เหลี่ยม มีรอยผ่ากลางประมาณ 2.5 ซม. ขนาดผลประมาณ 4 ซม. เมล็ดมีรูปร่างคล้ายหอยสองฝาที่ประกบกันอยู่ มี 2-4 เมล็ด ยาวประมาณ 3 ซม. เปลือกเมล็ดแข็งมาก เนื้อข้างในมีสีขาว (สุโขและธีรภาพ, 2546)

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่เป็นพิษ   น้ำยาง, เมล็ด

สารพิษ   สารจำพวก Toxic, cardiac glycosides

การเกิดพิษ   น้ำยางเมื่อถูกผิวหนังจะมีอาการแพ้เป็นผื่นแดง แสบคัน เคี้ยวเมล็ดจะรู้สึกชาที่ลิ้นและปากเกิดอาการปวดแสบปวดร้อน คลื่นไส้ อาเจียน ปวดศีรษะ ท้องเสีย ง่วงนอน ม่านตาขยาย ความดันโลหิตลดลง การเต้นของหัวใจผิดปกติ ชีพจรเต้นช้า และอาจถึงตายได้ เคี้ยวรับประทานเพียง 1-2 เมล็ด ผู้ใหญ่ 8-10 เมล็ดก็จะถึงตายได้

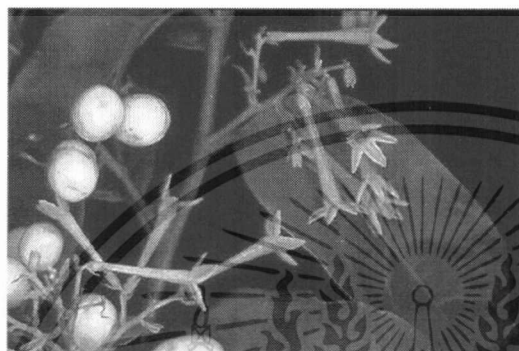
การรักษา   ล้างท้องและตามด้วยการให้ Activated charcoal 20 กรัม ผสมกับน้ำหรือถ่ายด้วย Saline cathartic กับน้ำ 250 มล. ขับปัสสาวะด้วย Potassium Chloride ทุกๆ ชั่วโมง (รุ่งระวี, 2537)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ราตรี

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Cestrum nocturnum</i> Linn.
ชื่อสามัญ	Night-Blooming Jasmine
วงศ์	SOLANACEAE
ชื่ออื่นๆ	หอมดึก , ดอกหอมดึก

(ที่มา: เอี่ยมพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มยืนต้นขนาดกลางสูงประมาณ 3-4 เมตร แตกกิ่งก้านเป็นพุ่ม เปลือกลำต้นเป็นสีขาวหรือเทาอ่อน

ใบ ใบเดี่ยวรูปหอก ปลายใบและโคนใบเรียวแหลม ขนาดใบกว้างประมาณ 4-6 ซม. ยาวประมาณ 8-15 ซม. ใบออกสลับ มีกลิ่นเหม็นเขียว

ดอก ดอกออกเป็นช่อสีเขียวอ่อนถึงขาวนวล อยู่ตามส่วนยอด, ตามข้อต้นและโคนก้านใบ ดอกมีขนาดเล็กลักษณะเป็นหลอดแคบๆ ปลายกลีบดอกแยกเป็นรูปดาว 5 แฉก มีเกสรเพศผู้ 5 อัน ดอกบานเต็มที่กว้างประมาณ 0.5 ซม. ยาวประมาณ 2.5 ซม. ดอกจะบานและมีกลิ่นหอมแรงในเวลากลางคืนจนถึงเช้า ประมาณ 10.00 – 11.00 น. ของวันใหม่ดอกก็จะหุบ ดอกบานอยู่ 4-5 วัน

ผล ผลค่อนข้างกลม สีขาวขุ่น ฉ่ำน้ำ (พรชัย , 2546)

ส่วนที่เป็นพิษ ผล ใบ เปลือก

สารพิษ สารจำพวก **solanine, saponin**

การเกิดพิษ โดยการกิน จะทำให้น้ำลายมาก ปากและคอแห้ง ปวดเกร็งช่องท้อง มึนงง ม่านตาขยาย มีไข้ หัวใจเต้นเร็ว ปัสสาวะไม่ออก การหายใจช้าลง

การรักษา ล้างท้องด้วยสารละลายด่างทับทิม 0.05% แล้วตามด้วย Activated charcoal ถ้าอาการหนักให้ออกซิเจน ช่วยการหายใจและให้ **Physostigmine** หรือ **Pilocarpine** (สมพร, 2535)

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

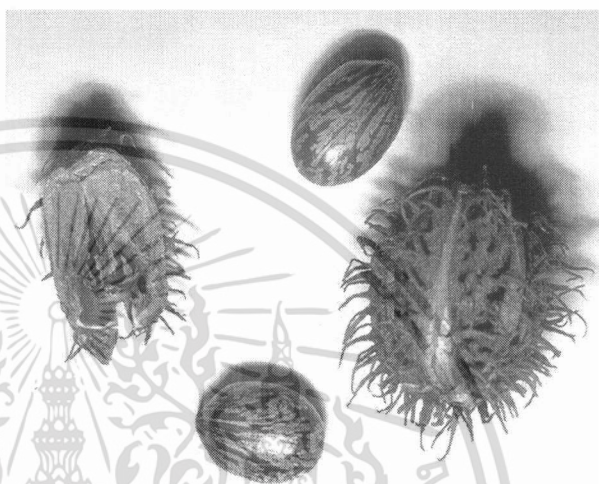
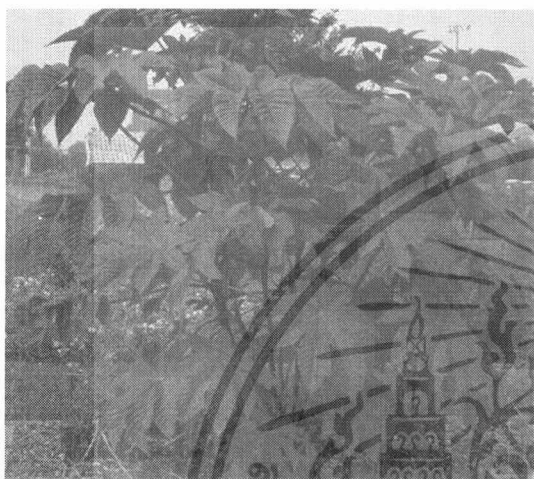
ละหุ่ง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ricinus communis* Linn.

ชื่อสามัญ Castor-Oil Plant

วงศ์ EUPHORBIACEAE

ชื่ออื่นๆ มะโห่ง

(ที่มา : สารานุกรมสำหรับเยาวชนฯ เล่ม 21. 2540)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้นขนาดเล็กทรงพุ่มเตี้ย สูงประมาณ 3-5 เมตร และมีอายุหลายปี

ใบ มีใบเดี่ยวขนาดใหญ่คล้ายใบปาล์มขอบใบหยัก ก้านยาวสีเขียว ลักษณะใบคล้าย

นิ้วที่เรียงอยู่บนฝ่ามือ

ดอก เกสรตัวผู้และตัวเมียอยู่คนละดอกกัน แต่อยู่บนต้นเดียวกัน

ผล ผลมีหนามโดยรอบมี 3 พู รวม 3 เมล็ด เมล็ดแบนรี ด้านนอกโค้งด้านในแบน

เมล็ดยังมีสีชมพูเป็นลายพริ้วอยู่บนสีเทา เมล็ดที่แก่จัดจะนำไปใช้ประโยชน์มากมายทางด้านอุตสาหกรรม

ส่วนที่เป็นพิษ เมล็ด

สารพิษ ไรซิน (ricin)

การเกิดพิษ จากการกลืนกิน การแพ้พิษไรซิน (ricin) ตามปรกติจะใช้เวลานานหลายชั่วโมงจึงแสดง

อาการ ปฏิกิริยาการแพ้พิษในรายที่มีความไวอาจเกิดขึ้นทันทีหลังจากได้รับสารพิษ อาการเบื้องต้นที่พบ

บ่อยคืออาการระคายเคืองต่อระบบทางเดินอาหาร รวมทั้งเกิดแผลพุพอง ในระบบทางเดินหายใจ ต่อมา

มีอาการคลื่นไส้ อาเจียน อุจจาระร่วง และปวดท้องจันทอง (colicky abdominal pain) ในรายที่มีอาการ

รุนแรงกระเพาะอาหารจะอักเสบและมีเลือดไหลออกในกระเพาะอาหาร ซึ่งพิษของไรซินจะมีผลต่ออวัยวะ

ต่างๆ เช่น ไต ตับ และตับอ่อน

ไม่ทราบแน่ชัดว่าสารพิษไรซินออกฤทธิ์อย่างไร แต่คาดว่าน่าจะเกิดจากการที่สารพิษเข้าไปทำลายเซลล์ของอวัยวะต่างๆ

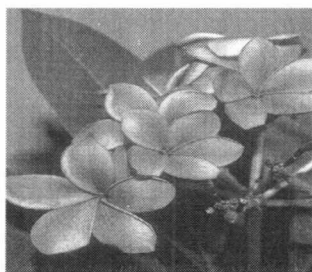
การรักษา ให้เอาส่วนที่ไม่ถูกดูดซึมออก โดยการล้างท้องหรือทำให้อาเจียน ถ่ายท้อง รักษาการหมุนเวียนของโลหิต โดยฉีด blood transfusion หรือ ทำให้ปัสสาวะเป็นด่าง โดย Sodium bicarbonate 5-15 กรัม/วัน เพื่อป้องกันการตกตะกอนของฮีโมโกลบินในไต และควบคุมการชัก โดยใช้ Diazepam. (ประพันธ์ และศุภชัย, 2541)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลั่นทม

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Plumeria rubra</i> Linn.
ชื่อสามัญ	West Indian Red Jasmine
วงศ์	APOCYNACEAE
ชื่ออื่นๆ	ลั่นทมแดง

(ที่มา: เอ็มพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้นขนาดเล็กผลัดใบ สูงประมาณ 3-6 เมตร ทรงพุ่มแผ่กว้าง แตกกิ่งก้านมาก ผิวเปลือกเกลี้ยงเรียบ สีเทาอ่อนๆ ภายในลำต้นมียางสีขาว

ใบ ใบเดี่ยวสีเขียวเข้ม ลักษณะใบค่อนข้างหนา แข็ง ใบเรียวยาวปลายใบค่อนข้างแหลม ริมขอบใบเรียบ ใบออกเป็นกลุ่มรวมกันตรงส่วนยอดหรือปลายกิ่ง ขนาดใบยาวประมาณ 15-25 ซม. กว้างประมาณ 5-10 ซม. ผลัดใบ

ดอก ดอกออกเป็นช่อตามปลายยอด ช่อหนึ่งมีประมาณ 15-30 ดอก ลักษณะดอกเป็นรูปกรวย ดอกหนึ่งมี 5 กลีบ กลีบดอกเรียวยาว มีสีแดง ก้านดอกสีม่วงแดง เมื่อดอกบานมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 5 ซม. เกสรเพศผู้มี 5 อัน ดอกมีกลิ่นหอมอ่อนๆ

ผล ผลเป็นฝักคู่ รูปยาวรี กว้าง 2-3 ซม. ยาวประมาณ 25 ซม. เมล็ดจำนวนมาก

ส่วนที่เป็นพิษ ราก , และน้ำยางจากทุกส่วนของต้น

สารพิษ สารพิษที่พบคือ plumeric acid

การเกิดพิษ โดยการสัมผัส ทำให้เกิดผื่นคัน ผิวหนังอักเสบ บวมแดง

โดยการกิน เป็นโทษต่อหญิงมีครรภ์ ทำให้มีผลลูกบิบบตัว อาจเกิดอาการแพ้

การรักษา ล้างน้ำยางออกจากผิวหนังโดยใช้สบู่ และน้ำอาจให้ยาทา สเตียรอยด์ ถ้ารับประทานเข้า

ไปให้เอาส่วนที่ไม่ถูกดูดซึมออกใช้ activated charcoal ล้างท้อง หรือทำให้อาเจียน และรักษาตามอาการ

(รุ่งระวี, 2537)

ไม่วารณิใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เลี่ยน

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Melia azedarach</i> Linn.
ชื่อสามัญ	Bastard Cedar
วงศ์	MELIACEAE
ชื่ออื่นๆ	เคียน, เขียน (เหนือ)

(ที่มา: เอี่ยมพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น	ไม้ยืนต้นขนาดกลาง สูง 8-12 เมตร
ใบ	ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ใบยาว 20-40 ซม. เรียบสลับกัน ใบย่อยรูปไข่ยาวผิวใบเป็นมันขอบใบหยัก
ดอก	ออกเป็นช่อมีสีม่วงอ่อน กลิ่นหอม เกสรตัวผู้มีสีม่วงแก่ ช่อดอกออกตามง่ามของใบกับลำต้น
ผล	ค่อนข้างกลม ผลอ่อนสีเขียว รสฝาด เมื่อสุกจะมีสีเขียวอมเหลืองรสหวาน ในผลมีเมล็ดแข็ง 1 เมล็ด

ส่วนที่เป็นพิษ ผล

สารพิษ ผลมีแอลคาลอยด์ azaridine resin tannin และสารรสขมชื่อ bakayanin

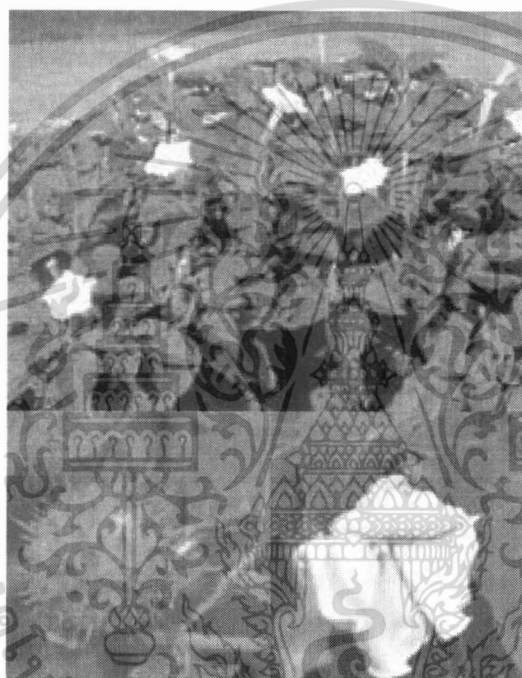
การเกิดพิษ การกินผลเลี่ยนประมาณ 6-8 ผล ทำให้เกิดอาการคลื่นไส้ เกร็ง ท้องร่วงอย่างแรงมีอาการเหมือนเป็นอหิวาต์และตายเพราะเสียน้ำมาก (พเยาว์, 2537)

การรักษา ล้างท้อง ให้รับประทานพวก demulcents เช่น นมและไข่ขาวระวังการสูญเสียน้ำ electrolyte balance ถ้าสูญเสียมากต้องให้น้ำเกลือทางเส้นเลือด (รุ่งระวี, 2537)

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลำโพง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Datura metel</i> Linn.
ชื่อสามัญ	Thorn Apple
วงศ์	SOLANACEAE
ชื่ออื่นๆ	มะเขือบ้า(ภาคเหนือ-อีสาน), ลำโพงขาว (ภาคกลาง), กาสลัก, ลำโพงกาสลัก (สุโขทัย), มะเขือบ้าดอกดำ (ลำปาง), จะอังกะ (สุรินทร์)

(ที่มา: สำนักงานข้อมูลสมุนไพร, 2543)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

- ลำต้น** ไม้พุ่มล้มลุกชนิดหนึ่ง สูงประมาณ 1-1.5 เมตร กิ่งอ่อนมีขน
- ใบ** ลักษณะใบและผลคล้ายมะเขือ ใบค่อนข้างกลม ปลายแหลม ขอบใบหยักเป็นคลื่น โคนใบไม่เท่ากัน
- ดอก** ดอกเดี่ยวเป็นรูปลำโพง กลีบดอกอาจเป็นชั้นเดียวหรือมี 2-3 ชั้น หยัก สีขาวหรือสีม่วง
- ผล** ผลกลมขรุขระ ผิวมีหนามสั้น ขนาดโต 4-5 ซม. มีเมล็ดเล็กๆ แบนสีน้ำตาล ขนาด 2-3 มม. อยู่ข้างในจำนวนมาก

ส่วนที่เป็นพิษ เมล็ดและใบ เป็นแอลคาลอยด์ที่รุนแรงไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารพิษ มีสารเป็นพิษประเภทอัลคาลอยด์ คือ สโคโปลามีน (Scopolamine) ไฮออสไซยาและ สารพิษจำพวก (hyoscyamine) และอะโทรปีน (atropine) ออกฤทธิ์กดประสาทส่วนกลาง

การเกิดพิษ ถ้ากินเข้าไปจะทำให้การมองเห็นผิดปกติ ปากและคอแห้ง ระบายน้ำ ลิ้นแข็ง หัวใจเต้น เร็ว กล้ามเนื้อทำงานไม่สัมพันธ์กัน เกิดอาการประสาทหลอน ระบบประสาทผิดปกติ การหายใจช้าและขัด ผิวน้ำเป็นสีคล้ำ เสียสติคล้ายคนบ้า อาการจะปรากฏภายในเวลา 5-10 นาทีหลังจากกินเข้าไป แต่ไม่ถึงกับ ทำให้เสียชีวิต เพราะพิษจะเกิดกับระบบประสาทส่วนกลางและระบบประสาทอัตโนมัติ โดยจะแสดงอาการ อยู่ราว 2-3 วัน

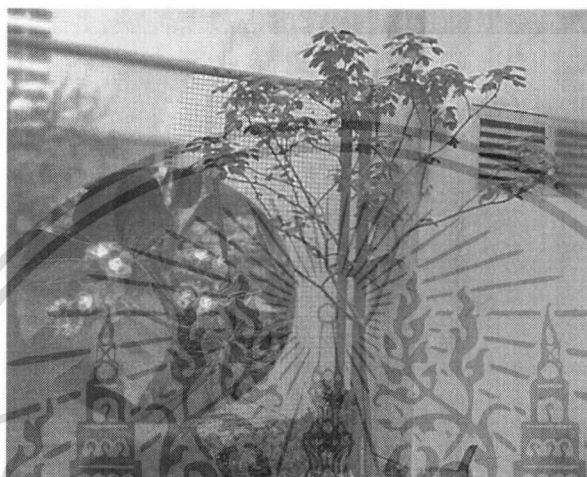
การรักษา ควบคุมทางเดินการหายใจและการหายใจ ช่วยลดการดูดซึมสารพิษโดยให้ activated charcoal ล้างท้อง และตามด้วยการสวนถ่ายท้อง (saline catharsis) (สำนักงานข้อมูลสมุนไพร, 2543)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สบู่แดง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Jatropha gossypifolia</i> Linn.
ชื่อสามัญ	Bellyache bush
วงศ์	EUPHORBIACEAE
ชื่ออื่นๆ	ตะหุ่งแดง(กลาง), สบู่เลือด, สลอดแดง, สีลอด, หงษ์เทศ(ปัตตานี)

(ที่มา: เอี่ยมพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มสูง 1-2 เมตร ลำต้นสั้นและมีกิ่งก้านแผ่ออกไป บริเวณยอดคมิชุน และมี
ตุ่มเล็กๆ ที่มียางสีเหลืองใสเหนียว

ใบ ใบมี 3-5 แฉกและมีตุ่มเหนียว ใบอ่อนสีม่วงเข้มหรือสีน้ำตาลแดง

ดอก ดอกเล็กสีแดงเข้มและมีสีเหลืองอยู่ตรงกลาง

ผล ผลรูปรียาวมี 6 ร่อง สีเขียวเมื่อแห้งเป็นสีน้ำตาล และเมื่อแก่จะแตกออกเป็น 3
ส่วน เมล็ดมี 3 เมล็ด สีดำ

ส่วนที่เป็นพิษ เมล็ด

สารพิษ resin

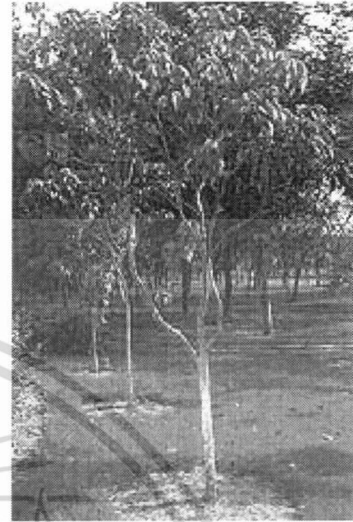
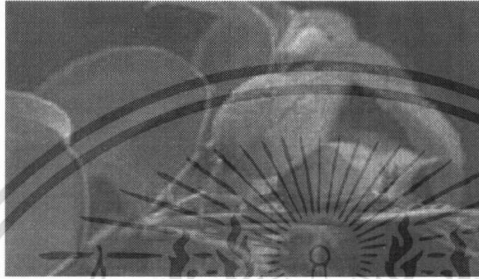
การเกิดพิษ ถ้าน้ำยางถูกผิวหนังจะเกิดอาการแพ้หลังจากรับประทาน อาเจียนและท้องเสีย ถ่ายเป็น
เลือด กล้ามเนื้อชักกระตุก หายใจเร็ว ความดันต่ำ การเต้นของหัวใจผิดปกติ

การรักษา ถัรับประทานเข้าไปให้ลดการดูดซึม และลดการระคายเคืองทางเดินอาหารโดยให้น้ำ
นม หรือ liquid petrolatum แล้ว เอาออกโดยล้างท้องหรือทำให้อาเจียนและรักษาอาการช็อค ที่อาจเกิดขึ้น
ได้ (รุ่งระวี, 2537)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สลอด

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Croton tiglium</i> Linn.
ชื่อสามัญ	Croton-Oil Plant
วงศ์	EUPHORBIACEAE
ชื่ออื่นๆ	มะข่าง, มะกั่ง, มะตอด, หัสคิน(เหนือ), ลูกผลาญศัตรู, ตัน, หมากหลอด(กลาง)

(ที่มา : สารานุกรมสำหรับเยาวชนฯ เล่ม 21, 2540)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มขนาดกลาง สูงประมาณ 3 เมตร

ใบ ใบกลมโต ปลายแหลม ขอบใบเป็นจักเล็กๆ ออกสลับกัน

ดอก ดอกสีขาวนวล ออกเป็นช่อ

ผล ผลกลมยาวเป็น 3 พูภายในผลหนึ่งจะมีเมล็ด 3 เมล็ด ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่จัด

เป็นสีเหลืองอมน้ำตาลอ่อน เมล็ดมีรูปร่างเป็นสามเหลี่ยมมุมมน สีน้ำตาล (นันทวัน, 2541)

ส่วนที่เป็นพิษ เมล็ด มีน้ำมันซึ่งมีฤทธิ์ระคายเคืองต่อผิวหนัง

สารพิษ กรดโครโทโนเลอิก (crotonoleic acid) มีฤทธิ์ทำให้ถ่ายรุนแรง และสารจำพวก เรซินเอสเทอร์ (resin ester) ซึ่งทำให้เกิดอาการระคายเคืองต่อผิวหนัง

การเกิดพิษ ถ้าน้ำมันจากเมล็ดถูกผิวหนังจะระคายเคืองเป็นผื่นแดง ทำให้เกิดอาการระคายเคืองมาก ถ้ารับประทานจะเป็นยาถ่ายอย่างรุนแรง จนเกิดการทำลายของทางเดินอาหาร ตับ ไต และสมอง ขนาดที่ทำให้ตายประมาณ 1 กรัม หรือ 1 มิลลิลิตรของน้ำมัน

การรักษา ถ้ารับประทานเข้าไปให้ลดการดูดซึม และลดการระคายเคืองทางเดินอาหารโดยให้น้ำมัน หรือ liquid petrolatum แล้ว เอาออกโดยล้างท้องหรือทำให้อาเจียนและรักษาอาการช็อคที่อาจเกิดขึ้นได้ (สมพร, 2535)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สลัดไดบ้าน

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Euphorbia antiquarum</i> Linn.
ชื่อสามัญ	Malayan Spurge Tree
วงศ์	EUPHORBIACEAE
ชื่ออื่นๆ	สลัดไดป่า(กลาง), กะลำพัก(นครราชสีมา), เกียะผา(เหนือ), เกียะเลียม,

(ที่มา : James LF, Keeler RF, Bailey JR EM, 1992)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มถึงไม้ยืนต้น ลำต้นแตกกิ่งก้านสาขามาก ใช้ลำต้นเป็นใบในตัว ชอบขึ้นเป็นกอใหญ่ตามโขดเขาและที่ทรายเป็นพุ่มหนามเต็มต้นและยางสีขาวคล้ายน้ำมันไหลออกมาเมื่อถูกทำให้มีบาดแผล ลำต้นมักเป็นสี่เหลี่ยม

ใบ ใบขนาดเล็กมีรูปร่างคล้ายช้อน สีเขียว ออกตามเหลี่ยม ร่วงเร็ว

ดอก ดอกเล็กสีแดง ออกตามครีบทึ่มต้น

ผล รูปร่างกลม (นิจสิริและพยอม , 2534)

ส่วนที่เป็นพิษ น้ำยาง

สารพิษ resin

การเกิดพิษ น้ำยางถูกผิวหนังจะคัน แดง แสบ เข้าตาจะทำให้อักเสบ น้ำยางมี resin ซึ่งเป็นยาถ่ายรุนแรง

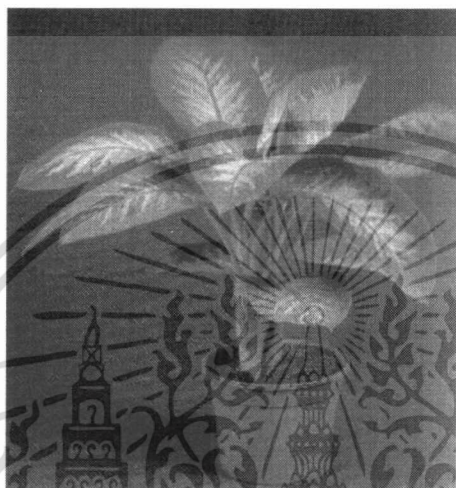
การรักษา ล้างน้ำยางออกจากผิวหนังโดยใช้สบู่ และน้ำอาจให้ยาทาสเตียรอยด์ ถ้ารับประทานเข้าไปให้เอาส่วนที่ไม่ถูกดูดซึมออกใช้ activated charcoal ล้างท้อง หรือทำให้อาเจียน และรักษาตามอาการ (รุ่งระวี, 2537)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สวาน้อยปะแป้ง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dieffenbachia sequine</i> Schott.
ชื่อสามัญ	Dumb Cane
วงศ์	ARACEAE
ชื่ออื่นๆ	ช้างเผือก, ว่านพญาค่าง, ว่านหมื่นปี, อ้ายใบก้านขาว(กรุงเทพ)

(ที่มา: สำนักงานข้อมูลสมุนไพร, 2543)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุกอวบน้ำ ไม้มีกิ่งก้าน

ใบ ใบหนารูปคล้ายรูปไข่ โคนใบเว้าเล็กน้อยหรือเป็นหน้าตัด ด้านบนตัวใบสีเขียวเข้ม อาจมีจุดต่างๆขาวๆ หรือสายสีขาววนลอยู่ทั่วไป ด้านท้องใบสีเขียวอ่อน ก้านใบยาว

ดอก ดอกสีเขียว ออกเป็นช่อตรงบริเวณยอดหรือใกล้ยอด ก้านช่อดอกสั้น

ผล ติดผลเป็นฝัก 20 - 40 ผล คล้ายฝักข้าวโพด แต่ติดเมล็ดเพียงด้านเดียวของปลี ผลทรงกลมหรือรูปไข่ มีเนื้อนุ่ม ภายในมี 1 เมล็ด

ส่วนที่เป็นพิษ สารในต้น

สารพิษ calcium oxalate

การเกิดพิษ ถ้ารับประทานเข้าไปจะเกิดอาการไหม้ที่เพดาน ปาก ลิ้น และคอ กล้องเสียงจะบวม การเปล่งเสียงจะผิดปกติหรือไม่มีเสียง อาเจียน ท้องเสียเล็กน้อย

การรักษา เมื่อได้รับพิษจากต้นให้ยาระงับปวดจำพวก meperidine (Dermol) บ้วนปากและกลั้วคอ รับประทาน aluminium magnesium hydroxide ให้ดื่มนม เครื่องดื่ม ให้อาหารอ่อนๆ งดอาหารพวก

ไขมัน (สำนักงานข้อมูลสมุนไพร, 2543)

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แสยก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Pedilanthus tithymaloides* Poit.

ชื่อสามัญ Slipper Plant

วงศ์ EUPHORBIACEAE

ชื่ออื่นๆ กะแหยก, มหาประसान

(ที่มา : สุโขและธีรภาพ, 2546)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่ม สูง 40 - 100 ซม. ลำต้นคดงอไปมา สีเขียวเข้ม มีน้ำยางมาก

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับสองข้างระนาบเดียวกันของกิ่ง ใบรูปรีหรือรูปไข่ ขอบใบเรียบหรือหยักเป็นคลื่น ใบค่อนข้างหนา อวบน้ำ ต้นจะทิ้งใบก่อนออกดอก

ดอก ออกดอกเป็นช่อสั้น ๆ ตามลำต้น ที่ยอดและตามกิ่ง ดอกขนาดเล็กมี 5 กลีบ สีแดงสด รูปร่างคล้ายรองเท้า ปลวยเรียวแหลม

ผล เป็นผลแบบแห้งแตก (พร้อมจิตและคณะ, 2532)

ส่วนที่เป็นพิษ น้ำยางจากทุกส่วนของต้น และเมล็ด

สารพิษ Caoutchouc, Resin

การเกิดพิษ โดยการสัมผัส ทำให้เกิดการระคายเคือง กัดผิวหนังใหม่เป็นแผลพุพองอักเสบ
โดยการกิน ทำให้คลื่นไส้อาเจียน ท้องเสียอย่างรุนแรง

การรักษา ให้ยาจำพวก Corticosteroid แก่นไข 2-3 วัน เพื่อบำบัดอาการผิวหนังอักเสบ ในกรณีที่ยางเข้าตา ควรล้างตาเพื่อเอาสารพิษ Vesicant material ออกแล้วตามด้วยยา Corticosteroid ใช้เป็นยาหยอดตาเพื่อลดการอักเสบที่ตา ในรายที่เกิดอาการระคายเคืองกระเพาะลำไส้อักเสบอย่างรุนแรงอาจให้ limecatharticx โดย parenteral feeding ระงับการสูญเสียน้ำและ eletrolytes balance ซึ่งอาจทำให้ช็อคได้ (รุ่งระวี, 2537) อภสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แสดงใจ

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Strychnos nux-vomica</i> Linn.
ชื่อสามัญ	Snake Wood
วงศ์	STRYCHNACEAE
ชื่ออื่นๆ	กะกั้ง, ตูมกาแดง, แสดงทม, แสดงเปื้อ(นครราชสีมา), แสงเปื้อ(อุบลราชธานี)

(ที่มา: Bruneton J. 1999)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม่ขึ้นต้นขนาดกลางถึงใหญ่ แตกกิ่งก้านสาขา เปลือกต้นสีเทาอมเหลืองนวล เปลือกแข็งเมื่ออ่อนยังมีสีเขียว

ใบ ใบรูปไข่ปลายแหลม มีเส้นใบ 3-5 เส้น ใบดกทึบ สีเขียวเข้มยาว 3 ½ นิ้ว กว้าง 2 นิ้ว

ดอก ดอกสีขาวนวลออกเป็นช่อเล็กๆ

ผล ผลกลมโตขนาดประมาณ 4 ซม. ผลอ่อนสีเขียว เมื่อแก่จัดเป็นสีส้ม เมล็ดกลมแบนคล้ายกระดุม เส้นผ่าศูนย์กลางราว 2.5 ซม. มีขนอยู่โดยรอบเมล็ดและเอนไปทางเดียวกันสีเทาหมอง คุกคล้ายกำมะหยี่ ริมเมล็ดเป็นขอบกลางนูน แต่ละผลมี 3-5 เมล็ด

ส่วนที่เป็นพิษ สารพิษในเมล็ด (เพยาว์, 2537)

สารพิษ Alkaloid มีพิษชื่อ Strychnine

การเกิดพิษ สาร strychnine ในเมล็ดมีพิษมากประมาณ 60-90 มก. ก็ทำให้คนตายได้ มีพิษต่อระบบประสาทไขสันหลัง เมื่อรับประทานเข้าไปจะถูกดูดซึมจากกระเพาะอาหารและลำไส้ หลังจากนั้นประมาณ 1 ชม. คนไข้จะชักแขนขาเกร็งและหยุดหายใจในที่สุด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การรักษา ให้ออกซิเจนช่วยการหายใจระหว่างการชักหลังจากควบคุมการชักแล้วให้อาสาวิทย์
ออก โดยล้างท้อง และใช้ activated charcoal (หลีกเลี่ยงการล้างท้องและทำให้อาเจียนด้วยมือ) (สมพร,
2535)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เสนห้จันทน้แดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Homalomena rubescens* Kunth

ชื่อสามัญ -

วงศ์ ARACEAE

ชื่ออื่นๆ เสนห้จันทน้แดง(กลาง)

(ที่มา: เออมพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุกที่ชอบทอดเอนไปกับพื้นดิน ลำต้นอวบ

ใบ ใบรูปคล้ายหัวใจ ปลายมน โคนเว้า ขณะที่เป็นต้นอ่อน ใบและก้านใบจะออกสี

แดงเรื่อๆ

ดอก ดอกออกเป็นช่อใกล้ยอด ส่วนมากช่อดอกจะออกเป็นกลุ่ม รูปร่างช่อดอกยาว

ก้านช่อสั้น

ผล ผลกลมนุ่ม เมล็ดมาก

ส่วนที่เป็นพิษ สารในต้น

สารพิษ สาร calcium oxalate

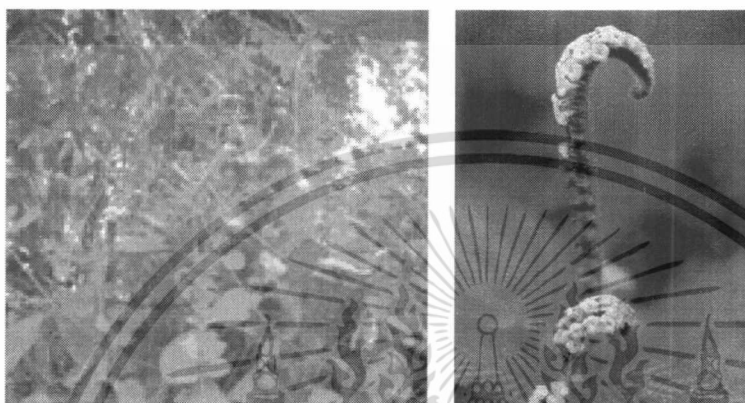
การเกิดพิษ ถ้ารับประทานเข้าไปจะเกิดอาการระคายเคือง บวมแดง แสบร้อนในเพดาน ลิ้น ปาก (สุ
โงและธีรภาพ , 2546)

การรักษา เมื่อได้รับพิษจากต้นให้ยาระงับปวดจำพวก meperidine(Dermerol) บ้วนปากและกลั้ว
คอ รับประทาน aluminum magnesium hydroxide งดอาหารจำพวกไขมัน ให้อาหารอ่อนๆ (รุ่งระวี,
2537)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หญ้างวงช้าง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Heliotropium indicum</i> (Linn.) R. Br.
ชื่อสามัญ	Scorpion weed
วงศ์	BORAGINACEAE
ชื่ออื่นๆ	กุนอกาโม(มาเลเซีย – ปัตตานี), หญ้างวงช้างน้อย(ภาคเหนือ)

(ที่มา : สารานุกรมสำหรับเยาวชน เล่ม 21, 2540)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นพืชล้มลุก ลำต้นมีความสูงประมาณ 0.5 – 0.6 เมตร สีเขียวกลม มีขนสั้นสีขาวเล็ก ๆ ปกคลุม

ใบ ใบเดี่ยว มีลักษณะเป็นรูปไข่ ปลายใบแหลมริมขอบใบหยัก มีคลื่นเล็กน้อย โคนใบหยักเป็นรูปหัวใจ พื้นผิวหยาบขรุขระ ใบกว้างประมาณ 5-7 ซม. ยาวประมาณ 10-12 ซม.

ดอก ดอกออกเป็นช่อตามปลายยอด ช่อหนึ่งมีประมาณ 15-20 ซม. ลักษณะดอกเรียงเป็นแถว มีสีขาว สีฟ้า เป็นดอกขนาดเล็ก กลีบดอกมี 5 กลีบ ดอกกว้างประมาณ 2 มม. ช้างดอกออกเป็นขนนุ่ม

ผล ลักษณะรูปไข่ติดกันเป็นคู่ๆ เปลือกผลแข็ง ภายในผลมี 2 ช่อง ๆ หนึ่ง มี 1 เมล็ด

ส่วนที่เป็นพิษ ทุกส่วนของต้น

สารพิษ มีสารพวก lasiocarpine ซึ่งเป็นแอลคาลอยด์

การเกิดพิษ ถ้ากินเข้าไปจะเข้าไปเป็นพิษต่อดับ จะทำให้เกิดโรคตับอักเสบ ดอกและรากทำให้แสบลูกได้

การรักษา บ้วนปากและกลั้วคอ รับประทาน aluminum magnesium hydroxide งดอาหาร

จำพวกไขมัน ให้อาหารอ่อนๆ รับประทานท้องให้เร็วที่สุด (สมพร, 2535)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หน้้าต้้มต้อก

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Solanum nigrum</i> Linn.
ชื่อสามัญ	Black Nightshadem
วงศ์	SOLANACEAE
ชื่ออื่นๆ	ช่าอม(ประจวบ), ทุมขัน(นครราชสีมา), มะแวงนก, แวงนก(สุราษฎร์ธานี), ประจาม(สงขลา)

(ที่มา : สารานุกรมสำหรับเยาวชนฯ เล่ม 21, 2540)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น	ไม้ล้มลุกขนาดเล็กสูงเพียง 0.5-1 เมตร มีอายุปีเดียว
ใบ	ใบเดี่ยวเรียงสลับคล้ายรูปไข่ กว้าง 2-3 ซม. ยาว 3-6 ซม. ปลายแหลม โคนใบมน ขอบใบเรียบ ใบนูนเห็นง่าย
ดอก	ดอกเป็นดอกเดี่ยวออกตามซอกใบ ออกเป็นพวงห้อยลงมาหาพื้นดิน ดอกสีขาวหรือสีม่วง
ผล	ผลกลม ผิวเรียบ ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีดำ เมล็ดมีจำนวนมาก และสีเหลือง

ส่วนที่เป็นพิษ ใบ , ผลดิบ(ผลที่มีสีเขียว)

สารพิษ glycoalkaloid จำพวก Solanine, Demissine

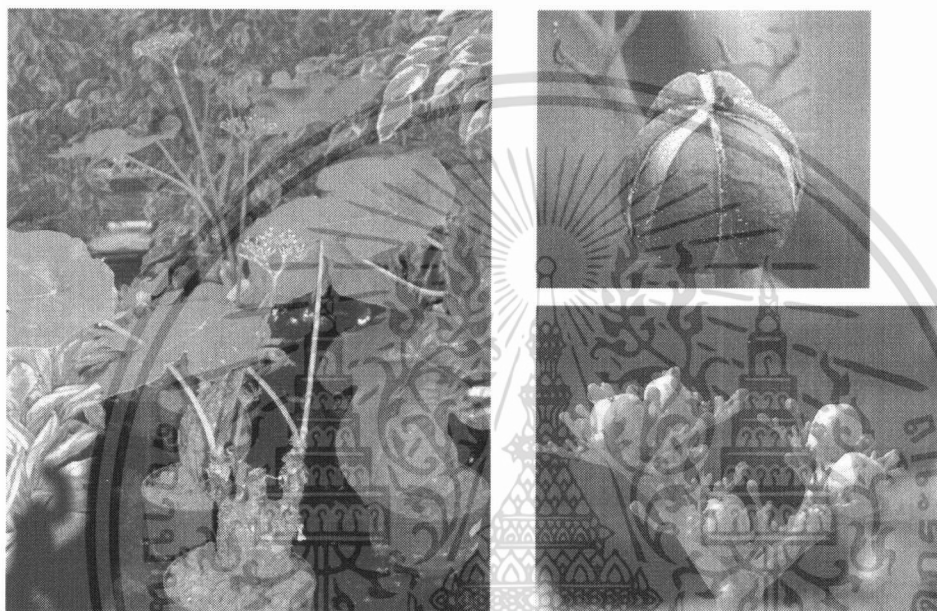
การเกิดพิษ ผลสุกไม่เป็นพิษ หลังจากรับประทานผลดิบเข้าไปภายในครึ่งชั่วโมงจะเกิดอาการคันในปากและลำคออย่างรุนแรง ตามมาด้วยคลื่นไส้ อาเจียน ปวดศีรษะ ปวดเกร็งท้อง ท้องร่วง ม่านตาขยาย ง่วงนอน มึนงง เพ้อคลั่ง ชักหายใจไม่ออก และอาจตายได้

การรักษา เอาเศษที่เหลือออกโดยทำให้อาเจียนให้ activated charcoal ถ้าไม่ได้ผลให้ล้างท้อง

(สมพร, 2535) เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หนุมานั่งแท่น

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Jatropha podagrica</i> Hook.f.
ชื่อสามัญ	Gout Plant
วงศ์	EUPHORBIACEAE
ชื่ออื่นๆ	ว่านเลือด(ภาคกลาง), หัวละมานนั่งแท่น(ประจวบคีรีขันธ์)

(ที่มา: เอี่ยมพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มที่โคนมีรากเป็นแขนงหลายอัน สูงประมาณ 1.5 เมตร ไม้ค้ำยมีกิ่งก้านแต่กิ่งก้านค่อนข้างอวบ

ใบ ใบออกแบบวน แผ่นใบเว้าเป็นแท่งๆ ขอบใบเรียบ ก้านใบยาว โคนใบมนเล็กน้อยหรืออาจเป็นรูปตัดค่อนข้างตรง

ดอก ดอกสีแดงส้มออกเป็นช่อคล้ายร่ม ขนาดเล็ก ออกดอกตลอดปี

ผล ผลกลมยาวเล็กน้อยมีร่องตามแนวยาว (ชมรมพัฒนาไม้ดอกไม้ประดับ, 2536)

ส่วนที่เป็นพิษ เมล็ด, น้ำยาง

สารพิษ สารพิษมีฤทธิ์คล้าย toalbumin, curcin พิษจาก Resin alkaloid glycoside

การเกิดพิษ น้ำยางถูกผิวหนังเกิดอาการแพ้ บวมแดงแสบร้อน เมล็ดถ้ารับประทานเข้าไปจะทำให้เกิดอาการ ปวดหัว คลื่นไส้ อาเจียน ท้องเสีย กล้ามเนื้อชักกระตุก หายใจเร็ว การเดินของหัวใจผิดปกติ ความดันต่ำ พิษคล้ายตะเหุ้ง เมล็ดมีรสอโรยแต่รับประทานเพียง 3 เมล็ด ก็เกิดอันตรายได้

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

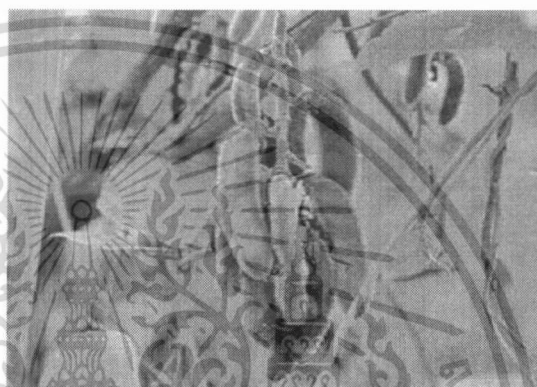
การรักษา   ถ้าง่ายน้ำยางออกจากผิวหนังโดยใช้สบู่และน้ำอาจให้ยาทา สเตียรอยด์ ถ้ำรับประทานเข้าไปให้เอาส่วนที่ไม่ถูกดูดซึมออกใช้ activated charcoal ถ้างท้อง หรือทำให้อาเจียน และรักษาตามอาการ (รุ่งระวี, 2537)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หมาม่วย

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Mucuna pruriens</i> DC.
ชื่อสามัญ	Cowhage
วงศ์	PAPILIONACEAE
ชื่ออื่นๆ	มะเหย่อง, หมามเหย่อง(เหนือ)

(ที่มา : สำนักงานข้อมูลสมุนไพร,2543)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น	ไม้ล้มลุกเลื้อยมีอายุยืนเพียงปีเดียว
ใบ	เป็นใบประกอบมี 3 ใบย่อย ใบย่อยเป็นรูปไข่กว้าง ฐานใบไม่เท่ากัน
ดอก	ช่อดอกออกที่ง่ามระหว่างใบกับลำต้น ดอกสีน้ำเงินอมม่วง
ผล	ผลเป็นฝักโค้งเล็กน้อยมีขนพิษสีน้ำตาลปกคลุมคล้ายกำมะหยี่ ภายในมีเมล็ด

4-7 เมล็ด

ส่วนที่เป็นพิษ ขนจากฝัก (สมจิตร์, 2534)

สารพิษ ขนมี serotonin เป็นสารประเภท histamine enzymes

การเกิดพิษ ผิวหนังที่สัมผัสขนหมาม่วยจะเกิดอาการแพ้ เป็นผื่นคัน บวมแดง จนเกิดอาการอักเสบและเจ็บปวดที่ผิวหนัง

การรักษา เอาขนออกโดยใช้วัตถุบางชนิดดูดซับ เช่น เทียนไขลนไฟให้อ่อนตัว หรือข้าวเหนียวสุกคลึงกับพื้นสะอาดจนเนื้อข้าวเหนียวสุกคลึงกับพื้นสะอาดจนเนื้อข้าวเหนียวกลืนกัน แล้วนำอย่างใดอย่างหนึ่งมาคลึงบริเวณที่สัมผัสขน ทำซ้ำหลายครั้งจนหาย หลังจากเอาขนออกแล้ว หากยังมีอาการแดงร้อนหรือคันอยู่ให้ทายาคีลาไมน์โลชั่น เพื่อบรรเทาอาการคัน (รุ่งระวี, 2537) อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

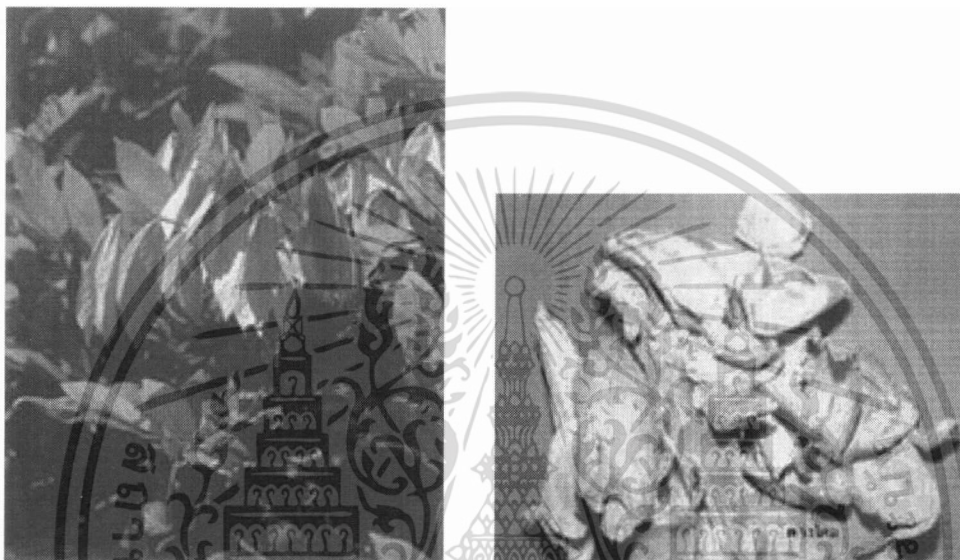
หางไหล

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Derris Malaccencis* Psain

ชื่อสามัญ Derris

วงศ์ LEGUMINOCEAE

ชื่ออื่นๆ โถ่ดิน, อวดน้ำ

(ที่มา : สำนักงานข้อมูลสมุนไพร, 2543)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เลื้อยชนิดเนื้อแข็ง (Twining shrub)

ใบ ใบเป็นใบประกอบแบบขนนก ปลายติเรียงสลับยาว 22.5-37.5 ซม. ใบย่อย 9-13 ใบ รูปขอบขนานถึงรูปใบหอกแกมขอบขนาน กว้าง 2.5-3.5 ซม. ยาว 7.5-15 ซม. ปลายใบเป็นติ่งแหลม หลังใบเกลี้ยง ท้องใบมีขน

ดอก ดอกออกเป็นช่อกระจายยาว 22.5-30 ซม. มีขนสั้นหนานุ่ม กลีบเลี้ยงยาวประมาณ 6 มม. เชื่อมติดกันเป็นรูปประฉิ่ง รูปร่างของดอกเหมือนรูปถั่วสี่มุม หายากที่เป็นสีขาวขนาดประมาณ 1.5 ซม.

ผล ผลเป็นฝักรูปขอบขนานถึงรูปใบหอก กว้าง 2 ซม. ยาว 3.5-8.5 ซม. ตะเข็บบนแผ่เป็นปีก มีเมล็ด 1-4 เมล็ด

ส่วนที่เป็นพิษ ราก

สารพิษ รากของหางไหลจะมีสารชื่อ Rotenone อยู่ประมาณ 8-12 %

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การเกิดพิษ ผีหนังของมนุษย์ไม่สามารถดูดซึม Rotenone ได้ เมื่อสัมผัสโดยตรงเกิดอาการผีหนังอักเสบและเยื่อตาอักเสบ อาการพิษเกิดได้เนื่องจากสูดดมหรือรับประทานเข้าไป จะทำให้เกิดอาการคลื่นไส้ อาเจียน ท้องเดิน ครั้งแรกการหายใจเพิ่มขึ้น แต่ต่อมาการหายใจลดลงและตายในที่สุดเนื่องจากการหายใจหยุดชะงัก อาการพิษเกิดขึ้นภายหลัง 2-3 นาทีหรือ 2-3 ชั่วโมงและตายในเวลา 5 ชั่วโมงถึง 10 วัน

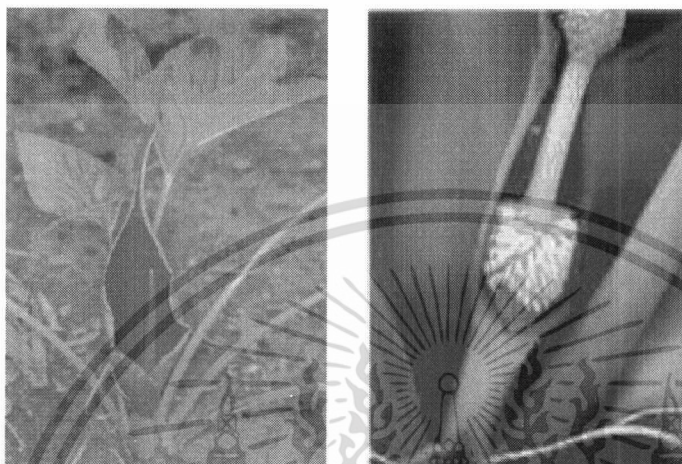
การรักษา ก่อนเกิดอาการชักทำให้อาเจียนและล้างท้อง ห่มผ้าเพื่อให้ร่างกายอบอุ่น ให้ออกซิเจนช่วยการหายใจ ฉีด Diazepam 5-10 มก. เข้าทางเส้นโลหิตอย่างช้าๆ และเข้าทางกล้ามเนื้ออีกเพื่อควบคุมการชัก (สมพร, 2535)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อุตพิต

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Typhonium roxburghii</i> Schoot
ชื่อสามัญ	Cuckoo-pint
วงศ์	ARACEAE
ชื่ออื่นๆ	มะโหรา(จันทบุรี), บอนแป้ว (เชียงใหม่)

(ที่มา: เอี่ยมพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น	พืชล้มลุกที่มีหัวใต้ดิน ลำต้นสูงประมาณ 10-15 ซม. เจริญงอกงามและออกดอก
ใบ	ใบเดี่ยว กลม โติปลายแหลม แต่มีส่วนเว้าลึกทำให้คล้ายกับแบ่งใบออกเป็นสามส่วนแต่ละส่วนคล้ายรูปหอก ปลายแหลมโตเท่าฝ่ามือเด็ก ก้านใบยาวสีเขียวอมแดงดำ
ดอก	ดอกออกจากโคนคล้ายดอกหน้าวัวเล็กๆเป็นแท่งสีแดงอมชมพู ก้านสีม่วงแกม
น้ำตาลถ้าถอนดอกขึ้นมาดมกลิ่นจะเหม็นคล้ายอาจรม	
ผล	รูปไข่ ยาว (สุทธิชัย, 2543)

ส่วนที่เป็นพิษ ลำต้น

สารพิษ calcium oxalate

การเกิดพิษ ถ้ารับประทานเข้าไปจะเกิดอาการไหม้ที่เพดาน ปาก ลิ้นและคอ กล้องเสียงจะบวมการเปล่งเสียงจะผิดปกติ อาเจียน ท้องเสีย

การรักษา เมื่อได้รับพิษจากต้นให้ยาระงับปวดจำพวก meperidine (Dermol) บ้วนปากและกลั้วคอ รับประทาน aluminium magnesium hydroxide ให้ดื่มนม เครื่องดื่ม ให้อาหารอ่อนๆ งดอาหารพวกไขมัน (รุ่งระวี, 2537)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไฮเดรนเยีย

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Hydrangea macrophylla</i> Ser.
ชื่อสามัญ	-
วงศ์	HYDRANGEACEAE
ชื่ออื่นๆ	ดอกสามเดือน(เชียงใหม่), ดอกหกเดือน(แม่ฮ่องสอน)

(ที่มา: เออมพร และคณะ, 2541)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น	ไม้พุ่มสูง 1-1.5 เมตร ลำต้นและกิ่งก้านเป็นสีน้ำตาลแดง
ใบ	ใบเดี่ยวรูปไข่ปลายใบแหลมโคนใบมน ขอบใบจัก ใบอ่อนสีเขียว ใบแก่สีเทา
ดอก	ดอกออกเป็นช่อและอยู่เป็นกลุ่ม ดอกมีสีน้ำเงินหรือชมพูอ่อน หรือสีขาว
ผล	ขนาดเล็ก (ชมรมพัฒนาไม้ดอกไม้ประดับ, 2536)

ส่วนที่เป็นพิษ

ทั้งต้น

สารพิษ Cyanogenetic glycoside

การเกิดพิษ ถ้ารับประทานดิบจะทำให้เกิดอาการคลื่นไส้ อาเจียน กล้ามเนื้ออ่อนเพลีย ทำงานไม่สัมพันธ์กัน การหายใจติดขัด

การรักษา ให้ดื่ม amyl nitrite 0.2 m หรือ ให้sodium nitriteและ sodium thiosulfate ทางเส้นเลือด (รุ่งระวี, 2537)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สรุปผลและวิจารณ์

จากการศึกษาความเป็นพิษของพันธุ์ไม้มีพิษที่รวบรวมไว้เป็นจำนวน 60 ชนิด สามารถจำแนกอาการพิษที่เกิดขึ้นกับระบบต่างๆของร่างกายได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

1. พิษที่ออกฤทธิ์ต่อระบบผิวหนัง ซึ่งอาจเกิดได้โดยการสัมผัสชน หรือน้ำยางจากส่วนใดส่วนหนึ่งของพืชแล้วทำให้เกิดการระคายเคืองต่อผิวหนัง อาการที่พบทั่วไปคือ อาการคัน เป็นผื่นแดง ปวดแสบ ปวดร้อนตามผิวหนัง ได้แก่ กุ่มน้ำ คริสมาส ผลการอง ตำแย หมามุ่ย ตาคุ่มทะเล พญาไร้ใบ มะม่วง มะม่วงหิมพานต์ สลัดใบบ้าน แสยก รักใหญ่ เพชรสังฆาต

2. พิษที่ออกฤทธิ์ต่อระบบทางเดินอาหาร ซึ่งอาจเกิดได้โดยการรับประทานส่วนใดส่วนหนึ่งของพืชเข้าไปจะทำให้เกิดการระคายเคืองปากและลำคอ ภาวะอาหาร ลำไส้ อาการที่พบทั่วไปคือ คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง ท้องเสีย หรือบางชนิดอาจรุนแรงถึงขั้นกลืนน้ำลายไม่ได้ ชัก การหายใจติดขัด และเสียชีวิตได้ ได้แก่ บอนสี พลูฉีก สาวน้อยประแป้ง กระจาดแดง อุดพิศ พลับพลึง ประคำดีควาย ละหุ่ง สลอค สนุ่แดง ดอกดัง หญ้าต้มตุ๋ก ราตรี กลอย มันแกว เทียนหยด ขี้กาแดง โปธิ์ฝรั่ง มะกล่ำตาหนู เนียง บานบุรี มะเกลือ มันสำปะหลัง อุดพิศ

3. พิษที่ออกฤทธิ์ต่อระบบโลหิตและหัวใจ ซึ่งอาจเกิดได้โดยการรับประทานส่วนใดส่วนหนึ่งของพืชเข้าไป มีผลต่อจังหวะการเต้นและแรงดันของหัวใจและหลอดเลือด อาการที่พบทั่วไปคือ คลื่นไส้ อาเจียน กล้ามเนื้อทำงานไม่ประสานกัน หายใจลำบาก กล้ามเนื้ออ่อนเปลี้ย กล้ามเนื้อกระตุก มึนงง ไม่รู้สึกตัว ชักก่อนที่จะหมดสติ ได้แก่ ตีนเป็ดทะเล ยี่โถ ขวนชม ขางนองเถา รำเพย ผักเสี้ยน ไฮเดรนเยีย หญ้าวงช้าง

4. พิษที่ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท ซึ่งอาจเกิดได้โดยการรับประทานส่วนใดส่วนหนึ่งของพืชเข้าไป มีทั้งจำพวกกระตุ้นประสาท ประสาทหลอน และกดประสาท อาการที่พบทั่วไปคือ การมองเห็นเริ่มผิดปกติ ปากและคอแห้ง ระบายน้ำ ลิ่นแข็ง หัวใจเต้นเร็ว กล้ามเนื้อทำงานไม่สัมพันธ์กัน การหายใจช้าและขัด ระบบประสาทผิดปกติ เสียสติคล้ายคนบ้า ควบคุมตัวเองไม่ได้ ได้แก่ กลอย แสลงใจ ผื่น ระย่อม โคลกลาน ทางไหล กระท่อม พังพวยฝรั่ง ลำโพง

ส่วนใดส่วนหนึ่งของพืชบางชนิดเป็นพืชที่เราใช้บริโภคในชีวิตประจำวันอยู่เสมอ แต่บางส่วนนั้นเราก็มองข้ามไปเพราะมีสารพิษสะสมอยู่ เพราะฉะนั้นควรจะนำไปปรุงแต่งให้พืชนั้นหมดไปเสียก่อนจึงนำมาใช้เป็นอาหารได้ ส่วนพืชบางชนิดหากบริโภคเข้าไปเป็นปริมาณมากก็อาจทำให้เกิดพิษได้เช่นเดียวกัน ในกรณีที่พืชชนิดนั้นสามารถใช้เป็นยาได้ ไม่ควรใช้ขนาดสูงกว่าที่ระบุในตำราและควรศึกษารายละเอียด เช่น ปริมาณที่ใช้ วิธีปรุงรู่ ข้อควรระวังก่อนใช้ ดังนั้น ผู้ใช้ควรศึกษาถึงคุณสมบัติของพืชชนิดนั้นให้ดีเสียก่อน อย่างไรก็ตามความรุนแรงของพิษจะแสดงอาการไม่เท่ากันของผู้ที่ได้รับพิษ ขึ้นอยู่กับอายุของผู้ที่ได้รับพิษและปริมาณสารพิษที่ได้รับ รวมไปถึงระยะเวลาและอายุของพืชด้วย

ซึ่งจากสาเหตุดังกล่าวเราสามารถป้องกันได้โดยการศึกษาถึงคุณสมบัติและโทษของพืชชนิดนั้นให้ดี เพราะหากเกิดอันตรายขึ้นมาก็จะได้รักษาและช่วยกันแก้ไขได้ทันเวลา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น เมื่อนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารอ้างอิง

ชมรมพัฒนาไม้ดอกไม้ประดับ. 2536. คู่มือไม้ใบประดับภายนอกอาคาร. บริษัท ยูไนเต็ทพืชมงคล กรุงเทพฯ.
 นันทวัน บุญยะประภัสร์, อรุณช โศภชัยเจริญพร (บรรณาธิการ). 2541. สมุนไพรพื้นบ้าน เล่ม 2. ประชา
 ชน จำกัด กรุงเทพฯ.

น้ำหนึ่ง สีเขียว. 2545. www27.brinkster.com/tonmai

นิจศิริ เรืองรังษี, พยอม ต้นด้วงพันธ์. 2534. พืชสมุนไพร. พิมพ์ครั้งที่ 1 บริษัท โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์ กรุงเทพฯ.
 ประพันธ์ เชิดชูงาม, นพ.สุภชัย รัตนมณีฉัตร ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม, คณะแพทยศาสตร์ศิริ

ราชพยาบาล. 2541. www.angelfire.com/journal2/c_prapan/

เพียว เหมือนวงษ์ญาติ. 2537. สมุนไพรก้าวหน้าใหม่. สำนักพิมพ์ เมดิคัล มีเดีย กรุงเทพฯ.

พรชัย เหลืองอากาศพงศ์. 2546. www.kasetcity.com/data/article/details.asp?GID=139

พร้อมจิต ศรีลัมภ์ และคณะ. 2532. สมุนไพรและยาที่ควรรู้. สำนักพิมพ์ อาร์ ดี พี กรุงเทพฯ.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2538. อนุกรมวิธานพืช อักษร ก-ฮ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. สำนักพิมพ์ เพื่อนพิมพ์
 จำกัด กรุงเทพฯ.

รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์กุล. 2537. พรรณไม้มีพิษ. คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพฯ .

รุ่งรัตน์ เหลืองนทีเทพ. 2540. พืชเครื่องเทศและสมุนไพร. บริษัท โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์ กรุงเทพฯ.

วรา จันทร์ศิริศิริ, พาณี เตะเสนา. 2520. การศึกษาผลของกลอยต่อระบบประสาทส่วนกลาง.

เชียงใหม่เวชสาร 16(2) : 55-64.

วิทย์ เทียงบุญธรรม. 2531. พจนานุกรม สมุนไพรไทย. บริษัท โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์ กรุงเทพฯ.

สมจิตร พงศ์พจน์. 2534. พืชกินได้และพืชมีพิษในป่าเมืองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2 สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์
 กรุงเทพฯ.

สมพร ภ. หิรัญรามเดช. 2535. ตำราสมุนไพรใกล้ตัวด้วยสมุนไพรเพื่อสุขภาพดีถ้วนหน้า. พิมพ์ครั้งที่ 7
 โรงพิมพ์กรมสารบรรณ กรุงเทพฯ.

สมพร ภ. หิรัญรามเดช. 2535. ตำราสมุนไพรใกล้ตัวด้วยสมุนไพรที่เป็นพิษ. พิมพ์ครั้งที่ 7 โรงพิมพ์กรม
 สารบรรณ กรุงเทพฯ.

ส่วนพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีสำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาเหตุดิต สำนักงานป้องกันและ
 ปราบปรามยาเสพติด. 2545. เรียนรู้เรื่องยาเสพติดชีวิตปลอดภัย. พิมพ์ครั้งที่ 3. ส่วนพัฒนาสื่อและ
 เทคโนโลยี กรุงเทพฯ.

สารานุกรมสำหรับเยาวชนฯ เล่ม 21. 2540. พฤกษศาสตร์พื้นบ้าน :

<http://kanchanapisek.or.th/kp6/BOOK21/chapter7/chap7.htm>

สำนักงานข้อมูลสมุนไพร. 2543. คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล www.medplant.mahidol.ac.th

สุภชัย ม้าศรี. 2546. www.thaiherbclub.com

สุโข กองดาวงษ์, ชีรภาพ คุปต์รัตน์. 2546. <http://ns.yupparaj.ac.th/web2003/401-17>

สุทธิชัย ปทุมล่องทอง. 2543. กล้วยไม้สมุนไพรไทย. โรงพิมพ์ ชารบัวแก้ว นนทบุรี.

แม้ว่า การค้นคว้า หาสืบ ออกทางหามมีเหตุเปลี่ยนแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอี่ยมพร วิสมหมาย, ทยา เจนจิตติกุล, อรุณี วงศ์พนาสิน 2541. พฤษยาพันธ์ (Plant materials in Thailand) ; แพลต เค้น สทริวิทเคอร์. โรงพิมพ์ เอช เอน กรู๊ป, กรุงเทพฯ

Bruneton J. 1999. ToxicPlants : Dangerous to Humans and Animals. Springer Verlag : Lavisier Publising Inc. 545 pp.

Canadian Biodiversity Information Facility (CBIF). 2003.

http://www.cbif.gc.ca/pls/pp/ppack.list?p_sci=comm&p_type=all&p_x=px

James LF, Keeler RF, Bailey JR EM, et al. 1992. Poisonus Plants. Iowa: Iowa State University Press.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้